

5. međunarodni znanstveni skup
SOCIJALIZAM NA KLUPI

5th International Conference
SOCIALISM ON THE BENCH

ANTIFAŠIZAM ANTIFASCISM

30. rujna – 2. listopada 2021.
September 30 – October 2, 2021

5. međunarodni znanstveni skup
Socijalizam na klupi
ANTIFAŠIZAM
Knjiga sažetaka

5th International Conference
Socialism on the Bench
ANTIFASCISM
Book of Abstracts

Biblioteka Centra za kulturološka i
povijesna istraživanja socijalizma
CeKaPISarnica, svezak br. 16

Nakladnik
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Za nakladnika
Alfio Barbieri

Urednici izdanja
Anita Buhin
Igor Duda

Lektura i korektura
sažetaka
Anita Buhin

Lektura sažetaka
na engleskom jeziku
Nemanja Stanimirović

Grafički urednik
Nikola Križanac

ISBN 978-953-8278-86-0

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG
SOUTHEAST EUROPE

Knjiga sažetaka
5. MEĐUNARODNI
ZNANSTVENI SKUP
SOCIJALIZAM NA KLUPI
Antifašizam

Book of Abstracts
5TH INTERNATIONAL
CONFERENCE SOCIALISM
ON THE BENCH
Antifascism

30. rujna – 2. listopada 2021.
September 30 – October 2, 2021

POZIV NA SUDJELOVANJE

Međunarodni znanstveni skupovi pod nazivom Socijalizam na klupi održavaju se u organizaciji Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma u dvogodišnjem ritmu od 2013. godine. Stotinjak sudionika po skupu do sada se okupljalo oko različitih glavnih tema: Kulturološke i povijesne interpretacije jugoslavenskoga i postjugoslavenskih društava (2013.), Socijalizam: izgradnja i razgradnja (2015.), Komunisti i komunističke partije: politike, akcije, debate (2017.) te Kontinuiteti i inovacije (2019.). Izbor radova sa skupova objavljivan je u tematicama znanstvenih časopisa te u posebnim zbornicima koji su dio Biblioteke CeKaPISarnica i izlaze u suradnji s izdavačkom kućom Srednja Europa. Radovi s posljednjega skupa u pripremi su za objavu.

Povijest antifašizma seže u 1921. godinu kada je talijanski fašistički teror u Istri doveo do pobune rudara koji su proglasili Labinsku republiku te seljaka koji su u selima istočno od Pule podigli Proštinsku bunu. Stogodišnjica ovih događaja, kao i osamdeset godina od početka Narodnooslobodilačke borbe u okupiranoj Jugoslaviji, bili su povod za temu sljedećega Socijalizma na klupi. Fokus skupa bit će dvojak: usmjeren prema povijesnim događajima i njihovim kasnijim odrazima, ali i prema antifašizmu u suvremenom društvu. Povijesna nit obuhvaća reakciju na talijanski fašizam, njemački nacizam i njihove saveznike prije i tijekom Drugog svjetskog rata, sve do pobjede Antifašističke koalicije 1945. godine. Na području Jugoslavije uključuje partizanski pokret pod komunističkim vodstvom i njegovu pobjedu nad stranim i domaćim fašističkim snagama. Ta povijesna nit u temi skupa svoje je posljedice imala u politici i kulturi sjećanja – u proslavama, komemoracijama, spomenicima, istraživanju, obrazovanju i umjetnosti. Na nju se nadovezuju reinterpretacije i politički revizionizam 1990-ih i kasnije, rasprave o odnosu antifašizma i komunizma, kao i ideja o dva totalitarizma. To povijesnu nit dovodi do drugoga dijela fokusa, do suvremene tematske niti. Skup tako pozornost želi posvetiti i antifašizmu u suvremenim društvima i u politikama koje ih oblikuju, značenju antifašizma za političku

ljevicu, potom antifašističkom aktivizmu i akcijama protiv desnog ekstremizma, rasizma, antisemitizma, ksenofobije, homofobije te raznih kršenja manjinskih i ljudskih prava. Nažalost, društvena jednakost i emancipacija obespravljenih skupina postoji kao problem i stotinu godina poslije prvih antifašističkih pobuna.

Cilj naših skupova, kao i cjelokupnog djelovanja Centra, ostaje isti: jačanje suradnje među znanstvenicima s bliskim istraživačkim interesima, uočavanje tematskih, metodoloških i interpretacijskih podudarnosti, upoznavanje različitih tumačenja, poticanje dijaloga i novih istraživanja.

Službeni jezici skupa su hrvatski (i međusobno razumljivi jezici) i engleski. Sudionici će držati izlaganja u trajanju od 15 minuta u nekoliko paralelnih sesija. Plenarna predavanja održat će ugledni pozvani predavači – sveučilišni profesori Darko Dukovski (Rijeka), Ivo Goldstein (Zagreb) i Rastko Močnik (Ljubljana).

Skup će se održati na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli i u partnerstvu sa Zakladom Rosa Luxemburg SEE. Kotizacija nije predviđena. Organizator osigurava dva ručka i dvije večere te popust u preporučenom hotelu, a sudionici sami snose trošak putovanja i smještaja. Prilagođavat ćemo se epidemiološkim okolnostima te u slučaju potrebe skup djelomično ili u cijelosti održati na daljinu, u virtualnim dvoranama. Sudionici kojima će biti otežano putovanje do Pule, moći će izlagati putem interneta u stvarnom vremenu.

Rok za prijavu je 1. travnja 2021. godine. Molimo vas da popunite prijavni obrazac i pošaljete ga na adresu ckpis.conf@gmail.com. Do 30. travnja uslijedit će obavijest o prihvaćenim izlaganjima, a do 30. lipnja bit će objavljen raspored izlaganja.

Sve informacije dostupne su na mrežnoj stranici

https://www.unipu.hr/ckpis/socijalizam_na_klupi/2021

Veselimo se vašim prijavama!

Pula, 3. prosinca 2020.

C K P I S

CALL FOR PAPERS

T

he series of biennial international conferences titled Socialism on the Bench have been organised biannually since 2013 by Centre for Cultural and Historical Research of Socialism. Around a hundred participants per conference have been meeting to discuss their different main themes: Cultural and Historical Interpretations of Yugoslav and Post-Yugoslav Societies (2013), Socialism: Construction and Deconstruction (2015), Communists and Communist Parties: Policies, Actions, Debates (2017), Continuities and Innovations (2019). A selection of conference papers was published in the special issues of academic journals and in edited volumes within the collection CeKaPISarnica. Papers from the last conference are currently being edited for publication.

The history of antifascism dates back to 1921, when the Italian fascist terror in Istria caused a revolt of miners who proclaimed the Labin Republic (Labinska republika) and peasants who raised the Proština Rebellion (Proštinska buna) in the villages east of Pula. The centenary of these events, as well as the eighty years since the beginning of the National Liberation Struggle in occupied Yugoslavia, are the motivation behind the theme of the next Socialism on the Bench. The focus of the conference will be twofold: directed towards historical events and their later reflections, but also towards antifascism in modern society. The historical thread encompasses the reaction to Italian Fascism, German Nazism and their allies before and during World War II, until the victory of the Allies in 1945. In Yugoslavia, it includes the communist-led partisan movement and its victory over foreign and domestic fascist forces. This historical thread in the conference theme also leads us to the politics and culture of remembrance - in celebrations, commemorations, monuments, research, education and art. It is connected to the historiographical reinterpretations and the political revisionism of the 1990s and after, to discussions of the relationship between antifascism and communism, as well as to

the idea of two totalitarianisms. This brings us to the second part of the conference focus, to the contemporary thematic thread. The conference wants to pay attention to antifascism in contemporary societies and the policies that shape them, the meaning of antifascism for the political left, as well as antifascist activism and actions against right-wing extremism, racism, anti-Semitism, xenophobia, homophobia and various violations of minority and human rights. Unfortunately, the emancipation of oppressed groups remains an issue even a hundred years after the first antifascist uprisings.

The goal of our conferences, as well as the entire mission of the Centre, remains the same: strengthening the cooperation among scholars with similar research interests, revealing thematic, methodological and theoretical similarities, get to know different interpretations, enhancing dialogue and new research.

The conference languages will be Croatian (and mutually understandable languages) and English. Participants' presentation time is 15 minutes within several parallel sessions. Three prominent invited keynote speakers – university professors Darko Dukovski (Rijeka), Ivo Goldstein (Zagreb) and Rastko Močnik (Ljubljana) – will deliver the plenary lectures.

The conference will be held at the Juraj Dobrila University of Pula and in partnership with the Rosa Luxemburg Foundation SEE. There is no conference fee. Conference organizers will provide two dinners and two suppers and arrange a discount at the recommended hotel. Participants will have to arrange their own trip and accommodation. We will adapt to the epidemiological situation, and if necessary, the conference will be held partly or completely online, in virtual rooms. Participants who will find it difficult to travel to Pula will be able to participate online in real time.

Application deadline is April 1, 2021. Please, fill in the application form and send it to ckpis.conf@gmail.com. By April 30, applicants will be notified about the acceptance of their proposal. By June 30, the conference programme will be published.

All information is available at

https://www.unipu.hr/ckpis/en/socialism_on_the_bench/2021

We are looking forward to your submissions!

Pula, December 3, 2020

PROGRAM SKUPA • CONFERENCE PROGRAMME

Dragi sudionici,

Nažalost, zbog pandemije nije bilo moguće skup održati u potpunosti uživo. S više od stotinu sudionika hibridna bi opcija organizacijski i logistički bila previše složena. Ipak, nadamo se da će izlaganja i rasprave biti barem jednako uspješni kao da smo se okupili u Puli, a druženje ćemo nadoknaditi prvom sljedećom prilikom.

Dear participants,

Unfortunately, due to the pandemic we were not able to organise the usual in-person conference. With more than a hundred participants, the hybrid option would be too complicated in terms of organisation and logistics. However, we hope that presentations and discussions will be at least as successful as if we had gathered in Pula, and socialising will follow at the first opportunity.

MJESTO
ODRŽAVANJA SKUPA
CONFERENCE VENUE

Četiri virtualne dvorane
na platformi Zoom /

Four Zoom rooms:

Red, Orange, Green, Blue.

MREŽNA STRANICA
WEB-PAGE

[https://www.unipu.hr/ckpis/
socijalizam_na_klupi/2021](https://www.unipu.hr/ckpis/socijalizam_na_klupi/2021)

[https://www.unipu.hr/ckpis/en/
socialism_on_the_bench/2021](https://www.unipu.hr/ckpis/en/socialism_on_the_bench/2021)

KONTAKT
CONTACT

ckpis.conf@gmail.com

OTVORENJE, POZVANA
PREDAVANJA I OKRUGLI
STOLOVI, ZATVARANJE
OPENING, KEYNOTE
LECTURES AND ROUND
TABLES, CLOSING

Zoom **Red**

RAD PO SKECIJAMA
WORK IN SECTIONS

Zoom **Red**, Zoom **Orange**,
Zoom **Green**, Zoom **Blue**

Po 15 minuta za svako
izlaganje i 45 minuta za
panelsku raspravu. /
*Duration: 15 minutes
per presentation and 45
minutes for panel
discussion.*

Sudionici i gosti moraju
se registrirati posebno za
svaku dvoranu barem dan
prije početka skupa. Molimo
vas, koristite sljedeće četiri
poveznice:

Participants and guests must
register separately for each
room at least a day before the
conference. Please, use the
following four links:

RED

[https://unipu-hr.zoom.
us/webinar/register/WN_
Te14zcpYQrO5cLtvah48Ww](https://unipu-hr.zoom.us/webinar/register/WN_Te14zcpYQrO5cLtvah48Ww)

ORANGE

[https://unipu-hr.zoom.
us/webinar/register/
WN_1nM5AirfSoK4CjxBwdTxlg](https://unipu-hr.zoom.us/webinar/register/WN_1nM5AirfSoK4CjxBwdTxlg)

GREEN

[https://unipu-hr.zoom.
us/webinar/register/WN_
Zewl1V91QQSAm_ByX-R4mw](https://unipu-hr.zoom.us/webinar/register/WN_Zewl1V91QQSAm_ByX-R4mw)

BLUE

[https://unipu-hr.zoom.us/
webinar/register/WN_yO_
W5sMnTfqTTn4V4pxoiA](https://unipu-hr.zoom.us/webinar/register/WN_yO_W5sMnTfqTTn4V4pxoiA)

GLAVNI RASPORED • GENERAL SCHEDULE

ČETVRTAK / THURSDAY, 30.9.2021.

10.00	OTVORENJE / OPENING Zoom RED
10.15	PREDSTAVLJANJE ZBORNIKA 4. SOCIJALIZMA NA KLUPI / BOOK LAUNCH: 4TH SOCIALISM ON THE BENCH: Kontinuiteti i inovacije ur. Anita Buhin i Tina Filipović, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2021. Sudjeluju / <i>Participating</i> : ANA KLADNIK, BRANIMIR JANKOVIĆ, ANITA BUHIN, TINA FILIPOVIĆ Zoom RED
11.15	PLENARNO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE RASTKO MOČNIK Anitfascism To-Day Zoom RED
12.30– 14.30	SEKCIJE / SECTIONS Dvorane / <i>Lecture rooms</i> Zoom RED, Zoom ORANGE, Zoom GREEN, Zoom BLUE
	Stanka / Break
16.00– 18.00	SEKCIJE / SECTIONS Dvorane / <i>Lecture rooms</i> Zoom RED, Zoom ORANGE, Zoom GREEN, Zoom BLUE
18.15	OKRUGLI STOL / ROUND TABLE Antifašistički aktivizam / <i>Antifascist Activism</i> Sudjeluju / <i>Participating</i> : BRANKO OPLANIĆ, ZORAN RESTOVIĆ, FRANJO HABULIN, IVA KVAKIĆ, ALEKSANDAR KRAUS, SAŠA VEJZAGIĆ (moderator), TINA FILIPOVIĆ (moderatorica) Zoom RED

.....
Simultaneous
interpretation
into English
.....

PETAK / FRIDAY, 1.10.2021.**9.00–
11.30****SEKCIJE / SECTIONS**

Dvorane / Lecture rooms

Zoom RED, Zoom ORANGE, Zoom GREEN, Zoom BLUE

12.00**PLENARNO PREDAVANJE /
KEYNOTE LECTURE**

DARKO DUKOVSKI

Istarski antifašizam: unutarnje dvojbe između
klasnog i nacionalnog / *Istrian Antifascism:
Internal Dilemmas on Class vs National Issues*

Zoom RED

Simultaneous
interpretation
into English**13.30****PREDSTAVLJANJE KNJIGE /
BOOK LAUNCH**Goran Musić, Making and Breaking the
Yugoslav Working Class: The Story of Two
Self-Managed Factories, CEU Press, 2021.Sudjeluju / *Participating:*GORAN MUSIĆ, BRIGITTE LE NORMAND,
MARKO GRDEŠIĆ, IGOR DUDA (moderator)

Zoom RED

Stanka / Break**16.00–
18.30****SEKCIJE / SECTIONS**

Dvorane / Lecture rooms

Zoom RED, Zoom ORANGE,
Zoom GREEN, Zoom BLUE**19.00****PREDSTAVLJANJE KNJIGE / BOOK LAUNCH**Brigitte Le Normand, Citizens without Borders:
Yugoslavia and Its Migrant Workers in Western Europe,
University of Toronto Press, 2021.Sudjeluju / *Participating:*BRIGITTE LE NORMAND, RORY ARCHER,
TANJA PETROVIĆ, IGOR DUDA (moderator)

Zoom RED

SUBOTA / SATURDAY, 2.10.2021.**9.00–
11.00****SEKCIJE / SECTIONS**

Dvorane / Lecture rooms

Zoom RED, Zoom ORANGE,
Zoom GREEN, Zoom BLUE**11.15****OKRUGLI STOL / ROUND TABLE**

Kartografija otpora: Zagreb 1941–1945. /

*Cartography of Resistance: Zagreb 1941–1945*Sudjeluju / *Participating:*KARLO DRŽAIĆ, ANA LOVREKOVIĆ,
JOSIP JAGIĆ, ANDREA MATOŠEVIĆ (moderator)

Zoom RED

Simultaneous
interpretation
into English**12.15****PLENARNO PREDAVANJE /
KEYNOTE LECTURE**

IVO GOLDSTEIN

The Basic Characteristics of Croatian Antifascism

Zoom RED

13.30**ZATVARANJE / CLOSING**

Zoom RED

**SEKCIJE / SECTIONS
DVORANA / ROOM — ZOOM RED**

ČETVRTAK / THURSDAY, 30.9.2021.

**12.30–
14.30** **LIK ANTIFAŠISTA /
IMAGE OF AN ANTIFASCIST**
Moderatorica: Tanja Petrović

NATAŠA UROŠEVIĆ

Antifašizam u Istri u djelu Mije Mirkovića/Mate Balote

PETAR ŽARKOVIĆ

Antifašizam u političkom delovanju Dragoljuba Jovanovića

MILIVOJ BEŠLIN

Koča Popović: nacrt za jednu fenomenologiju antifašizma

ALBERT BING

Antropološki motivi u djelima Branka Ćopića i antifašizam

**16.00–
18.00** **BRATSTVO I JEDINSTVO /
BROTHERHOOD AND UNITY**
Moderator: Nikola Baković

XAVIER BOUGAREL

Brotherhood and (Dis)Unity: Rebuilding the Yugoslav Community of Nations in Western Bosnia (1941–1945)

HRVOJE VOLNER

„Bratstvo i jedinstvo“ kao interkulturalan model proizvodnje integrativnih veza na prostoru Hrvatske i Jugoslavije

GAŠPER MITHANS

Representations of Volunteering in Shock Brigades as a Continuation of a Fight against Nazi-Fascism in Slovenia and Yugoslav-Italian Borderland

MLADEN ZOBEC

The History Behind Your Local *Burekdžinica*: Uncovering Albanian Migration to the Yugoslav Northwest

PETAK / FRIDAY, 1.10.2021.

**9.00–
11.30** **FEMINIZAM / FEMINISM**
Moderatorica: Anita Buhin

ANKICA ČAKARDIĆ

Socijalni izvori fašizma: lekcije Clare Zetkin iz 1923. godine

SARA ŽERIĆ

Donne contro il fascismo: antifašističko djelovanje istarskih žena 1921–1941.

CHIARA BONFIGLIOLI

After the AFŽ: State Socialist Women's Organizations and Their Mobilisation of the Antifascist Legacy at the Local Level (Duga Resa and Varaždin)

SARA SVATI SHARAN

Značenje pristojnosti u aktualnim feminističkim i antifeminističkim političkim događajima

NESA VREČER

From Tradition to Emancipation: Fascist and Antifascist Sexuality

MIRJAM VIDA BLAGOJEVIĆ

Antifašistički imaginarij: medijska slika žene i ženskoga tijela u ženskim časopisima od 1933. do 1943. godine

**16.00–
18.30** **TISAK I STRIP / PRESS AND COMICS**
Moderator: Boris Koroman

IVANA PANTELIĆ

Antifašistkinja: ženski portreti u listovima *Žena danas* i *Žena u borbi* (1943–1945.)

MAGDALENA NAJBAR-AGIČIĆ

Antifašizam kao temelj politike povijesti u socijalističkoj Hrvatskoj; primjer lokalnih novina

VUKAŠIN ZORIĆ

Kolektivna autobiografija: tumačenje istorije antifašizma u istorijskoj rubrici lista *Četvrti jul* (1962–1992)

PETRA POŽGAJ

„I u našem gradu živjeli su ljudi koji nisu htjeli biti robovi“: kultura sjećanja na jugoslavenski partizanski pokret u stripu

SUBOTA / SATURDAY, 2.10.2021.

9.00–
11.00

**ANTIFAŠIZAM U ISTRI I RIJECI /
ANTIFASCISM IN ISTRIA AND RIJEKA**

Moderatorica: Iva Milovan Delić

FRANCESCA ROLANDI

Paths of Exile Across the Bridge: Sušak as a Space of Transit and a Haven for Antifascists from Italy

FEDERICO TENCA MONTINI

The Fall of Italy (8th September 1943) in Istria: a Reconstruction of Events Based on New Archival Sources

IVAN SMOLJAN

Antifašizam na zidovima, antifašizam u sjećanjima: ožujak 1946. u Istri

ERIC UŠIĆ

Pisanje kao način borbe: partizanski grafiti u Istri

IGOR JOVANOVIĆ, IGOR ŠAPONJA

Istrani u koncentracijskim logorima u Drugome svjetskom ratu i poraću

SEKCIJE / SECTIONS**DVORANA / ROOM — ZOOM ORANGE****ČETVRTAK / THURSDAY, 30.9.2021.**

12.30–
14.30

**POBUNJENICI I DRUGA STRANA /
REBELS AND THE OTHER SIDE**

Moderator: Saša Vejzagić

KREŠIMIR ŠKULJEVIĆ

Sibirjske žrtve kao nestvarna utopija

MATEJA RATEJ

Hitlerism in the Wider Maribor Surroundings in the 1930s

16.00–
18.00

**MEĐUNARODNI ODNOSI I EKONOMIJA /
INTERNATIONAL RELATIONS AND ECONOMY**

Moderator: Nemanja Stanimirović

GORAN MUSIĆ

Self-Managing in Africa: Trials and Tribulations of a Yugoslav Automotive Enterprise FAP in Zambia

PAUL STUBBS

Re-Imagining Antifascist Internationalisms: Bangung, the Non-Aligned, and the Tricontinental

TAKUYA MOMMA

Globalizing Antifascist Movement in Socialist Yugoslavia

NEMANJA JOVANOVIĆ

Antifašizam kao propagandno oruđe u hladnoratovskom periodu

MARKO GRDEŠIĆ

Ekonomske diskusije u Jugoslaviji: koje se lekcije mogu naučiti iz razvoja ekonomske znanosti u SFRJ?

PETAK / FRIDAY, 1.10.2021.

9.00–
11.30

**DRUGI SVJETSKI RAT I NAKON NJEGA /
THE SECOND WORLD WAR AND ITS AFTERMATH**

Moderatorica: Jelena Đureinović

RADE RISTANOVIĆ

Neoružani antifašistički otpor u Beogradu tokom Drugog svetskog rata

TAMARA IVANOVIĆ

Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača i njen antifašistički doprinos kroz istraživački i propagandni rad

MILAN SOVILJ

Osvrt na Jugoslaviju i tok Drugog svetskog rata u izveštajima čehoslovačkih diplomatskih i vojnih predstavnika u egzilu

MARTA HARASIMOWICZ

“Each of Us Carries the Drip of the Past War Even in Peacetime”: Memory of the Antifascist Struggle as a Horizon of Hope in Post-War Czechoslovakia

PETER VUKMAN

Antifascism, Titoism, Yugoslavism in the Baja Triangle after 1945

GÁBOR BATHÓ

Who is Antifascist?: Evaluation of the Left-Wing and Right-Wing Movements During 1945–1949 in the New Hungarian Republic

16.00–
18.30

**SJEĆANJE I MUZEALIZACIJA /
MEMORY AND MUSEALIZATION**

Moderatorica: Tina Filipović

VIKTOR FEHÉR

Changing Political Narratives and Memorial Practices: The Case of Monument to Fallen Soldiers and Victims of Fascism in Subotica (1942–2020)

KAJA ŠIROK

Remembering the Paris Treaty (1947): Commemoration and Memory Formation after 2004

NIKOLA VOJNOVIĆ

Baština antifašizma u južnoj Istri kao osnova razvoja memorijalnog turizma

SANJA PETROVIĆ TODOSIJEVIĆ

Memorijalizacija pripadnika komunističkog pokreta na primeru Groblja streljanih rodoljuba u Beogradu (1959)

NIKOLA BAKOVIĆ

Borba koja traje: partizanska uprizorenja u drugoj Jugoslaviji između rekonstrukcije prošlosti i stvaranja budućnosti

ANA PANIĆ

Antifašizam pod lupom: jugoslovenski kontekst na muzejskoj postavci

JOVANA NEDELJKOVIĆ

Antifašizam pod lupom: međunarodni kontekst na muzejskoj postavci

SUBOTA / SATURDAY, 2.10.2021.

9.00–
11.00

**OBRAZOVANJE I POLITIKA POVIJESTI /
EDUCATION AND POLITICS OF HISTORY**

Moderatorica: Magdalena Najbar-Agičić

BRIGITTE LE NORMAND

The Long Shadow of Antifascism: The World War II as Taught to Yugoslav Children Living Abroad

LJUBINKA ŠKODRIĆ

Učiteljice i antifašizam u okupiranoj Srbiji 1941–1944.

ZDRAVKO MATIĆ, DAMIR STRUČIĆ

Recepcija položaja kulturno-prosvjetnih društava u razdoblju jugoslavenske države (1945–1949.): od prihvaćanja do zabrane (primjer Hrvatskoga kulturnog društva Napredak)

ANA RADAKOVIĆ

Antifašizam u nastavnim programima i udžbenicima za istoriju u školama u Republici Srbiji (1990–2020)

SNJEŽANA KOREN

Koncept totalitarizma u suvremenim hrvatskim politikama povijesti (2013–2021.)

**SEKCIJE / SECTIONS
DVORANA / ROOM — ZOOM GREEN**

ČETVRTAK / THURSDAY, 30.9.2021.

12.30–
14.30

**UPOTREBE RATNOG NASLIJEĐA /
USES OF MILITARY HERITAGE**

Moderatorica: Sara Žerić

TINA FILIPOVIĆ

SUBNOR i mladi: strategije očuvanja sjećanja i promocije antifašizma u radu s poslijeratnim generacijama

ANITA BUHIN

„Jurici u čast“: odgojno-umjetnička akcija za djecu i omladinu kao sjećanje na braću Ribar

IGOR DUDA

S prvoborcima protiv birokrata. Upotreba prošlosti u mjesnim zajednicama u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih

TOMISLAV BRANDOLICA

Općenarodna obrana u općinskim komitetima SKH Zagreba 1980–1989.

CHARLES OSCAR WARNER

The *Krsnik* Among Us: Critical Fabulation, Combat Veterans, and (Re)Imagining Defender Narratives in Croatia

16.00–
18.00

**POČECI ANTIFAŠIZMA /
ORIGINS OF ANTIFASCISM**

Moderator: Saša Vejzagić

STEFAN GUŽVICA

Sa buržoazijom protiv buržoazije: antifašizam Josipa Broza Tita, 1938–1948.

ANDREA MATOŠEVIĆ

Labinska republika 1921.: zauzeće ugljenokopa, samoorganizacija i otpor rudara

VLADAN VUKLIŠ

Antifašizam, Jugosloveni i građanski rat u Španiji: šta nam donose novija istraživanja

GAL KIRN

Partisan Figure: From Critique of Schmitt to Retrieving Emancipatory Fragments of Antifascism's Past and Future

BORUT KLABJAN

"The First Antifascist Monument in the World": Memory, Identity and Social Activism in the Northern Adriatic Borderland

PETAK / FRIDAY, 1.10.2021.

9.00–
11.30

**SUVREMENI ANTIFAŠIZAM /
CONTEMPORARY ANTIFASCISM**

Moderator: Vladan Vukliš

EVAN SEDGWICK-JELL

Antifascism as Antidepressant: Incels, the Online Right and the Struggle for Depression

TATJANA ALEKSIĆ

Feral Tribune's Middle Finger to Post-Yugoslav Patriotic Fascisms

LORENA DRAKULA

Antifašizam 21. stoljeća: kako se nositi s uspjesima populističke radikalne desnice?

BALŠA DELIBAŠIĆ

Kako se „bira“ prošlost? Antifašizam u zagrljaju kolaboracije i nacionalizma: jedna slika iz Crne Gore

ANNE MADELAIN

Antifašistički diskurs evropskih građanskih protesta protiv rata u Jugoslaviji 1990-ih

DOMAGOJ RAČIĆ

Antifašizam kao ideološki signal: od jugoslavenskog socijalizma do hrvatskog klijentelizma

16.00–
18.30

**DEVEDESETE I ODNOS PREMA FAŠIZMU /
THE NINTIES AND THE ATTITUDE
TOWARDS FASCISM**

Moderatori: Petar Bagarić i Orlanda Obad

NIKOLINA ŽIDEK

Duh iz boce: angažman hrvatske političke emigracije iz Argentine u domovinskoj politici (1990–)

BRANIMIR JANKOVIĆ

Transformacija pojma antifašizam i tranzicija povjesničara u Hrvatskoj

NATAŠA JAGDHUHN

Reframing World War II Heritage in the Post-Yugoslav Transition

KRISTINA VUGDELIJA

(Anti)fašizam i (anti)heroizacija: slučaj Marka Perkovića Thompsona

FRANE VRKIĆ

Antifašizam: (ne)potrebna sastavnica suvremene Hrvatske

SABINA VELADŽIĆ

Socijalizam na optuženičkoj klupi etnonacionalne bošnjačke medijske elite 1990–1995.: diskurzivna (re)konstrukcija bošnjačko-muslimanske povijesti u periodu socijalizma

NIKOLA MLAĐENović

Otvoreno društvo i njegovi srpsko-hrvatski prijatelji

SUBOTA / SATURDAY, 2.10.2021.**9.00–11.00 REINTERPRETACIJE I REVIZIJE / REINTERPRETATIONS AND REVISIONS**

Moderator: Stefan Gužvica

JELENA ĐUREINOVIĆ

Četnici kao idealni preci: diskurs o dva antifašistička pokreta i istorijski revizionizam u Srbiji nakon pada Miloševića

ALEKSANDAR ĐENIĆ

Normalizacija fašističkih kolaboracionista putem pravnih rehabilitacija u Srbiji

MILA ORLIĆ

Problematične putanje javnih memorija u Italiji: kako je antifašistički narativ zamijenjen mitom „istočne granice“

DOMNA KOFFA, YORGOS MICHAILIDIS

Historical Revisionism of the World War II in Greece

GIANNIS LAINAS

Popular Front or Socialist Revolution? “The Leftist Errors” in Historiography

**SEKCIJE / SECTIONS
DVORANA / ROOM — ZOOM BLUE****ČETVRTAK / THURSDAY, 30.9.2021.****12.30–14.30 FILM / MOVIES**

Moderator: Andrea Matošević

DUNJA JELENKOVIĆ

“The Truth About...”: Images of Antifascist Struggle in the Northern Adriatic in the International Film Festival Circuit (1947–)

ANA DEVIĆ

Counter-Hegemonic Approaches to Antifascism and Socialism in the “New Film” (*Crni talas/val*) in Yugoslavia

**ALEKSANDRA MILOVANOVIĆ,
KSENIJA MARKOVIĆ BOŽOVIĆ**

The narrative of the People’s Liberation Struggle: Yugoslav Television Heritage and Digital Archives

DRAGAN BATANČEV

Nacionalizam i antifašizam u ranoj filmskoj delatnosti Antuna Vrdoljaka

SMILJANA MILINKOV, DINKO GRUHONJIĆ

Kultura selektivnog sećanja u medijima u Srbiji: *Dara iz Jasenovca vs. Quo vadis, Aida?*

16.00–18.00 ANTIFAŠIZAM I IZVEDBENE UMJETNOSTI / ANTIFASCISM AND PERFORMING ARTS

Moderatorica: Lada Duraković

MARIJA ĐORĐEVIĆ

Performing Antifascism: Intangible Heritage or Not?

IVA KOSMOS

Antifascism as a Poetic and Sensorial Experience:
Non-Individual Voices and Non-Narrative Memory
in *Freedom Landscapes*

ANA STOJANOSKA

Antifašizam iz vizure makedonskog kazališta

MARIJA ŽIVKOVIĆ

Rasizam, homofobija i ksenofobija u baletnoj profesiji

TANJA PETROVIĆ

Otpor u senci revolucije: alternativna kulturna scena u Sloveniji u 1980-im i njen odnos prema antifašizmu

PETAK / FRIDAY, 1.10.2021.

**9.00–
11.30**

**UMJETNICI ZA ANTIFAŠISTIČKI FRONT:
ESTETIČKA I POETIČKA PITANJA I /
ARTISTS FOR ANTIFASCIST FRONT:
ESTETIC AND POETIC QUESTIONS I**

Moderatorica: Ivana Hanaček
u suradnji s / in cooperation with: BLOK, Mikropolitike 2021.

GORAN PAVLIĆ

Politička epistemologija sukoba na književnoj ljevici 1933–1940.

VIDA KNEŽEVIĆ

Antifašistička i antikapitalistička borba umetnika
jezikom umetnosti: slučaj Đorđa Andrejevića
Kuna i njegovog *Krvavog zlata*

KATJA PRAZNIK

Between a Marxist Call for the Emancipation of Labor
and the Avant-Garde Attack on the Autonomy of Art

NOEMI DE HARO GARCÍA, MAITE GARBAYO-MAEZTU

Re-Reading the Spanish Pavillion of the 1937 Paris
International Exhibition: a Feminist Intervention
in the History of Antifascist Art

SANJUKTA SUNDERASON

Front Lines: Art, Testimony and Partiinost in the 1940s India

VESNA VUKOVIĆ

Umjetnost „druge linije“ 1980-ih i antifašizam:
slabe veze i jaka politika

**16.00–
18.30**

**UMJETNICI ZA ANTIFAŠISTIČKI FRONT:
ESTETIČKA I POETIČKA PITANJA II /
ARTISTS FOR ANTIFASCIST FRONT:
ESTETIC AND POETIC QUESTIONS II**

Moderatorica: Vesna Vuković
u suradnji s / in cooperation with: BLOK, Mikropolitike 2021.

DUBRAVKA SEKULIĆ

Preliminary Thoughts on the Really Useful Spatial
Knowledge

LUJO PAREŽANIN

„Blaženu noć su meni iskopalili“: Zaboravljanje Gorana

OLIVER SUKROW

Murals as Antifascist Practice?:
The Reception of Mexican Muralism in the GDR

ANA DEVIĆ

Umjetnička antifašistička produkcija nastala u
logorima i internaciji tijekom Drugog svjetskog rata

IČO VIDMAR

Reading *Dynamite*: Louis Adamić and His/Story
of Class Violence in America Reconsidered

BOJANA VIDEKANIĆ

Socialist Emancipatory Art: Realism, Political Engagement, and Building of Other Modernisms

COLETTE GAITER

Emory Douglas's Revolutionary Art for the Black Panther Party

SUBOTA / SATURDAY, 2.10.2021.

**9.00–
11.00**

**ANTIFAŠIZAM I UMJETNOST /
ANTIFASCISM AND THE ARTS**

Moderatorica: Ana Hofman

ANA HOFMAN

“Mali antifašizmi”: Political Revitalizations of Yugoslav Antifascist Resistance as an Activist Artistic Practice

FEDERICO SPINETTI

Fischia il vento (The Wind Howls): Exploring Memory, Imagination and Political Struggle through an Italian Antifascist Song

MONIKA E. SCHOOP

Musical Memories of the Anti-Nazi Resistance: Bearing Witness to the *Edelweißpiraten*

MARKO MILIVOJEVIĆ

„Pravi čovek za...”: Mapiranje antifašizma u delu Damira Avdića

SONJA ZDRAVKOVA DJEPAROSKA

Rekontekstualizacija partizanskih pjesama u makedonskim demonstracijama iz 2016.

SAŽECI • ABSTRACTS

Tatjana Aleksić

FERAL TRIBUNE'S MIDDLE FINGER TO POST-YUGOSLAV PATRIOTIC FASCISMS

The paper discusses the reporting of *Feral Tribune* during and after the Yugoslav wars, which targeted the rise of ethnic neo-fascisms in Croatia and across Yugoslavia. The paper defines *Feral*'s parodic approach to politics as “cynical ridicule” of the explicit cynicism exercised both by those in power as well as by those who were on its receiving end. Reflecting on the fact that *Feral* survived years of various forms of intimidation but not the “terror” of the free market, the paper underscores the legacy of *Feral Tribune*'s political engagement as a necessary counterweight, not only to the media outlets' servile conformity to the by now firmly established ethnic fascisms across the former Yugoslav space, but also to the contemporary cynical condition that justifies its own inertia by the alleged futility of action.

Nikola Baković

BORBA KOJA TRAJE: PARTIZANSKA UPRIZORENJA U DRUGOJ JUGOSLAVIJI IZMEĐU REKONSTRUKCIJE PROŠLOSTI I STVARANJA BUDUĆNOSTI

U izlaganju će biti analizirane rekonstrukcije epizoda iz Drugog svjetskog rata u drugoj Jugoslaviji kao forma postgeneracijskog proživljavanja iskustva antifašističke borbe i života u partizanskim jedinicama. Pojam uprizorenja (*reenactment*) bit će korišten za objašnjenje kolektivnog tjelesnog tumačenja prošlosti na kulturno bitnim lokacijama. U neposrednom poratnom razdoblju, naglasak je ovih praksi bio na organiziranju rekonstrukcija partizanskih bitaka, čime su se izravno reproducirali konkretni događaji i uloga povijesnih ličnosti, uz ritualizirano rekreiranje jasno označenog vremensko-prostornog okvira. Međutim, od 1960-ih godina nadalje priroda ovih praksi se mijenja, te uprizorenje konkretnih epizoda ustupa mjesto fleksibilnijem pristupu povijesnoj točnosti, premda ostaje dijelom vanarmijskog vojnog odgoja. Ova je promjena bila u bliskoj vezi s prijelazom glavnih aktera jugoslavenske politike

pamćenja na pragmatičniji, budućnosti okrenut odnos prema prošlosti, u skladu s doktrinom „revolucije koja traje”. Posljedično, komemorativno-vojna uloga partizanskih uprizorenja sve više prerasta u ludičke prakse gdje se sudionici koriste vlastitim sposobnostima i kreativnosti u osmišljavanju individualnog iskustva antifašističke borbe, potencirajući slobodno korištenje povijesno obojenih kulturnih referenci. U srži ovoga procesa ogledala se komplicirana dinamika odnosa između državnih ustanova i lokalnih aktivista u vezi s pravom na stvaranje i širenje povijesnog znanja, ali i pitanje uporabljivosti višechulnog proživljavanja prošlosti kao mehanizma za kolektivnu pripremu nacije za pretpostavljene izazove budućnosti.

Dragan Batančev

NACIONALIZAM I ANTIFAŠIZAM U RANOJ FILMSKOJ DELATNOSTI ANTUNA VRDOLJAKA

Paralelno s režijom ratnih filmova *Kad čuješ zvona* (1969) i *U gori raste zelen bor* (1971), baziranim na ratnim dnevnicima partizanskog generala i potonjeg „prolječara“ Ivana Šibla, Antun Vrdoljak, kao predsjednik Odbora za film Komisije za kulturne veze s inozemstvom Izvršnog vijeća SRH, koordiniše publikaciju brošure o hrvatskoj kinematografiji na engleskom jeziku koju promovise na retrospektivi hrvatskog filma u Londonu i uzvratnom Tjednu britanskog filma u Zagrebu 1971. godine. Razmatrajući Vrdoljakovu filmsku reprezentaciju Drugog svetskog rata kao prvenstveno građanskog rata, tj. nacionalističkog sukoba, izlaganje analizira rediteljevu kulturnodiplomatsku marginalizaciju doprinosa ostatka Jugoslavije posleratnoj hrvatskoj kinematografiji. Posebna pažnja posvećena je pojedinih britanskim kulturtregerima koji su, „otkrivši“ osobenost hrvatskog filma, ipak odbili organizaciju retrospektive engleskog ili škotskog filma u Hrvatskoj. Istovremeno, pojedini levičarski orijentisani britanski gosti u Zagrebu založili su se za tešnju saradnju s Istočnom Evropom radi stvaranja jedinstvene evropske kinematografije kao bedema protiv holivudske dominacije, čime je ironično još 1970-ih naglašena tenzija između hrvatskog odbacivanja Jugoslavije i integracije u supranacionalni evropski okvir. S druge strane, početna

minimalizacija revolucionarnog antifašizma nije sprečila Vrdoljaka da manipuliše ratnim motivima u nastavku karijere, a sve u pokušaju da glorifikuje Domovinski rat i pozicionira postsocijalističku Hrvatsku u idealizovanu evropsku političku zajednicu.

Gábor Bathó

WHO IS ANTIFASCIST?: EVALUATION OF THE LEFT-WING AND RIGHT-WING MOVEMENTS DURING 1945-1949 IN THE NEW HUNGARIAN REPUBLIC

In 1945-1947, just after the World War II, many legal norms (Act VIII of 1945 and Act XXII of 1947 on voting rights, and Act XXVI of 1946 on the conflict of interest of the representatives) regulated the opportunities to take part in the politics in Hungary. Many of them contained restrictions regarding the former extreme right-wing parties, movements, and other organisations, but at the same time favoured the left-wing organisations. In these norms, there were some excuses for those who were members or officers of the previous extreme right-wing parties or organisations. One of these excuses was that the specific person showed antifascist behaviour. In my paper, I am going to examine the meaning of that phrase: antifascist behaviour. The question to be answered here is whether it could be determined by legal means or it was just a flexible opportunity for the new-coming power. For the answer I have checked the background of the legal norms, their preparation, and their echo in the daily press.

Milivoj Bešlin

KOČA POPOVIĆ: NACRT ZA JEDNU FENOMENOLOGIJU ANTIFAŠIZMA

Polazeći od teorijskog i empirijskog okvira antifašizma kao skupa vrednosti utemeljenih u prvoj polovini 20. veka, izlaganje će se fokusirati na paradigmatičnu pojavu međuratnog intelektualca, filozofa i nadrealiste Koče Popovića. Izlaganje će pratiti tri pojavna oblika susretanja Koče Popovića i antifašističkog angažmana

1930-ih i 1940-ih godina. Najpre, angažovani intelektualac čija je filozofska, publicistička i polemička aktivnost u jugoslovenskoj, međuratnoj javnosti, u epohi uzleta fašizma, bila prepoznata kao beskompromisna odbrana vrednosti antifašizma i otpora ontološkom zlu. Drugi tematski krug je odlazak u Španski građanski rat i borba na strani republikanskih snaga kao središnji angažovani akt antifašizma u još nenapisanoj biografiji Koče Popovića. Najzad, treći koncentrični krug, koji je logično proizlazio iz prva dva, bilo je učešće u jugoslovenskom narodnooslobodilačkom ratu, iz koga izlazi ovenčan slavom kao jedan od proslavljenih komandanata Narodnooslobodilačke vojske. Svi potonji politički, društveni i diplomatski poslovi koje je radio bili su u jasnim koordinatama antifašističkih vrednosti koje je uspostavio kao vlastitu etičku vertikalu u formativnom, međuratnom i ratnom periodu. I posle svih najviših državnih funkcija koje je obavljao, u svojim reminiscencijama i dijalogu sa hartijom, Koča Popović će zapisati predsmrtnu rečenicu o Prvoj proleterskoj brigadi, kojoj je komandovao, kao najvažnijem dometu višedecenijskog angažmana, snažno obeleženog vrednostima antifašizma.

Albert Bing

**ANTROPOLOŠKI MOTIVI U DJELIMA
BRANKA ĆOPIĆA I ANTIFAŠIZAM**

Literarni opus Branka Ćopića imao je izvanredno značenje za popularno oblikovanje slike o događajima u Drugom svjetskom ratu u poslijeratnoj Hrvatskoj i Jugoslaviji. Uz štivo primarno namijenjeno mladim poslijeratnim naraštajima (*Pionirska trilogija*, *Sin brkate čete*, *Doživljaji Nikolettine Bursaća*, *Bašta sljezove boje*, ...), Ćopić piše i „subverzivne partizanske knjige“ (*Prolom*). Hrvatsku filmsku kulturu socijalističkog razdoblja zadužio je i prvim službenim filmom poslijeratne hrvatske kinematografije s tematikom antifašizma – *Živjet će ovaj narod* iz 1947. – za koji piše scenarij; na posljednjem filmskom festivalu u Puli u Socijalističkoj republici Hrvatskoj 1990. prvu nagradu osvaja film *Glavi barut* posvećen uspomeni na Branka Ćopića, ujedno i autora literarnog predloška. Okosnicu njegova tumačenja antifašizma čine motivi čije je ishodište u mentalnom

sklopu i tradicijskoj kulturi seljačkog življa njegova zavičaja – regionalnog mikroprostora podgrmečkog kraja, pozicioniranom u širem kontekstu Like i sjeverozapadne Bosne. Ćopićeви narativi otkrivaju osebuje antropološke značajke relevantne za vrednovanje i shvaćanje antifašizma te pružaju poveznicu s ideološkim vrijednosnim zasadama Narodnooslobodilačkog pokreta i revolucije koje u antifašizam unose komunisti kao pokretači i organizatori antifašističkog pokreta (bratstvo i jedinstvo, socijalna pravda). U izlaganju se tematiziraju vrijednosne postavke bitne za shvaćanje antifašizma u okolnostima zamršenih sukoba tijekom Drugoga svjetskog rata u okupiranoj Jugoslaviji (građanski rat, međunacionalni rat, bratoubilački rat, revolucija). Analiza obuhvaća i problematiziranje odnosa antropoloških i ideoloških značajki u sklopu legitimiranja ciljeva antifašističke borbe (narodno samoodređenje, nacionalno oslobođenje, radikalne društvene promjene, itd.). Izlaganje uključuje osvrt na probleme suvremenog revizionizma iz perspektive kulture pamćenja i vrednovanja antifašističke baštine hrvatskog i postjugoslavenskog prostora.

Chiara Bonfiglioli

**AFTER THE AFŽ: STATE SOCIALIST WOMEN'S
ORGANIZATIONS AND THEIR MOBILISATION OF
THE ANTIFASCIST LEGACY AT THE LOCAL LEVEL
(DUGA RESA AND VARAŽDIN)**

The presentation will be based on the material collected within the framework of the HRZZ funded project Microstructures of Yugoslav Socialism: Croatia 1970-1990 on the activities of local KDAŽ sections. The Conference for the Social Activity of Women (KDAŽ), founded in 1961, greatly relied on the Yugoslav antifascist struggle as a source of authority and legitimation, at the federal and republican level, and at the local level. It dedicated important resources to the preservation of Yugoslavia's antifascist legacy, particularly when it came to women's engagement in the Antifascist Women's Front (AFŽ) during and after the World War II. In the paper I will interrogate the legacy of women's antifascism and how it was mobilized by different *aktivni žene* in the industrial towns

of Duga Resa and Varaždin in the 1970s and 1980s, considering three different aspects: 1) The biographies of local activists, their past engagement in the AFŽ, and their continued engagement in the KDAŽ; 2) The mobilisation of the antifascist legacy in the local press, particularly within factory newspapers' reports on women's activism; 3) The commemorations of the Yugoslav antifascist legacy put in place by local KDAŽ sections in line with republican and federal initiatives, and their remembrance of those fallen in the liberation struggle and their families through various philanthropic initiatives and excursions to the World War II monuments and commemorative sites.

Xavier Bougarel

**BROTHERHOOD AND (DIS)UNITY: REBUILDING
THE YUGOSLAV COMMUNITY OF NATIONS
IN WESTERN BOSNIA (1941-1945)**

The creation of new Yugoslavia by the partisan movement between 1941 and 1945 has been the subject of numerous publications focusing on its institutional and diplomatic aspects. However, minority of that research has investigated how the partisans rebuilt a community of Yugoslav nations at the local level, and the difficulties they encountered in this task. In this paper, I will study this process in the region of Western Bosnia, also known as Bosanska Krajina, which represented the largest and the most stable liberated territory in the entire area caught by the World War II. In particular, I will show how the partisans explained the inter-ethnic violence of 1941 and managed the relations between the Serb, Muslim and Croat communities, how they legitimized the new Yugoslav institutions and established a new "civil religion" common to the three communities, how they took into account in their political practices the different national and religious affiliations. The creation of a new community of Yugoslav nations then appears to be a much more complex undertaking than is generally said, requiring exceptional political skills on the part of its promoters.

Tomislav Brandolica

**OPĆENARODNA OBRANA U OPĆINSKIM
KOMITETIMA SKH ZAGREBA 1980-1989.**

Sustav općenarodne obrane i društvene samozaštite predstavljao je kompleks aktivnosti i zadataka kojima se ostvarivala obrambena spremnost naroda, radnih organizacija, uprave i društveno-političkih organizacija u SFRJ. Sustav općenarodne obrane (ONO) i društvene samozaštite (DSZ) provodio se na više razina, od federacije do najnižih jedinica samouprave ili poduzeća, uz trajno inzistiranje na održavanju svijesti o unutarnjim i vanjskim ugrozama, kao i potrebi zaštite tekovina ostvarenih u socijalističkoj revoluciji i izgradnji. U ovom će se izlaganju predstaviti značajke rada u ovoj djelatnosti iz optike općinskih komiteta SKH s područja zagrebačkih općina. Obradit će se razdoblje od formiranja Komiteta za ONO i DSZ kao posebnih ustrojbenih jedinica, sve do kraja socijalističkoga sustava. Koristeći sačuvano arhivsko gradivo i druge materijale, posebna pozornost bit će posvećena svakodnevnom radu iz perspektive stručnih službi OK SKH. Bit će predstavljeni i modaliteti borbe protiv „negativnih pojava“, organizacija suradnje i koordinacije između raznih tijela u općinama i povremene akcije koje su jačale svijest o važnosti sistema ONO i DSZ.

Anita Buhin

**„JURICI U ČAST“: ODGOJNO-UMJETNIČKA
AKCIJA ZA DJECU I OMLADINU KAO SJEĆANJE
NA ANTIFAŠIZAM**

Obitelj Ribar zauzimala je visoko mjesto na postolju heroja antifašističke borbe na području općine Karlovac. Uz Muzej Ribar koji je otvoren u Vukmaniću 1968., početkom 1970-ih organizirane su razne akcije posvećene sjećanju na braću Ivu (Lolu) i Juricu. S obzirom na to da je Jurica Ribar po zanimanju bio slikar, od 1974. Historijski muzej, kao kulturna institucija zadužena za održavanje muzeja u Vukmaniću, u suradnji s karlovačkim osnovnim školama i Samoupravnom interesnom zajednicom odgoja i osnovnog obrazovanja organizira odgojno-umjetničku akciju Jurici u čast. Na

jednodnevnoj dječjoj likovnoj koloniji u Vukmaniću sudjelovale su svake godine desetine talentirane djece koja su tražila umjetničku inspiraciju u antifašističkoj i partizanskoj muzejskoj postavci, slaveći na taj način nasljeđe Narodnooslobodilačke borbe (NOB) kroz umjetnički izraz. S godinama je akcija rasla te uključivala sve veći broj djece i mladih te nudila različite formate edukativno-umjetničko-zabavnog programa poput kviza znanja o NOB-u. Na taj su način sjećanje na NOB, ali i vrijednosti antifašizma prenošene na nove generacije, a povezanost s lokalnom zajednicom bila je ojačana, osim radom s najmlađima, i organizacijom izložbe dječjih radova nastalih na koloniji u Dječjem domu Vladimir Nazor u Karlovcu.

Ankica Čakardić

**SOCIJALNI IZVORI FAŠIZMA:
LEKCIJE CLARE ZETKIN IZ 1923.**

Clara Zetkin je 1923. bila u šezdeset šestoj godini života. I tada je, baš kao i danas, bila najpoznatija po svojem neumornom političkom angažmanu u redovima Kominterne, ponajviše u okviru radničkog pokreta. Premda je primarno pamtimo zbog njezine ključne političke uloge u komunističkom i revolucionarnom ženskom pokretu i tekstovima koji su na različite načine tematizirali to političko polje, postoji još jedan dio Zetkinina teorijskog opusa koji bi trebalo više isticati – njezina socijalna analiza fašizma. U pokušaju da aktualiziramo i jače istaknemo upravo taj zaboravljeni analitički prilog Clare Zetkin, u prezentaciji ćemo ukratko izložiti njezin izvještaj i rezoluciju o fašizmu iz 1923. godine – dokumente koji su bili predstavljeni Trećem proširenom plenumu Izvršnog odbora Komunističke internacionale – da bismo potom (a) ukazali na ključna obilježja fašizma kako ih klasificira Zetkin i konačno (b) zaključili nekolicinom napomena o antifašističkoj borbi. Podsjetit ćemo i na historijsku epizodu iz 1932. kada je Clari Zetkin pripalo pravo da kao najstarija zastupnica formalno otvori prvu sjednicu novoga saziva Reichstaga. Njezin posljednji jednosatni govor u Reichstagu ukazao je na formalni početak nacističkog preuzimanja Reichstaga. Tom je prilikom Zetkin još jednom ponovila svoje stavove iz rezolucije iz 1923. te uputila poziv na antifašističku borbu ujedinjene fronte.

Noemi De Haro García, Maite Garbayo-Maeztu
RE-READING THE SPANISH PAVILION OF THE
1937 PARIS INTERNATIONAL EXHIBITION:
A FEMINIST INTERVENTION IN THE HISTORY
OF ANTIFASCIST ART

The Exposition Internationale des Arts et Techniques dans la Vie Moderne which took place in Paris in 1937, was marked by the menacing rise of fascism. The politically engaged, antifascist message of the Spanish Pavilion, which represented the Second Republic in the middle of the Spanish Civil War, is well known. There are iconic pieces and artists who have always been present in any account on the pavilion, like Pablo Picasso, Josep Renau, Alberto, etc. However, little is known about the contribution of women to this collective work. In this presentation we will critically analyze the participation of women in such an endeavour. Among the total of 98 artists, there were only two female artists whose pieces were exhibited: Francis Bartolozzi and Juana Francisca Rubio. We will also interrogate the role played by Manuela Ballester in the organisation of the exhibition. Our hypothesis is that the contributions of these artists, who have been systematically ignored, place questions related to the practices of care in the foreground. In this sense, their study may intervene in the official account of Spanish art history during the Civil War (among others in what concerns the role of women in the antifascist struggle) and produce detours and displacements of meaning that problematize it.

Balša Delibašić

KAKO SE „BIRA“ PROŠLOST? ANTIFAŠIZAM U
ZAGRLJAJU KOLABORACIJE I NACIONALIZMA:
JEDNA SLIKA IZ CRNE GORE

Pad komunizma u Crnoj Gori nije vodio i odbacivanju antifašističke tradicije. Naprotiv, činjenica da je partija nasljednica nekadašnje KP/SK bila dominantna partija u izvršnoj vlasti punih trideset godina nakon uvođenja višestranačja, u načelu je sprečila revizionističke tendencije kojima smo svedočili u drugim državama nastalim

raspadom socijalističke Jugoslavije. Suočena sa procesom izgradnje nacije (*nation-building*) i težnjom za stvaranjem nezavisne države, vladajuća stranka je morala da ponudi odgovor na pitanje šta to čini supstrat crnogorskog nacionalnog bića? Ulogu osnivačkog mita preuzele su antifašistička borba koja je dovela do stvaranja federalne republike 1945. godine, i komitski („zelenaški“) pokret koji je vodio pobunu protiv ukidanja crnogorske samostalnosti 1918. godine, ali kasnije završio kao snaga kolaboracije. Pokušaj istovremenog ugrađivanja ovih mitova u isti temelj predstavlja jedan od ključnih razloga nestabilnosti, kako društva, tako i države. Ideja antifašizma koja dominira narativom „državotvornih“ stranaka, tako u praksi biva odrođena i od socijalizma i od internacionalizma i postaje temelj novog crnogorskog nacionalizma. To za posledicu ima istovremeno veličanje antifašističke borbe i snaga kolaboracije („zelenaškog“ pokreta). Prateći promenu narativa u poslednje tri decenije predstaviću tezu da je razdvajanje ideja antifašizma i socijalizma, te pomeranje antifašizma u okrilje nacionalizma delegitimiziralo temelje nove nacije i unelo trajnu nestabilnost u crnogorsko društvo.

Ana Dević

**COUNTER-HEGEMONIC APPROACHES TO
ANTIFASCISM AND SOCIALISM IN THE “NEW FILM”
(CRNI TALAS/VAL) IN YUGOSLAVIA**

In this paper, I discuss several (censored and non-censored) films of the Yugoslav “New Cinema” (Black Wave/ *Crni talas/val*) of the 1960s and 1970s, arguing that among the reasons that the Black Wave films were put under harsh official criticism was their treatment of the aftermath of the Yugoslav partisan antifascist struggle. The central feature of the films I shall discuss is the crack between the legacies of antifascism and socialist revolution, as built in the war and linked to the expectations of egalitarianism and solidarity, and the deviations from these principles following the end of the World War II and the consolidation of the Communist Party rule. The 1969 *Ambush* (Zaseda) by Živojin Pavlović and 1965 *Three* (Tri) by Aleksandar Petrović, posit the issue of the

corruption of the antifascist struggle and socialist revolution as a consequence of the Stalinist collectivist assumptions of guilt, and the triumph of ideological uniformity over individual experiences of truth, empathy and solidarity with the weak and marginal. Bahrudin Bato Čengić’s 1972 *Pictures from the Life of a Shock Worker* (Slike iz života udarnika) exposes the decay of the “rule of the working people” in Yugoslavia, portraying its effective disempowerment and impoverishment. The state of the legacy of the antifascist war and revolution is then problematized in Živojin Pavlović’s last film *The State of the Dead* (Država mrtvih, 2002).

Ana Dević

**UMJETNIČKA ANTIFAŠISTIČKA PRODUKCIJA
NASTALA U LOGORIMA I INTERNACIJI TIJEKOM
DRUGOG SVJETSKOG RATA**

Fokus je moje teme na segmentu domaće antifašističke umjetnosti koja nastaje tijekom Drugog svjetskog rata u zatočeništvu i izbjeglištvu u Hrvatskoj i inozemstvu. Uz produkciju radova nastalih u nacističkim logorima, poput radova Zlatka Price iz logora Danica ili radova nastalih u talijanskim fašističkim logorima poput Ferramonti di Tarsije, Cairo Montenottea ili Kampora, u kojima su između ostalih bili zatočeni Oskar Herman i Belizar Bahorić, prezentacija će obuhvatiti i produkciju nastalu u zbjegovima El Shatt (1944–1946.). Ovu produkciju razmatram u odnosu na njezina ikonografska obilježja u širem europskom kontekstu umjetnosti otpora, dovodeći je u suodnos s problematikom vizualne artikulacije ratne traume, no i njezinim apelativnim, sudioničkim i akcijskim karakterom, čije se osobitosti mogu iščitati iz kulturne politike Narodnooslobodilačke borbe materijalizirane u umjetničkoj produkciji, diseminirane izložbama i kongresima kulturnih radnika u navedenome razdoblju. Poseban fokus prezentacije bit će na prikazima ljudskog tijela i ikonografiji tjelesnih gesti kao simboličkih nositelja značenja.

Lorena Drakula

ANTIFAŠIZAM 21. STOLJEĆA: KAKO SE NOSITI S USPJESIMA POPULISTIČKE RADIKALNE DESNICE?

Politički uspjeh populističke radikalne desnice, koja je u posljednjih pedesetak godina zauzela brojna mjesta u nacionalnim i europskim predstavničkim tijelima, oslobodio je platformu za javno zagovaranje antiimigrantskih, ksenofobnih i revizionističkih stavova. Čak i među širim glasačkim tijelom, istraživanja javnog mnijenja poput Eurobarometra i European Social Surveya pokazuju visok stupanj slaganja s nacionalističkim i autoritarnim stavovima u Europi, kao i nisku razinu povjerenja u postojeće demokratske institucije. Zastupljenost ovakvih stavova u javnom diskursu dovela je do čestih izleta u područje govora mržnje, kao i do odbacivanja emancipacijskih zahtjeva izbornih kroz političke i kulturne inicijative od 1960-ih do danas. U lijevim i liberalnim medijima često se o ovim političkim trendovima govori kao o neofašizmu ili „fašizmu 21. stoljeća“. Međutim, stigmatizirajuća snaga ove sintagme blijedi sa svakim demagoškim korištenjem, a apstraktna prijetnja „preporoda fašizma“ onemogućava jasno određivanje fenomena koji ima vlastite korijene, uvjete i razvojne potencijale. U izlaganju će se iznijeti kritika takvoga diskursa te će se pokušati pokazati da antifašizam danas, umjesto mobilizacijskih strategija utemeljenih na strahu i reakciji, treba značiti suočavanje s trenutačnom ekonomskom i političkom situacijom i izgradnju suvremene lijeve ideološke ponude koja će vratiti fokus na socijalnu pravdu.

Igor Duda

S PRVOBORCIMA PROTIV BIROKRATA. UPOTREBA PROŠLOSTI U MJESNIM ZAJEDNICAMA U HRVATSKOJ 1970-IH I 1980-IH

Na najnižoj lokalnoj razini, u gradskim četvrtima, većim selima ili grupi sela, na iskustvima dotadašnjih mjesnih odbora i stambenih zajednica 1960-ih započinje osnivanje mjesnih zajednica kao samoupravnih zajednica građana određenoga dijela općine. Mjesne zajednice su potom sve do kraja socijalizma u Jugoslaviji bile važna

poluga društvenoga samoupravljanja ili izravne socijalističke demokracije, delegatskoga sustava te susretnoga planiranja u kojem su sudjelovale s osnovnim organizacijama udruženoga rada i osnovnim samoupravnim interesnim zajednicama. Mjesne zajednice raznim su programima (priredbe, natjecanja, posjeti, bratimljenja) sudjelovale i u izgrađivanju kulture sjećanja na Narodnooslobodilačku borbu (NOB) i antifašističku pobjedu u Drugom svjetskom ratu. Svoju su partizansku prošlost posebno isticale pri otežanom ostvarivanju nekih samoupravnih prava i ciljeva za koje nije bilo razumijevanja na višim razinama. NOB, revolucionarna tradicija, Titov put, svijetla prošlost, moral komunista, moralno pravo, stari prvoborci i ratni invalidi postali su tako pojmovi koji pojačavaju argumentaciju, ističu ne samo uzornost i lojalnost, već i formativnu ulogu pojedinaca i cijelih lokalnih zajednica. U komunikaciji se oni suprotstavljaju birokratsko-etatističkim strukturama i lošim kadrovima koji ih kleveću i etiketiraju optužujući ih za separatizam i sektašenje. Izlaganje će se temeljiti na slučajevima iz arhivskoga gradiva u kojima je antifašistička prošlost vrlo konkretno mogla utjecati na budućnost lokalne zajednice.

Aleksandar Đenić

NORMALIZACIJA FAŠISTIČKIH KOLABORACIONISTA PUTEM PRAVNIH REHABILITACIJA U SRBIJI

Nakon pada socijalizma u Istočnoj Evropi i Jugoslaviji (kao i građanskog rata i razbijanja iste) dolazi do promene antifašističkog narativa koji je bio dominantan tokom socijalizma. Uvođenjem višepartijskog sistema u Jugoslaviji otvorio se put normalizaciji ideologija pokreta koji su bili poraženi nakon 1945. godine, a narativ o partizanskom pokretu počeo je da se preispituje. Te snage bivaju predstavljene kao žrtve komunističke diktature. Normalizacija kolaboracionističkih pokreta se prvo odvijala tokom 1990-ih kod pojedinih političkih partija, javnih ličnosti i u umetnosti, a zatim je to postao zvaničan stav države kada je 2004. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila zakon o izjednačavanju četničkog i partizanskog pokreta, a 2006. godine usvojila Zakon o rehabilitaciji koji je bio dopunjen 2011. godine. Zakonodavac i strana koja je podržavala pravne reha-

bilitacije lica osuđenih za kolaboraciju i ratne zločine su isticali da je došlo vreme da se ispravi istorijska nepravda, jer su sudovi nakon Drugog svetskog rata u Jugoslaviji bili ideološki i revolucionarni, a osuđena lica nisu imala fer i pošteno suđenje. U samom izlaganju biće prikazano da se u Jugoslaviji nakon Drugog svetskog rata nije sudilo na osnovu revolucionarnog suda, već na osnovu međunarodnih obaveza koje je Jugoslavija imala kao osnivač Ujedinjenih nacija. Takođe, biće predstavljeno i na koji način su pravne rehabilitacije i normalizacija fašističkih kolaboracionista u skladu sa dominantnom vladajućim ideologijom i tranzicionim procesima u Srbiji.

Marija Đorđević

**PERFORMING ANTIFASCISM:
INTANGIBLE HERITAGE OR NOT?**

Grasping of what may or may not be considered as Yugoslavia's heritage proves to be a complex and more often than not a conflicting task. As an intangible property, antifascism has an unquestionably positive connotation, and as such it has been the most problematic value of the former state to be distanced from following the dissolution of socialist Yugoslavia. For a long time it was not to be truly discussed, and then a decomposition of its carriers came and brought new participants in the movement, the new carriers of the ideal and the new victors to the arena of public memory. Taken as a default we do not need to discuss, it never entered the process of heritagization and was never valorized as a heritage object. Nevertheless, appropriation of its meanings and its value took place. The proposed paper aims at investigating the meanders of heritage-based appropriation of antifascism in Serbia since the year 2012. It is based on the analysis of the antifascism-related performances in public space, with an emphasis on the reappearance of commemorative practices seemingly gone from the realms of the public memory. The paper proposes the understanding of antifascism as the only viable value the current state system can share with the only proclaimed values of the EU community it wishes to belong to.

Jelena Đureinović

**ČETNICI KAO IDEALNI PRECI: DISKURS O
DVA ANTIFAŠISTIČKA POKRETA I ISTORIJSKI
REVIZIONIZAM U SRBIJI NAKON PADA MILOŠEVIĆA**

Rad se bavi reinterpetacijom antifašizma u kontekstu politike sećanja na Drugi svetski rat i socijalističku Jugoslaviju u Srbiji nakon 2000. godine. Glavna studija slučaja je četnički pokret Dragoljuba Mihailovića. Rad ispituje razvoj konstrukcije četnika kao antifašističkog pokreta i žrtava komunizma i paralelni proces kriminalizacije Narodnooslobodilačke borbe. Nakon 5. oktobra, na vlast je došla bivša politička opozicija u obliku veoma heterogene koalicije sa antikomunizmom kao zajedničkim činiocem. Antikomunizam je postao državna politika u mnogim oblastima: u ekonomiji, zdravstvu, obrazovanju, pa i u sferi politike sećanja. Uz brisanje Jugoslavije i njene kulture sećanja na Narodnooslobodilačku borbu iz javne sfere, političke elite su uložile velike napore u reinterpetaciju Drugog svetskog rata i njegovih aktera. Transformacija sećanja na rat direktno je povezana sa narativom o srpskom narodu i državi kao žrtvama komunizma. Kroz sagledavanje celog Drugog svetskog rata kroz usku prizmu posleratnih „zločina oslobodilaca“, partizani, kao neželjeni politički preci, postali su počinioci a njihovi neprijatelji nevine žrtve komunizma. Rad analizira muzejske i televizijske interpretacije Drugog svetskog rata sa posebnim fokusom na predstave četničkog i partizanskog poketa, njihove prirode i međusobnog odnosa.

Viktor Fehér

**CHANGING POLITICAL NARRATIVES AND MEMORIAL
PRACTICES: THE CASE OF MONUMENT TO FALLEN
SOLDIERS AND VICTIMS OF FASCISM IN SUBOTICA
(1942-2020)**

The paper focuses on the Monument to Fallen Soldiers and Victims of Fascism erected in 1952 in Subotica, as well as its earlier forms and different narratives related to them. Before the Yugoslav socialist place-making, the construction of the first version, called a heroic monument, began in 1942 during the

Hungarian administration and has never been completed because of the partisan and Soviet takeover on 10th of October 1944. The statue's finished pedestal and the crypt had been used by the new socialist government conforming with their demands. In 1946, fifteen World War II soldiers' mortal remains, who had lived in Subotica, were buried here along with a great ceremony. After that, an invitation to tender was published in order to erect a monument which was finally carried out by Tomo Rosandić in 1952 and later renovated in 1985. As this paper suggests, the analyzed monument has experienced many breaks in history. In my paper and my presentation, I intend to interpret the changing political narratives, and memorial practices based particularly on several of my anthropological fieldwork, participatory observations, and archival research conducted 2018–2020.

Tina Filipović

**SUBNOR I MLADI: STRATEGIJE OČUVANJA
SJEĆANJA I PROMOCIJE ANTIFAŠIZMA U RADU S
POSILIJERATNIM GENERACIJAMA**

Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata (SUBNOR) je od svojega osnutka 1947. bio uvelike posvećen očuvanju i promociji sjećanja na antifašističku borbu naroda Jugoslavije, brinući se o podizanju brojnih spomen-obilježja, organizaciji komemoracija i proslava, prikupljanju arhivskog materijala vezanog uz NOR, popularizaciji vojnog odgoja, kao i praktičnoj brizi za djecu stradalih boraca i žrtava fašističkog terora. Od sredine 1960-ih odnos SUBNOR-a prema tzv. programu njegovanja revolucionarnih tradicija sve se više prilagođava potrebama odgoja „novoga socijalističkog čovjeka“, posebice mlađih poslijeratnih generacija koje nisu baštinitile izravna ratna sjećanja. Ujedno, boračka se vizija promocije antifašističkih tradicija nastojala modificirati u skladu s razvojem potrošačkoga društva, popularne kulture i masovnih medija u Jugoslaviji, zbog čega SUBNOR razvija intenzivniju suradnju s omladinom, pionirima, odgojno-obrazovnim i kulturnim ustanovama, umjetničkom i medijskom produkcijom i raznim društvima. Fokus ovoga izlaganja zadržat će se na strategijama kojima je SUBNOR

pokušao balansirati između vlastitih prioriteta, prioriteta promocije službene ideologije i želja i potreba poslijeratnih generacija. Na temelju analize materijala Republičkog odbora SUBNOR-a Hrvatske, ali i reprezentativnih lokalnih primjera prikazat će se etape očuvanja i promocije antifašističkih tradicija, njezini najvažniji zadaci i ciljevi te poteškoće i ostvarenja u radu s mladima.

Colette Gaiter

**EMORY DOUGLAS'S REVOLUTIONARY ART FOR THE
BLACK PANTHER PARTY**

In the late 1960s through the 1970s, the artist Emory Douglas was also the Minister of Culture for the Black Panther Party, educating people about revolutionary politics through images. As the graphic designer and lead artist for the Black Panther newspaper, his team delivered visually accessible political education. They called out what leftists identified as fascist policies and actions embedded from the federal US government down through local politicians and police through cartoons and posters. Emory Douglas and the Black Panthers set out to “educate the masses of people”, especially Black Americans. The Black Panther Party allied itself with international liberation movements that fought against colonialism, capitalism, and imperialism. Starting in Oakland, California, the party formed in 1966 to protest rampant police brutality in Black communities. Douglas was the party's Revolutionary Artist and created a manifesto outlining artists' essential role in disseminating information and motivating actions. He and the other Panther leaders believed their liberation messages would best reach people by posting images in the streets and wrapping detailed newspaper stories in bold cover graphics that synthesized them. Emory Douglas and the Black Panthers understood the role of artists in activism and deployed their visual weapons for maximum effect.

Marko Grdešić

**EKONOMSKE DISKUSIJE U JUGOSLAVIJI: KOJE SE
LEKCIJE MOGU NAUČITI IZ RAZVOJA EKONOMSKE
ZNANOSTI U SFRJ?**

Ekonomika je znanost u Jugoslaviji više desetljeća razvijala konceptualne pristupe za razvoj socijalističkog tipa privrede. Koji su rezultati toga rada? Kako se može vrednovati ostavština jugoslavenske ekonomske znanosti, s posebnim naglaskom na „političku ekonomiju socijalizma“, najprestižniju disciplinu unutar društvenih znanosti? Ovaj rad locira nekoliko glavnih pouka koje se nameću nakon kritičkog čitanja glavnih radova jugoslavenskih ekonomista: (1) ekonomska je znanost u Jugoslaviji kao prioritet postavila visoku teoriju, što je dovelo do odvojenosti od stvarnih praksi; (2) jugoslavenska je ekonomska znanost bila pretjerano fiksirana na raspodjelu prema radu, što je prirodno slijedilo iz marksističkih temelja socijalizma, ali je stvorilo problematičnu slijepu pjegu; (3) ekonomska je znanost kroz svoje diskusije o društvenom vlasništvu reproducirala iste teorijske podjele koje su nastale na terenu „političke ekonomije socijalizma“ te je tako propustila priliku da o vlasništvu razmišlja na hibridan način; (4) jugoslavenska je ekonomija propustila priliku razviti svoju teoriju novca te nije uspjela razviti alate za uspješno ovladavanje inflacijom, što je dovelo do visoke razine kaotičnosti samoupravne privrede; i (5) jugoslavenska ekonomija nije problematizirala problem poduzetništva pa nije imala odgovor na liberalne kritike tijekom 1980-ih kada je u pitanje dovedena mogućnost jugoslavenske privrede da generira dovoljnu razinu poduzetničke aktivnosti.

Antonio Grgić

**ANTIFAŠISTIČKI SPOMENICI SOCIJALISTIČKE
JUGOSLAVIJE KAO SUBLIMNI OBJEKTI IDEOLOGIJE**

Neposredno pred slom Jugoslavije najpoznatiji filozof s područja bivše države, Slavoj Žižek, predstavio je novi filozofski koncept: sublimni objekt ideologije. Žižek opisuje prirodu toga objekta u svojoj knjizi istoga naslova kroz interpretaciju fotografija ostataka

Titanica na dnu oceana. No sve što Žižek govori o Titanicu, vrijedi i za antifašističke spomenike građene za vrijeme socijalističke Jugoslavije, koji su sublimni objekt ideologije *par excellence*. Prekooceanski putnički brodovi kao Titanic bili su najava kraja miroljubive i idilične slike zapadne civilizacije pred njezin slom u barbarizmu nacionalizma i antisemitizma nadolazećih svjetskih ratova. Na jednak način, antifašistički su spomenici bili najava i prizivanje kraja miroljubive i idilične slike koje je jugoslavensko društvo gradilo pred svoj slom u barbarizmima i nacionalizmima ratova devedesetih. NOB spomenici, osim što su bili tehnička čuda gradnje, predstavljali su „mikrokozmos društvene strukture“. Doduše, oni nisu bili slika društva kakvo je ono stvarno bilo, „već kakvim je sebe željelo vidjeti“. Zato su i Titanic, kao i antifašistički spomenici, simboli i metaforička reprezentacija nadolazećega sloma jedne civilizacije. Na kraju, brodolomom Titanica, kao i rušenjem NOB spomenika, „društvo je steklo iskustvo vlastite smrti“. Uz to, steklo je iskustvo uništenja svojih temeljnih društvenih i ideoloških vrijednosti među kojima je antifašizam zauzimao centralno mjesto.

Stefan Gužvica

**SA BURŽOAZIJOM PROTIV BURŽOAZIJE:
ANTIFAŠIZAM JOSIPA BROZA TITA, 1938–1948.**

Ovaj rad istražuje pitanje političkog kontinuiteta Josipa Broza Tita u prvih deset godina njegovog rukovođenja KPJ, te način na koji je njegova ideologija oblikovala posleratnu Jugoslaviju i izazvala raskol sa SSSR-om. Počevši od 1938. godine, Tito je praktikovao viziju antifašizma zasnovanu na vodećoj ulozi komunističke partije i sa planom konačne socijalističke transformacije društva. On je smatrao da će, u slučaju fašističke invazije, građanska klasa većinski stati na stranu okupatora, čime će antifašistički rat od samog početka biti i revolucionarni. Takvu politiku je Kominternu, u svojim mnogobrojnim taktičkim zaokretima, nekada hvalila a nekada oštro kritikovala. Uprkos tome, Tito je tokom cele decenije održao konzistentnu strategiju, kroz čiju prizmu možemo razumjeti odnos prema drugim organizacijama koje su učestvovala u otporu okupatoru. Ona je rezultirala revolucionarnim radikalizmom nakon

rata, koji je uticao ne samo na uspostavljanje vlasti u Jugoslaviji, nego i na odnose sa susednim zemljama. Tito se tako pretvorio u ozbiljnu prepreku Staljinovim težnjama da održi ravnotežu snaga u Evropi, zbog čega je 1948. godine SSSR doneo sudbonosnu odluku da KPJ izbací iz Informbiroa. Obuhvatajući period pre, tokom i posle Drugog svetskog rata, ovaj rad je ujedno i poziv na prevazilaženje vremenskog ograničavanja historiografske analize „prelomnim godinama“ poput 1941. ili 1945. godine.

Marta Harasimowicz

“EACH OF US CARRIES THE DRIP OF THE PAST WAR EVEN IN PEACETIME”: MEMORY OF THE ANTI-FASCIST STRUGGLE AS A HORIZON OF HOPE IN POST-WAR CZECHOSLOVAKIA

Due to the war trauma and a specific legacy of communist movements, the memory of the antifascist struggle from the very beginning became one of the foundations of the identity of political regimes in the post-war Central Europe. Antifascism was remembered through various festivities, interventions in the public space and wide range of references in official discourse. Beside its function as a kind of fundamental myth of new regime(s), the reference to the antifascist struggle also served as a carrier of some collectively shared emotion: the hope for a better future. The paper will focus on cultural representations of hope linked to official remembrance of the antifascist struggle and the World War II in the post-war Czechoslovakia. Based on the analysis of selected cases of festivities (as Czechoslovak Spartakiads or anniversaries of the Prague Uprising and the Slovak National Uprising), public performances and media coverage of specific topics, we will follow the way in which the hope was expressed and main associated ideas and images. We will also reflect on the relation between hope and collective trauma, and the role of the motif of hoping in general imaginarij both of the socialist ideology and antifascism itself.

Ana Hofman

“MALI ANTIFAŠIZMI”: POLITICAL REVITALIZATIONS OF YUGOSLAV ANTI-FASCIST RESISTANCE AS AN ACTIVIST ARTISTIC PRACTICE

This paper concentrates on the contested mnemonic status of the historical experience of Yugoslav antifascist resistance (the People’s Liberation Struggle, PLS) in its contemporary revitalization in the moment of crisis of global neoliberalism. It centers on the post-Yugoslav activists’ strategies of revitalization of partisan songs as an example of the incessant flux of ambiguous meanings and struggles over the historical notions of antifascism that intersect and overlap in often unexpected ways. While standing against institutional appropriation of antifascism by the political elites as an “empty slogan” or “declarative stance”, activists claim to distance themselves from what they see as a “depoliticized” use of antifascism, opting for its revitalization through an action-oriented approach. This paper explores the so-called micro-antifascisms (mali antifašizmi), as a framework for the contemporary politicization of the historical legacy of PLS as an on-the-ground, everyday practice that stands in opposition to the state-promoted “macro” antifascisms (both past and present). It traces the consequences of valuing antifascism as a moral and ethical concept and a platform of living, being, and doing, which is able to politically mobilize people beyond “ideological system” or “state structure”. The questions the paper raises are: How do such tendencies of recalling antifascism as a political practice beyond any structure, state or ideology contribute to redefining the historical experience of Yugoslav antifascist resistance within the wider framework of transnational revolutionary and decolonial struggles, protests and socially engaged movements? What are the consequences of valuing antifascism as a platform for critically addressing and sometimes openly confronting systemic structures in the postsocialist context where Yugoslav antifascism was institutionalized value and practice during socialism? Does such distancing from antifascism’s historically-situated view put micro-antifascisms at risk of being easily co-opted by liberal identity politics, political parties’ agendas, or market commodification?

Tamara Ivanović
DRŽAVNA KOMISIJA ZA UTVRĐIVANJE ZLOČINA
OKUPATORA I NJIHOVIH POMAGAČA I NJEN
ANTIFAŠISTIČKI DOPRINOS KROZ ISTRAŽIVAČKI I
PROPAGANDNI RAD

U ovom radu će biti prikazan propagandni rad Publikacionog odeljenja jugoslovenske Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Državna komisija osnovana je odlukom AVNOJ-a 1943. godine, sa ciljem da prikuplja dokaze i utvrđuje zločine koje su nad jugoslovenskim narodima počinili fašistički okupatori i njihovi domaći pomagači. Konkretan antifašistički doprinos Državne komisije bio je višestruk i složen, i pored istrage i prikupljanja dokaza o zločinima i zločincima podrazumevao je i informisanje jugoslovenske i međunarodne javnosti o njima, kako tokom trajanja rata i u toku operacija za oslobođenje Jugoslavije, tako i u prvim posleratnim godinama. Državna komisija odigrala je i značajnu ulogu u revoluciji i izgradnji novog posleratnog poretka u zemlji. U fokusu ovog rada nalazi se publicističko-propagandna aktivnost Publikacionog odeljenja Državne komisije: saopštenja za javnost, štampane publikacije i organizacija pokretne izložbe o zločinima fašista nad jugoslovenskim narodima tokom Drugog svetskog rata. Rad se zasniva na neobjavljenim istorijskim izvorima vezanim za rad Državne komisije pohranjenim u Arhivu Jugoslavije u Beogradu, propagandnim publikacijama i štampi s polovine 20. veka.

Nataša Jagdhuhn
REFRAMING WORLD WAR II HERITAGE IN THE POST-
YUGOSLAV TRANSITION

Cilj moje prezentacije je analizirati načine na koje se nasleđe Drugog svetskog rata remuzealizira u memorijalnim muzejima (naslednicima Muzeja Narodnooslobodilačke Borbe) Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine nakon raspada Jugoslavije. Tokom ratova 1990-ih godina, veliki broj NOB Muzeja je demoliran, opljačkan ili je čak korišćen kao vojna baza. Međutim, nije uništena samo njihova fizička pojavnost (objekti i kolekcije), već se u zaborav – gotovo tri decenije – odlažu i

procedure znanja na kojima su oni počivali. Pitanje na koje se spopliću kustosi pomenutih muzeja glasi: kako baštiniti istoriju „narodne revolucije“ u vremenu u kojem je njen epistemološko-politički prostor promišljanja (i delanja) ukinut? Iako obnavljanje i rekonceptualizacija muzeja Drugog svetskog rata u regionu bivše Jugoslavije započinje sredinom 2000-ih, ratna i poratna biografija naslednika NOB Muzeja je ključna za razumevanje njihovog odlaska na „smetlište istorije“, „dizanje iz pepela“ kroz NGO inicijative ili pak obnovu podržanu od strane matične države/regiona/grada. Najdominantniju tendenciju istorijske revizije na području bivše Jugoslavije predstavlja kulturni obrazac promatranja istorije Drugog svetskog rata retrospektivno kroz prizmu sukoba 1990-ih. Moje istraživanje pokazuje da je, u sve tri navedene države, koren oklevanja u suočavanju sa nepoželjnim delovima nacionalne istorije osnovni razlog zbog kojeg su memorijalni muzeji Drugog svetskog rata kao državne institucije ostali „zaglavljani“ u postsocijalističkoj tranziciji. U većina slučajeva radi se o stalnim muzejskim postavkama u kojima i dalje preovladavaju eksponati i muzejske niše koncipirane u jugoslovenskom periodu, ali su njima pridružene i nove, istorijski i vizuelno protivrečne, izložbene celine u cilju etno-nacionalizacije sećanja na Drugi svetski rat.

Branimir Janković
TRANSFORMACIJA POJMA ANTIFAŠIZAM I
TRANZICIJA POVJESNIČARA U HRVATSKOJ

Cilj izlaganja je pokazati na koji je način tranzicija povjesničara iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Republiku Hrvatsku povezana s tadašnjom transformacijom pojma antifašizam i vrijednosnim značenjima koja su mu pridavana. Tranziciju povjesničara pratit ću preko njihovih biografija i radova koje su objavljivali, a mišljenje predodžbi o antifašizmu preko reprezentativnih sinteza i pregleda hrvatske i jugoslavenske povijesti te udžbenika povijesti, koji su u tome imali istaknutu ulogu. Pritom ću razmotriti pitanje je li pozicija povjesničara bila posve komplementarna ili ipak ponešto drugačija od one koje su spram pojma antifašizam i njegovom značenju imali politika i mediji u tranziciji. Kako bih prikazao vezu između tranzicije pojma i tranzicije povjesničara, poseban nagla-

sak stavit ću na one povjesničare koji su bili autori historiografskih pregleda i sinteza te udžbenika povijesti kako u socijalističkoj Jugoslaviji 1970-ih i 1980-ih tako i u Republici Hrvatskoj 1990-ih i 2000-ih godina. Posebno ću se tom prilikom usredotočiti na pokušaj uspostave tipologije povjesničara tijekom tranzicije 1990-ih na osnovu tipologije suvremenih kritičkih intelektualaca Razmiga Keucheyana. Možemo li i kod hrvatskih povjesničara 1990-ih govoriti o konvertitima, pesimistima, otporašima, inovatorima, vođama i protuekspertima? K tome ću povjesničare u tranziciji 1990-ih staviti u širi kontekst studija o akademskoj zajednici u tranziciji.

Dunja Jelenković

“THE TRUTH ABOUT...”: IMAGES OF ANTIFASCIST STRUGGLE IN THE NORTHERN ADRIATIC IN THE INTERNATIONAL FILM FESTIVAL CIRCUIT (1947-)

Both Italy and Yugoslavia have produced several films about history of the World War II in the Northern Adriatic, often using the same footage, but framing them in conflicting ways: as an occupation / a liberation, communist crimes / antifascist struggle, anticommunist / antifascist protests. As the Trieste Crisis coincided with the establishment of film festivals, the festival circuit quickly became an arena in which the struggle for this contested territory continued. Taking festivals as *lieux de mémoire*, the paper explores how the history of (anti)fascism in the Yugoslav-Italian borderland has been represented in Yugoslav (Slovenian, Croatian) films that have had a prominent place in the international film festival circuit. It compares the contemporary production on this theme with the first Yugoslav films screened/awarded in (inter)national festivals: *The Truth about Pula*, Karlovy Vary 1947, *On our own Land*, Cannes 1949, and *Our Documents – Okroglica*, Pula 1954. Which message was sent to local and international audiences through this film corpus at the time of the events and which today? What is the contemporary festival interest in these films like? By addressing these questions, the paper explores political use of images for the creation of desirable cultural memories in this contested territory, from the early Cold War to the contemporary postsocialist societies.

Igor Jovanović, Igor Šaponja

ISTRANI U KONCENTRACIJSKIM LOGORIMA U DRUGOME SVJETSKOM RATU I PORACU

Istraživačko-dokumentacijski projekt Istarske sudbine: Istrani u sabirnim i zarobljeničkim logorima za Drugog svjetskog rata i poraća pokrenuli smo s ciljem prikupljanja što većeg broja auditivnih i video svjedočanstava preživjelih istarskih zatočenika svih logora u Drugome svjetskom ratu i poraću. Premda su niz godina brojne povijesne i znanstvene institucije radile na toj tematici, dosad nije bilo značajnijeg prikupljanja svjedočanstava o stradanjima Istrana u koncentracijskim logorima. Istraživanja su dijelom bila ideološki obojena i nisu bila sustavna, tako da nema mnogo video svjedočanstava o tim događajima. Želja za osvjetljavanjem sudbina „malih“ ljudi nagnala nas je na dublje istraživanje koje bi upotpunilo sliku života istarskog čovjeka prve polovice 20. stoljeća i zaokružilo doprinos Istrana u širem kontekstu holokausta. Razvili smo posebnu metodologiju rada za razgovor s preživjelim logorašima i stradalnicima Drugog svjetskog rata. U razgovoru s istarskim logorašima obuhvatili smo djetinjstvo i školovanje, običaje te svakodnevni život na istarskom selu 1930-ih i 1940-ih, početak Drugog svjetskog rata, antifašistički otpor, uhićenje, deportacije, dolazak u logor, život i prilike u logorima i oslobođenje, povratak kući, te integraciju u normalan život. Iz snimljenih smo svjedočanstava definirali poseban tip „istarskog logoraša“.

Nemanja Jovanović

ANTIFAŠIZAM KAO PROPAGANDNO ORUĐE U HLADNORATOVSKOM PERIODU

Nakon 1945. godine smatralo se da je fašizam zauvek poražen, ali je tekovina antifašističke borbe ostala važna ideološka okosnica komunističkih režima do kraja Hladnog rata. Međutim kako je neprijatelj bio pobeđen, pitanje je kako i za šta su te ideje korišćene. Neretko jedna od glavnih upotreba jeste bila u propagandne svrhe, kako unutrašnje tako i spoljašnje. Ovo izlaganje će kroz analizu i poređenje novinskih članaka iz SFRJ, SSSR i Kine pokušati da pred-

stavi uopštenu sliku i tendencije korišćenja antifašizma, tj. antifašističke borbe, u propagandne svrhe. Cilj je da se prikažu sličnosti i razlike u načinu na koji se različiti komunistički režimi ophode prema zaostavštini antifašizma, na koje delove se fokusiraju i koja je krajnja poruka koju šalju javnosti, kako domaćoj tako i stranoj. Takođe, ova prezentacija će se osvrnuti i na tendencije promene i prilagođavanja propagandnog antifašizma trenutnim potrebama i situacijama kroz koje su te tri države prolazile u decenijama hladnog rata.

Gal Kirn

PARTISAN FIGURE: FROM CRITIQUE OF SCHMITT TO RETRIEVING EMANCIPATORY FRAGMENTS OF ANTIFASCISM'S PAST AND FUTURE

The figure of partisan, and of antifascist struggle, was uncannily appropriated by a fascist legal thinker Carl Schmitt whose popularity should not be underrated even on the Left. The argument shall first critically assess Schmitt's linkage of Boden (telluric) and (national) belonging as the vital determinant of any partisan struggle, which, as it will be discussed, actually robs a partisan figure of its clear delineation from fascism. Taking sides, and that in the horizon of transformation of the existing modes of domination suggest several other features that will be discussed, both related to past and future ecology/earth. In the last part I will present a few emancipatory art-memory fragments from diverse situations.

Borut Klabjan

"THE FIRST ANTIFASCIST MONUMENT IN THE WORLD": MEMORY, IDENTITY AND SOCIAL ACTIVISM IN THE NORTHERN ADRIATIC BORDERLAND

After the World War I and the dissolution of the Habsburg Monarchy, the former Austrian Littoral was annexed by the Kingdom of Italy. Despite a rapprochement was reached with neighbouring Yugoslavia at the diplomatic level, tensions continued to characterize the interwar years in the area. A harsh ethnic

policy directed against Slovenes and Croats inhabiting the eastern half of the region, renamed Venezia Giulia, was implemented after fascists seized the power in Italy. Acts of violence against ethnic and political enemies became fascist state violence and it provoked organized forms of antifascism among Slovenes and Croats in the region. The historiography has termed it as the first antifascism in Europe. This intense antifascist activism was followed by strict measures which included internments and death sentences. When four antifascists were sentenced to death in 1930, a group of Slovene emigrees built in the city of Kranj what one of them later called the "first antifascist monument in the World". Based on his memoirs and archival material, this paper aims at exploring the interplay between memory activism and antifascist resistance. It shows how social activism connected in multiple ways national identity, international cooperation and transnational solidarity.

Vida Knežević

ANTIFAŠISTIČKA I ANTIKAPITALISTIČKA BORBA UMETNIKA JEZIKOM UMETNOSTI: SLUČAJ ĐORĐA ANDREJEVIĆA KUNA I NJEGOVOG KRVAVOG ZLATA

Izlaganje će razmatrati odnos umetnosti i politike, kao temporalna mesta preklapanja umetničke i političke revolucije, kroz sagledavanje niza društvenih protivrečnosti koje okružuju konkretnu umetničku praksu. Kroz analizu studije slučaja grafičke mape *Krvavo zlato* Đorđa Andrejevića Kuna, izlaganje će diskutovati tezu o jugoslovenskom kritičkom realizmu kao specifičnom kontinuitetu sa avangardnim jugoslovenskim umetničkim praksama, koji će svoje ishodište pronaći u partizanskoj umetnosti kao teorijsko-umetničkom i političkom novuumu. Đorđe Andrejević Kun, kao pripadnik ilegalne umetničke grupe Život koncentrisane u Beogradu i u direktnoj vezi sa Komunističkom partijom Jugoslavije odlazi u borski rudnik, gde na ilegalan način uspeva da uđe u kopove i boravi među borskim rudarima. Proizvod tog boravka je čuvena grafička mapa *Krvavo zlato*, na kojoj je radio u periodu od 1934. do 1937. godine i u kojoj je prikazao krajnje nehumane uslove u kojima su rudari živeli i radili, ali i njihovo organizovanje i borbu protiv

kapitalističke eksploatacije. Mapa se sastoji od 28 drvoreza, rađena je u stilu grafičkog romana, to jest, reportaže, za koju je predgovor napisao književnik i komunist Jovan Popović. *Krvavo zlato* je ostala paradigma jugoslovenske međuratne angažovane umetnosti, ne samo u političkom, već i u poetičkom i estetskom smislu.

Domna Koffa, Yorgos Michailidis
**HISTORICAL REVISIONISM OF THE
WORLD WAR II IN GREECE**

During the World War II, in both Yugoslavia and Greece, two massive antifascist resistance movements were formed. Although the outcome of the antifascist struggle was different, those movements had a profound impact on both countries' political and social life. Over the last decades, in both countries another common element can be traced: the systematic revisionism of the resistance movements' history. Our paper will examine the basic trends of these revisionist interpretations in Greek historiography, aiming at highlighting the common methodological approaches used by revisionists in both the Greek and the Yugoslav case. Finally, we will present an outline of the response articulated in defense of the Greek antifascist resistance movement and history as a scientific discipline.

Snježana Koren
**KONCEPT TOTALITARIZMA U SUVREMENIM
HRVATSKIM POLITIKAMA POVIJESTI (2013–2021.)**

Od svoje pojave u ranim 1920-im godinama, koncept totalitarizma učestalo se – i promjenjivo – koristio u znanosti, politici te općenito javnom diskursu. Ovo se izlaganje bavi javnopolitičkom uporabom tog koncepta te nastoji odgovoriti na pitanje kako se, i u koje svrhe, on koristi. Fokus je na razdoblju od ulaska Hrvatske u Europsku uniju do danas (2013–2021.), budući da je porast nacionalizma u tom razdoblju rezultirao i pojačanim političkim korištenjem historijskih tema. Koncept totalitarizma prožima rasprave o pitanjima poput

lustracije, preimenovanja ulica, odnosa prema fašizmu, antifašizmu, nacizmu i komunizmu, interpretacija Drugog svjetskog rata, revizije udžbenika povijesti, postavljanja i uklanjanja spomenika i spomen-ploča. Za potrebe ovog izlaganja, analizirat će se materijali poput zakona o praznicima i spomendanima, deklaracija Hrvatskog sabora, govora povodom Europskog dana sjećanja na žrtve svih totalitarnih i autoritarnih režima (23. kolovoza), dokumenata Vijeća za suočavanje s posljedicama nedemokratskih režima, programa političkih stranaka u onim dijelovima koji se odnose na njihove politike povijesti, izjava pojedinih političara itd. U fokusu analize bit će i najnovija generacija udžbenika povijesti (2021.), pri čemu se polazi od pretpostavke da su oni dobar pokazatelj o tome u kojoj mjeri na povijest u javnom prostoru utječu znanstvena shvaćanja ovog koncepta, a u kojoj mjeri službene politike povijesti.

Iva Kosmos
**ANTIFASCISM AS A POETIC AND SENSORIAL
EXPERIENCE: NON-INDIVIDUAL VOICES AND NON-
NARRATIVE MEMORY IN FREEDOM LANDSCAPES**

Marta Vujanović's and Ana Popivoda's performance *Freedom landscapes* (SMG, Ljubljana, 2018) looks back at the antifascist history through a perspective of three female communists and partisans. Apart from having a clear political stance and including a "female perspective" in the wider narratives of war and the antifascist movement, this performance poses additional challenges to remembering antifascism, and to the memory in general. *Freedom landscapes* moves away from an individual as the central focal point of memory and it abandons a narrative as the main mode of remembrance. Instead of focusing on "an individual who remembers", this performance creates a poetic and sensorial experience by arranging and rearranging words and narrative fragments in a poetic play, by engaging gentle repetitive movements of performing bodies, and by employing the presence of objects, images and sounds of natural and urban structures. We could say that the individual voice that remembers is exchanged for the anonymous (or collective) human voice and

a non-human, urban and natural presence as witnesses of the antifascist past. As such, this performative principle is based on synchronicity (instead of causality), plurality and decentralization (instead of hierarchization of motifs, events, peoples and places). This presentation will thus trace the implications of non-individual subjects and their decentralized, non-narrative memory on the contemporary understanding and remembrance of antifascism.

Giannis Lainas

**POPULAR FRONT OR SOCIALIST REVOLUTION? THE
“LEFTIST ERRORS” IN HISTORIOGRAPHY**

This presentation aims to examine how the existing literature has presented the ways and the reasons behind Communist Party of Yugoslavia's shaping and transformation of its ideology during the first year of the Axis occupation. While the communication with Moscow was limited, in late 1941, the Yugoslavs abandoned Comintern's official popular front policy, and they pursued a class-war one. In this way, they changed not only their theoretical approach but their military doctrine as well. This led to extreme violence and to what is called the period of “the leftist errors”. Mass executions, burning of villages, and confiscation of properties were part of what many describe as “the Red Terror”. But how the developments in occupied Yugoslavia led to this change? To what extent local peculiarities enabled this turn? Why did “Terror” reach way higher levels in Montenegro than it did in Serbia or Bosnia? Are only some party members, like Djilas, to blame, or were there different preconditions as well? How did local political developments interact with global ones that led to this change of policy? How has the existing literature approached these controversial issues overtime?

Brigitte Le Normand

**THE LONG SHADOW OF ANTIFASCISM: THE WORLD
WAR II AS TAUGHT TO YUGOSLAV CHILDREN LIVING
ABROAD**

Large numbers of Yugoslavs worked in Western Europe starting in the mid 1960s. By the end of the decade, children were joining their parents abroad in increasing numbers. Additionally, growing numbers of children were born abroad. Yugoslav authorities, worried about losing this “second generation”, devised educational programs to develop a sense of belonging to Yugoslavia amongst children, including mother-tongue classes, pioneer troops, and excursions back to Yugoslavia. This paper examines the place of the World War II, and more specifically, antifascist narratives and values, in these educational programs. It argues that antifascism was a core aspect of Yugoslav identity, as communicated to children living abroad. Additionally, it considers the tensions engendered by the delivery of such educational programming for children located in societies with different relationships to the past of the World War II – in particular, Germany and Austria.

Anne Madelain

**ANTIFAŠISTIČKI DISKURS EVROPSKIH GRAĐANSKIH
PROTESTA PROTIV RATA U JUGOSLAVIJI 1990-IH**

Podsećanje na Drugi svetski rat i antifašističku borbu je sveprisutno u reagovanjima i različitim oblicima građanskih protesta prouzrokovanih jugoslovenskim sukobima 1990-ih, od proglašenja intelektualaca do građanskih udruga „za Bosnu“, od propagandnih kampanja humanitarnih organizacija do naučnih radova, kako u Francuskoj tako i u drugim evropskim zemljama (Italija, Nemačka, Španija, između ostalih). Pedesetogodišnjica početka Drugog svetskog rata je bila povod temeljnih podsticanja evropskog kolektivnog pamćenja na holokaust i kolaboraciju te se raspad Jugoslavije pojavljuje kao potvrda teze o istoznačju totalitarizama (komunističkog i nacističkog) i opsesivnog straha od opasnosti etnicizacije društva. Ispitivanje te uporedne šeme i

njenih posledica omogućava propitivanje dijaloga i sukoba između različitih interpretacija jugoslovenskih ratova, ali i međunarodne akcije na samom terenu i transformacije iskustva aktivista.

Zdravko Matić, Damir Stručić

**RECEPCIJA POLOŽAJA KULTURNO-PROSVJETNIH
DRUŠTAVA U RAZDOBLJU JUGOSLAVENSKE DRŽAVE
(1945-1949.): OD PRIHVAĆANJA DO ZABRANE
(PRIMJER HRVATSKOGA KULTURNOG DRUŠTVA
NAPREDAK)**

Pobjedu nad nacističkom Njemačkom i carskim Japanom proslavili su 1945. godine milijuni ljudi diljem svijeta. Unatoč činjenici da je Drugi svjetski rat odnio više od 55 milijuna žrtava, ranjeno preko 35 milijuna, a nestalo oko 3 milijuna ljudi, u podijeljenoj Europi sve je bilo spremno za novi početak. Pobjedu nad neprijateljem euforično su proslavili i jugoslavenski komunisti koji su „diskretno“ kopirali sovjetski model vlasti smatrajući da Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) dolaskom 1945. na vlast ima neprikosnovo pravo da kreira novi politički, ekonomski i društveni život. Godinu 1945. komunisti su označili kao nastavak revolucije u miru, uspostavljanjem „diktature proletarijata“. Vrhovna vojna, politička i policijska moć bila je u rukama Politbiroa Centralnog komiteta (CK) KPJ, malobrojnog, ali najmoćnijeg partijskog tijela koje je rukovodilo direktivnom metodom s ciljem kontroliranja svih dijelova društva, od političkog, ekonomskog, gospodarskog, društvenog do kulturnog života građana. U fokusu su se našla i kulturna i prosvjetna društva koja su djelovala na prostoru novoutemeljene države. Osim već odavno osnovanoga Židovskog kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva La Benevolencija, Srpskoga prosvjetnog i kulturnog društva Prosvjeta, muslimanskog Gajreta koje je djelovalo u Bosni i Hercegovini, Sandžaku i Srbiji, svoje je mjesto pronašlo i Hrvatsko kulturno društvo Napredak s početka 20. stoljeća. Nakon osnivačkih skupština održanih diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Napredak će svoj rad započeti zasnivati na tekovinama Narodnooslobodilačke borbe, na bratstvu i jedinstvu i pravnoj demokratizaciji.

Andrea Matošević

**LABINSKA REPUBLIKA 1921.: ZAUZEĆE
UGLJENOKOPA, SAMOORGANIZACIJA I
OTPOR RUDARA**

U izlaganju će se analizirati politički, egzistencijalni i kulturološki razlozi zbog kojih je u jugoistočnom dijelu Istre u ožujku i travnju 1921. došlo do podizanja rudarske Labinske republike, a koju se nerijetko smatra prvom antifašističkom pobunom. Karakterizirana radničkim zauzećem postrojenja i otkopa, organizacijom života, obrane i proizvodnje „za sebe i svoj račun“ u trajanju od 36/37 dana, te na kraju i sukobom između talijanskih vlasti i rudara, njezino se podizanje organizira netom nakon vrlo sličnih procesa koji su se odigravali diljem Italije. To razdoblje (1919–1920.) poznato je kao *biennio rosso* (crveno dvogodište) diljem će Apeninskog poluotoka biti zaoštreno u rujnu 1920. zauzećem industrijskih postrojenja u lakoju i teškoj industriji. Unatoč srodnosti i povezanosti dešavanja na poluotocima, apeninskom i istarskom, upravo će rudari Labinštine – na tragu naprednih revolucionarnih ideja o „proleterskim republikama“, „radničkim samoupravama“ i „rudarskim savjetima“ inzistirati na nizu značajnih dinamika tijekom pobune: anacionalnosti, suradnji sa seljaštvom i zemljoradničtvom te na kraju i oružanom sukobom s vlastima. U izlaganju će se pokušati pokazati da je upravo taj dio radničke artikulacije činio najznačajniji dio *ante litteram* antifašizma rudara.

Smiljana Milinkov, Dinko Gruhonjić

**KULTURA SELEKTIVNOG SEĆANJA U MEDIJIMA U
SRBIJI: DARA IZ JASENOVCA VS. QUO VADIS, AIDA?**

Većina medija u Srbiji – naročito provladini tabloidi, ali ne samo oni – veoma su aktivni učesnici u promociji politike istorijskog revizionizma koja dominira društvenim životom u toj balkanskoj državi. U radu se analizira izveštavanje medija o dva igrana filma, *Dara iz Jasenovca* i *Quo vadis, Aida?*, sa ciljem da se istraži uloga medija u Srbiji u promociji kulture selektivnog sećanja. Jedna od dominantnih medijskih strategija je „prećutkivanje bekgrounda“,

pomoću koje se slika o prošlosti kontekstualizuje izostavljanjem „nepoželjnih“ istorijskih detalja i favorizovanjem „poželjnih“. Takav način izveštavanja računa sa nedovoljno obrazovanom i nedovoljno informisanom publikom koja nije u stanju da postavi i odgovori na pitanje: šta je u ovoj medijskoj poruci (namerno) izostavljeno? Mediji na taj način saučestvuju ne samo u reviziji prošlosti u vezi sa Drugim svetskim ratom, već i u reviziji činjenica iz ratova 1990-ih na jugoslovenskom prostoru. Istraživanje pokazuje da se licitiranjem broja žrtava iz genocida u Jasenovcu i u Srebrenici javnosti nameće autoviktimoški obrazac koji nosi poruku da su celi narodi uvek, samo i nepromenljivo ili žrtve ili počiniozi zločina. Zločinima iz Drugog svetskog rata na taj se način pokušavaju opravdati i poricati zločini iz jugoslovenskih ratova.

Marko Milivojević

**„PRAVI ČOVEK ZA...“: MAPIRANJE
ANTIFAŠIZMA U DELU DAMIRA AVDIĆA**

Ovaj rad za svoju osnovnu temu i polaznu osnovu postavlja mapiranje antifašizma u radu Damira Avdića, savremenog multimedijalnog umetnika, glazbenika i pisca. Služeći se jezikom književnosti – poezijom i prozom, te alternativnim i subkulturnim izrazom – kroz gitarski rok, ali i kroz druge umetničke projekte, Avdić je prisutan na postjugoslovenskom kulturnom prostoru tokom poslednje tri decenije, i njegov rad nesumnjivo služi kao ogledalo postsocijalističke realnosti, i u podjednakoj meri spaja glasove sa margina širom postjugoslovenskog prostora. I u svojim stihovima i proznim tekstovima, kao i kroz izvođenje autorske muzike, Avdić pronalazi i prezentuje različite moduse upotrebe ideja i estetike antifašizma. U tom smislu, jednako je vidljivo korišćenje već postojećih simbola, obrazaca, pojmova i toposa koje Avdić re-kontekstualizuje, re-konceptualizuje ali i kritički nemilosrdno preispituje konfrontirajući ih zloupotrebama iz prošlosti i protivno nostalgijčno-romantizovanim tonovima. Time ne samo da eksplicira i oblikuje direktnu povezanost sa nasleđem i ideološkim vrednostima antifašizma i sličnih pozicija, već doprinosi i artikulisanju i produkciji novih formi i sadržaja usmerenih i na

sadašnjost i na politike budućnosti. Prateći i nedavne radove autora (poput Ane Hofman, Tanje Petrović, Mitje Velikonje, Anta Perkovića) rad se nadovezuje na istaknutu povezanost i re-artikulacije jugoslovenskog i socijalističkog nasleđa sa/u popularnoj kulturi i alternativnoj muzici.

Aleksandra Milovanović, Ksenija Marković Božović
**THE NARRATIVE OF THE PEOPLE'S LIBERATION
STRUGGLE: YUGOSLAV TELEVISION HERITAGE
AND DIGITAL ARCHIVES**

The last two decades have been marked by an innovative shift in television distribution and reception practices as well as by the remediation of their audio-visual heritage in the new media archives. Within the European cultural and media space, these archives are often constituted when developing infrastructures of digital media platforms (VOD, OTT, streaming); remediating media texts (through digitizing, archiving and preservation of the audio-visual heritage); fostering television content interactivity (accessibility and visibility); and further influencing the European cultural diversity, connectivity and transnational networks. The aim of this paper is to navigate through the layers of the Yugoslav television heritage and digital archives constituted by national broadcasting televisions in Serbia and Croatia. Our main focus is to explore the Yugoslav fiction series (with the World War II narratives), distinctively seen as a remediated cultural heritage format that enables its viewers to have a facile interaction with the collective memory from the overall socialist past. This paper addresses the issue of remediation process from the analogue television programs into digital archives (databases, platforms, collections) as a bridging practice for the preservation of the Yugoslav television heritage (on-demand memory, history, knowledge).

Gašper Mithans

**REPRESENTATIONS OF VOLUNTEERING IN SHOCK
BRIGADES AS A CONTINUATION OF A FIGHT AGAINST
NAZI-FASCISM IN SLOVENIA AND YUGOSLAV-ITALIAN
BORDERLAND**

The beginnings of youth work actions in Yugoslavia were in the war period, in Slovenia in 1944 and 1945 on “liberated territory”, focusing on medical aid, farming, and in the last months of the war intensively on the reconstruction of homes and economic infrastructure, largely performed by women. Post-war reconstruction is thus a continuation of these actions, with a praise of the ideals of brotherhood and unity, antifascism, solidarity and equality, the Communist Party acknowledging the youth an active role in the building of a “new Yugoslavia”. Antifascist ideology was particularly emphasised in the first years (1945–1947) in the context of inclusion of Julijska krajina/ Julian March to Yugoslavia with several “shock brigades” attending also from the part under the control of The Allied Military Government, and comprised also of Italians. However, when it became clear that large part of the Julian March would be assigned to Italy, fight against imperialism and capitalism came to the forefront (Stibilj, 2015). Volunteering in shock brigades that adopted the organization and naming of military formations was considered a great honour. Although youth had been exposed to socialist ideologization, their accomplishments were remarkable and they – literally – helped to rebuild a country devastated by the World War II.

Nikola Mladenović

**OTVORENO DRUŠTVO I NJEGOVI SRPSKO-HRVATSKI
PRIJATELJI**

„Ur-fašizam“ idealistička je koncepcija vječno prisutnog „duha“ ili „instinkta“ fašizma koju je Umberto Eko razvio bez razmatranja društveno-ekonomskog konteksta. No, kontradiktornost samog pojma ukazuje na buduće obrise fašizma. U pitanju je ne vječna već efemerna, tranzitorna, popularna ideologija. Nikad je nemamo u potpunosti nego kao kretanje prema cilju, kao „post-“ ili „ad-“,

kao nedovršeno zgušnjavanje fašistoidnosti. Koliko još-ne fašizma? Koliko ad-fašizma? Neadekvatnost Ekove koncepcije demonstriraću prvo na primjeru srpske organizacije Nacionalna avangarda, koja je nakon ur-optužbi pokazala stavku po stavku kako se bori protiv ur-fašizma: kao nova elita „arheo-progresivaca“ koji nisu kolektivitet već intelektualci koji planiraju razvoj „socijalnog kapitala“. Ovo je moguće jer je fašizam uvijek ad, rijetko ur. Potom ću ispitati ima li to korijene u jugoslovenskoj disidentskoj sceni, gdje je Klaus von Beyme (1974) vidio potencijal za stvaranje otvorenih društava unutar zatvorenog ideološkog monolita. Problem je što su „otvarači“ socijalizma prvenstveno neoliberalizam i nacionalizam. Kosta Čavoški i Miko Tripalo, prvobitne pristalice Karla Popera, neoliberala sa hladnoratovskim angažmanom, insistiraju da su oni zapravo tek liberalni, ne najavljujući npr. Šešelja ili Tuđmana. Potrebno je ispitati anticipiraju li oni neoliberalni sinkretizam Nacionalne avangarde i njima sličnih svojim pre-Soros poperovskim stavovima, ne problematizirajući njegovu polarizaciju otvoreno-zatvoreno, gdje pluralizam navodno stoji nasuprot istoricizma.

Takuya Momma

**GLOBALIZING ANTIFASCIST MOVEMENT IN SOCIALIST
YUGOSLAVIA**

My paper has an aim to shed light on the uninvestigated role of Partisan Veterans Association, called SUBNOR (Savez udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata) in the period of Socialist Yugoslavia. Historiography has focused on its “domestic” activities related to Partisan movement, such as constructing monuments dedicated to Partisan soldiers who fought at the World War II (Karge, 2014). However, according to my archival research, it is clear that SUBNOR took the initiative to connect its role to global antifascist movement led by World Veterans Federation. From this viewpoint, my paper gives great attention to how SUBNOR established international cooperation with other countries’ veterans, and unveils the transformation of ideologies and stances on “domestic” problems, such as generational conflicts inside the League of Communists of Yugoslavia, considering influences of global antifascist movement during the Cold-War era.

Goran Musić

**SELF-MANAGING IN AFRICA: TRIALS AND
TRIBULATIONS OF A YUGOSLAV AUTOMOTIVE
ENTERPRISE FAP IN ZAMBIA**

In the early 1970s the Serbian truck producer FAP, based in a small underdeveloped municipality of Priboj, decided to use Yugoslavia's good relations with the Non-Aligned African countries and enter the African market. The sales office and a repair shop were set up in Zambia in 1974 and maintained all the way up until 1989, with FAP sending white-collar sales representatives and blue-collar mechanics for four-year shifts to live and work in this small Yugoslav community abroad. Inside FAP's factory in Priboj, the operation of Zambian daughter company was monitored by regular yearly business reports. However, the customary correspondence was regularly supplemented by letters of complaints from workers in Zambia and the personal reports delivered by returnees to various factory committees, which indicated a heap of problems and controversial practices not registered by the official correspondence. By following this flow of people and communication, the paper will identify some of the main challenges of setting up an overseas branch of a self-managed company in the Global South and broader political and moral issues connected to a project of this kind in Yugoslav socialism.

Magdalena Najbar-Agičić

**ANTIFAŠIZAM KAO TEMELJ POLITIKE
POVIJESTI U SOCIJALISTIČKOJ HRVATSKOJ:
PRIMJER LOKALNIH NOVINA**

„Antifašizam“ je u vrijeme vlasti KPJ/SKJ predstavljao temelj službene politike povijesti s obzirom na to da je Narodnooslobodilačka borba (NOB) igrala ulogu osnivačkog mita socijalističke Jugoslavije. U smislu znanstvenih istraživanja, to je razdoblje povijesti spadalo u domenu partijske historiografije: publikacije o tome bile su proizvod rada partijskih komisija i zaposlenika posebnih instituta za istraživanje radničkog pokreta. Pored partijskih tijela promocijom

„antifašizma“, odnosno – kako se to nazivalo – „njegovanjem revolucionarnih tradicija“ u kasnijim desetljećima socijalističke Jugoslavije i Hrvatske bavile su se organizacije SUBNOR-a. Priča o NOB-u stalni je element propagiranja „antifašizma“ u javnom prostoru. U ovom izlaganju prezentirat će se primjeri ovih tema na stranicama nekih lokalnih listova u socijalističkoj Hrvatskoj, pri čemu će se pažnja obratiti na stalne elemente prisutne u toj naraciji i na eventualne promjene koje su se u njoj događaje tijekom više desetljeća.

Jovana Nedeljković

**ANTIFAŠIZAM POD LUPOM: MEĐUNARODNI
KONTEKST NA MUZEJSKOJ POSTAVCI**

Povodom 75 godina od kraja Drugog svetskog rata Muzej Jugoslavije je kao jedan od pratećih programa organizovao vođenje „Antifašizam pod lupom“. Osnovna ideja vođenja bila je da kustoskinje u razgovoru sa istoričarem Srđanom Miloševićem tematizuju i problematizuju antifašizam kao jugoslovensko nasleđe kroz predmete iz muzejske kolekcije. Usled pandemije virusa Covid-19 vođenje je predstavljeno publici kroz video u trajanju od 45 minuta, koji je dostupan na youtube kanalu Muzeja. Vođenje je strukturirano u dva tematska segmenta – međunarodni okviri antifašizma i jugoslovenski kontekst. U ovom izlaganju biće predstavljeni međunarodni kontekst. Uzimajući u obzir tendenciju „nacionalizacije“ antifašizma u revizionističkoj historiografiji, kao i javnom diskursu, smatrali smo da je posebno važno još jednom podvući da je ideja antifašizma internacionalna. Neka od pitanja kojima smo se bavili su: zašto je Španski građanski rat bio značajan i za jugoslovensko iskustvo? Kako se antifašistička borba tokom Drugog svetskog rata odrazila na jugoslovensku spoljnu politiku u periodu socijalizma? Ovim vođenjem ponudili smo jedan od načina čitanja osnovne postavke Muzeja Jugoslavije, kao i predlog muzeološke prezentacije antifašizma kao jugoslovenskog nasleđa.

Mila Orlić

**PROBLEMATIČNE PUTANJE JAVNIH MEMORIJA
U ITALIJI: KAKO JE ANTIFAŠISTIČKI NARATIV
ZAMIJENJEN MITOM „ISTOČNE GRANICE“**

U poslijeratnoj Italiji (kao i drugdje u Europi nakon 1945.) javna sjećanja temeljila su se na antifašističkom narativu i mitološkoj reprezentaciji pokreta otpora, dok je glavna odgovornost za rat i ratne zločine bila pripisana nacističkoj Njemačkoj. Sukladno tome, talijanska odgovornost za dugo razdoblje fašističkog režima bila je uglavnom potisnuta i u javnom diskursima i u kolektivnom pamćenju. U kontekstu širih političkih i kulturnih preobrazbi tijekom 1990-ih – na valu povijesnog revizionizma koji je od 1980-ih sve više erodirao antifašističke narative u čitavoj Europi – talijanska vladajuća klasa i institucije počele su promovirati novu politiku sjećanja potiskujući tradicionalni antagonizam između fašizma i antifašizma. Ta nova verzija javnih memorija je stoga bila zamišljena kao „umirujuća“ za (oduvijek) podijeljeno talijansko društvo, a u konačnici je trebala polučiti nacionalno pomirenje, odnosno zajedničko sjećanje (*memoria condivisa*) na Drugi svjetski rat, kako ga je zamislio bivši talijanski predsjednik Ciampi, što je i učinjeno stvaranjem novog nacionalnog mita tzv. istočne granice. Upravo ta nova, ali i vrlo problematična putanja javnog sjećanja pomakla je, u zadnjih dvadesetak godina, fokus s unutrašnjih oprečnih narativa (fašizam/antifašizam) na vanjskog aktera, ovaj puta izvannacionalnog, kojeg inkarniraju nedefinirani „Slaveni“ s one strane „istočne granice“. Sporna i kontradiktorna iščitavanja skorije povijesti na prostoru sjevernojadranske regije, njihova „funkcija“ u novim nacionalnim diskursima te današnji problemi „povijesnog zanata“ u Italiji tema su mojeg izlaganja.

Ana Panić

**ANTIFAŠIZAM POD LUPOM: JUGOSLOVENSKI
KONTEKST NA MUZEJSKOJ POSTAVCI**

Kada smo se u Muzeju Jugoslavije spremali za našu muzejsku proslavu Dana pobjede i obeležavanje velikog i važnog jubileja – 75 godina od završetka Drugog svjetskog rata na način na koji kustosi

to rade – vadeći iz depoa predmete vezane za zadatak temu došli smo do zanimljivih saznanja koja će biti predstavljena. Krenete od predmeta, a svaki predmet ima milion priča, bezbroj slojeva, tumačenja i mogućnosti interpretacije. U izlaganju će biti predstavljen antifašizam u jugoslovenskom kontekstu na osnovnoj postavci Muzeja Jugoslavije sa naglaskom na predmetima iz Zbirke poklona Josipu Brozu Titu – likovna umetnost i Zbirke likovnih radova Muzeja revolucije: skulpturama koje slave pobjedu simbolizovanu ženskom figurom, jugoslovenskoj spomeničkoj plastici, likovnim delima nastalim često i nekoliko decenija nakon završetka Drugog svjetskog rata koja pripadaju partizanskom žanru i socijalističkom realizmu slaveći herojsko doba Narodnooslobodilačke borbe i njenih žrtava koje su donele slobodu i srećniju budućnost, kao integrativni faktor koji je davao legitimitet novoj Jugoslaviji i pomagao u ujedinjavanju ljudi i razvijanju osećaja zajedništva i solidarnosti uprkos ideološkim, nacionalnim, verskim i regionalnim različitostima. Biće reči i o tome da li je baš zbog toga što ovakva umetnost evocira jugoslovenski, nadnacionalni kontekst koji se ne može lako uklopiti u nacionalne narative o kulturnoj baštini danas nepoželjna.

Ivana Pantelić

**ANTIFAŠISTKINJA: ŽENSKI PORTRETI U LISTOVIMA
ŽENA DANAS I ŽENA U BORBI (1943-1945.)**

U radu ću analizirati sadržaje dva časopisa Antifašističkog fronta žena (AFŽ) Jugoslavije *Ženu danas* i *Ženu u borbi*. Tokom rata na oslobođenim teritorijama AFŽ je izdavao časopise namenjene prvenstveno mobilizaciji žena i njihovom što masovnijem uključivanju u partizanski pokret. Prema istraživanju Nede Todorović AFŽ je izdavao više od deset časopisa u periodu od 1943. do 1945. godine. Za analizu navedenih časopisa sam se odlučila pošto je *Žena danas* bila, kao i u predratnom periodu, distribuirana u celoj zemlji, koliko su to ratne okolnosti dozvoljavale, dok je *Žena u borbi* bio jedini list koji je počeo da izlazi tokom rata a da je imao određeni kontinuitet izlaženja tokom ratnih godina. Kroz ženske portrete, ovaj tremin koristim u ne sasvim doslovnom značenju, pošto pod njim ne podrazumevam isključivo biografije konkretnih žena/partizanki,

već ću kroz grupne portrete žene-borkinje, žene-bolničarke, žene-majke, žene-seljanke pokušati da definišem i rekonstruišem koje su sve uloge žene uzimale, kao i koje su im dodeljivane tokom rata. Poseban segment rada biće analiza vizuelnog identiteta AFŽ časopisa, na osnovu naslovnih strana ratne štampe. U analizu će biti uključena tri ratna broja *Žene danas* (januar 1943, novembar 1943. i septembar 1944) kao i svi brojevi *Žene u borbi* objavljeni od 1943. do oslobođenja.

Lujo Parežanin

**„BLAŽENU NOĆ SU MENI ISKOPALI“:
ZABORAVLJANJE GORANA**

Poput Miroslava Krleže, Ivan Goran Kovačić za srednju struju ovdašnje znanosti o književnosti predstavlja kompleks koji provocira niz kratkih spojeva. Ponajprije se to odnosi na nemogućnost nacionalno sapetog književnopovijesnog obzora da Gorana adekvatno misli u kontekstu jugoslavenskog revolucionarnog pokreta, svodeći ga na unaprijed neutralizirajuću kategoriju „hrvatskog pisca“. U tom bi se smislu moglo reći da su prevladavajuća čitanja Goranova pjesništva, ponajprije njegove *Jame* obilježena težnjom da ga se od tog konteksta udalji, dok se učinci tog udaljavanja ogledaju na svim razinama analize. Taj proces zaboravljanja Gorana, apstrahiranja njegove pozicije do povijesnog vakuuma, neodvojiv je od dominantne ideologije naše znanosti o književnosti, koja čitavo razdoblje revolucionarne umjetničke i književne proizvodnje tretira kao svojevrsno „mračno doba“ neuklopivo u kategorijalni aparat naše discipline. Polazeći od iskustva predavanja o Goranu na Diplomskom studiju komparativne književnosti u Zagrebu, od uvida „remetilačkih“ akademskih glasova poput Miklavža Komelja i Predraga Brebanovića, ali i od danas zanemarene tradicije proučavanja umjetnosti i književnosti NOB-a, ovo će izlaganje nastojati kritički analizirati i ideološki kontekstualizirati akademska čitanja Gorana i *Jame*. Na tom će tragu nastojati i ukazati na potrebu da se, suprotno ignoriranju razdoblja od 1941. do 1945. ili 1952., te godine stave upravo u središte naših kulturnopovijesnih narativa.

Goran Pavlić

**POLITIČKA EPISTEMOLOGIJA SUKOBA NA
KNJIŽEVNOJ LJEVICI 1933–1940.**

Sukob na književnoj ljevici, prema Stanku Lasiću, označava niz etapa internih partijskih sukoba koji se artikuliraju kroz književnu problematiku i protežu se od 1928. do 1952. godine. U okviru ovog izlaganja usredotočit ću se na nešto uže razdoblje koje počinje prvim eklatantnim Krležinim skretanjem s partijske linije, odnosno *Predgovorom Podravskim motivima* Krste Hegedušića iz 1933. i traje do vrhunca rasprave koja je počela *Dijalektičkim antibarbarusom* 1939. i kulminirala u jedinom broju *Književnih sveski* 1940. godine. Suština prijedloga ležala je u problemu tendencije, odnosno pitanju treba li književnost služiti političkim ciljevima ili biti iskaz autorskog genija, što je ujedno i ishodišno pitanje historijske avangarde. Iako od samog osnivanja Komunističke partije Jugoslavije njezin revni simpatizer i aktivist, Krleža kroz čitave 1920-e i 1930-e inzistira na razmjerno konzervativnom, građanskom razumijevanju umjetnosti koje prve veće tenzije kreira prilikom *Predgovora*, a kulminira *Antibarbarusom*. U ovom izlaganju pokušat ću odgovoriti u kojoj su mjeri partijske objede o Krležinom trockizmu i revizionizmu bile politički konzistentne i utemeljene, odnosno na koji način su uložili u toj naoko estetskoj raspravi doprinijeli profiliranju i konsolidiranju čvrste partijske linije.

Tanja Petrović

**OTPOR U SENCI REVOLUCIJE: ALTERNATIVNA
KULturna SCENA U SLOVENIJI U 1980-IMA I NJEN
ODNOS PREMA ANTIFAŠIZMU**

Prilog se bavi bogatom alternativnom kulturnom produkcijom i aktivnostima civilnog društva u Sloveniji u 1980-ima, kroz koje su se oblikovale raznovrsne alternative i otvarale mogućnosti za različite ideje o budućnosti. Ako revolucionarno vreme razumemo ne kao period dramatičnih promena i prekida, već kao „ostvarenje uslova za postojanje različitih mogućnosti“, onda i ove raznolike kulturne aktivnosti možemo razumeti kao revolucionarno delovanje. To delovanje se je nužno pozicioniralo prema i komuniciralo sa tekovima ranije,

antifašističke revolucije u Drugom svetskom ratu, na čijim temeljima je stvorena socijalistička Jugoslavija. Moje izlaganje, koje se temelji na analizi tekstova iz 1980-ih, kao i intervju sa akterima alternativne scene, ima dvostruki cilj. Najpre, želi da osvetli kompleksan odnos između dve imaginacije otpora u periodu zamišljanja i oblikovanja alternativa u 1980-ima. Pored toga, etnografski intervju sa akterima alternativnih pokreta mi omogućavaju da na taj period i dinamiku unutar njega pogledam iz generacijske perspektive i specifične temporalnosti u kojoj se oba revolucionarna momenta doživljavaju kao propala i izgubljena, dok se događaji koji su prethodili slovenačkoj nezavisnosti kanonizuju kroz normativni, isključivi narativ o političkoj i nacionalnoj ujedinjenosti i jednoglasnosti.

Sanja Petrović Todosijević

**MEMORIJALIZACIJA PRIPADNIKA KOMUNISTIČKOG
POKRETA NA PRIMERU GROBLJA STRELJANIH
RODOLJUBA U BEOGRADU (1959)**

Groblje streljanih rodoljuba u Beogradu (1959) predstavlja poslednji veliki memorijal podignut na teritoriji Beograda posvećen stradalima na teritoriji grada tokom Drugog svetskog rata. Analiza uloge Groblja streljanih rodoljuba u procesu memorijalizacije pripadnika komunističkog pokreta je interesantna iz više razloga. Podizanje Groblja streljanih rodoljuba predstavlja izraz one faze u razvoju politike sećanja koja je nastupila krajem 1950-ih. Tada je, u okviru Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata (SUBNOR) po prvi put otvoreno pitanje obeležavanja stradanja civilnih žrtava rata, ali i stradanja onih pripadnika i simpatizera komunističkog pokreta koji u ratu nisu poginuli kao borci već su stradali kao zatočeni različitih logora a u koje su dovedeni kao politički zatvorenici (uglavnom kao ilegalci). Pripreme za podizanje Groblja streljanih rodoljuba podrazumevale su ekshumacije posmrtnih ostataka žrtava sa više lokacija u gradu. Ekshumacije kao i izveštaji sa njih pokazali su da se na više lokacija u gradu nalaze sahranjeni posmrtni ostaci 1052 muškaraca, žena i dece koji su pripadali različitim grupama žrtava, a čija mesta sahrane do tada nisu bila adekvatno obeležena. Ubedljivo najveću grupu

stradalih činili su muškarci i žene koji su kao politički zatvorenici u različitim akcijama okupacionih vlasti i kolaboracionističke policije hapšeni i dovođeni u Koncentracioni logor Banjica. Analiza memorijalizacije političkih zatvorenika logora na Banjici ukazuje na, u procesu memorijalizacije, različit odnos jugoslovenske države prema pripadnicima komunističkog pokreta u zavisnosti od toga da li su u ratu poginuli kao borci ili zatočeni logora.

Petra Požgaj

**„I U NAŠEM GRADU ŽIVJELI SU LJUDI KOJI NISU
HTJELI BITI ROBOVI“: KULTURA SJEĆANJA NA
JUGOSLAVENSKI PARTIZANSKI POKRET U STRIPU**

Vodeći računa o značaju partizanske pobjede nad fašističkim snagama za jugoslavenski socijalistički projekt i uzimajući u obzir ulogu popularne kulture u artikulaciji sjećanja na jugoslavenski antifašistički pokret, u ovom se radu okrećem stripovima posvećenima Narodnooslobodilačkoj borbi koji su objavljivani u časopisu *Plavi vjesnik* pristupajući im kao izvoru reprezentacija partizanskog antifašističkog pokreta namijenjenima djeci i omladini koje su uvelike prožete utjecajima raznih žanrova popularne kulture. Svoju analizu stoga smještam u kontekst jugoslavenskih rasprava o popularnoj kulturi – zabavnom tisku, žanrovskom filmu i stripu – i omladini kao njezinoj anticipiranoj publici te ukazujem na položaj analiziranih stripova u široj kulturi sjećanja, imajući pritom u vidu percipiranu napetost između forme stripa kojoj se pripisuje atribut zapadnjačkog šunda i sadržaja kojem se pristupa kao kamenu temeljcu jugoslavenskog socijalističkog društva. Ukazujući na paradoksalnost činjenice da su obilježja zbog kojih se pripovijestima o partizanskom pokretu u suvremenim interpretacijama prišiva atribut socrealizma ista ona zbog kojih se u ranijim razdobljima analizirani stripovi optužuju za pripadnost šundu, zagovaram analizu koja se temelji na praćenju mijena u koncepciji analiziranih stripova i njihovu položaju u časopisu, a koja nam o kulturi sjećanja na jugoslavenski partizanski pokret i društvo u kojem se ona oblikuje govori mnogo rječitije od prethodno spomenutih redukcionističkih odrednica.

Katja Praznik

BETWEEN A MARXIST CALL FOR THE EMANCIPATION OF LABOR AND THE AVANT-GARDE ATTACK ON THE AUTONOMY OF ART

This contribution will consider the antifascist legacy of Yugoslav socialism and the impact of historical avant-gardes on the relations of production in the Western institution of art. It will discuss the implications of the avant-gardes' aim to break the ivory tower of autonomous art, and the effects on the paradox of unpaid artistic labor. It will argue that during the early 20th century, a parallel emerged between the socialist political movements and some of the historical avant-garde art movements. Both of these projects can be understood as emancipatory, one striving for the liberation of labor by overturning the logic of capital accumulation, and the other attempting to redefine the production apparatus of Western art by attacking the autonomy of art. However, neither lived up to its full potential. The contribution will examine why despite incisions made into the edifice of Western art by the historical avant-gardes that remain as relevant as the institutional critique of autonomy they started, the bourgeois ideals of autonomy of art prevailed. It will demonstrate that the avant-garde movements enabled a critique of the institution of art but had little effect on the paradox of unpaid labor because a new ideology of autonomy was reproduced.

Domagoj Račić

ANTIFAŠIZAM KAO IDEOLOŠKI SIGNAL: OD JUGOSLAVENSKOG SOCIJALIZMA DO HRVATSKOG KLIJENTELIZMA

Članak istražuje antifašizam kao ideološku sastavnicu korištenu kao kriterij (ne)pripadanja povlaštenim društvenim skupinama – u socijalističkoj Jugoslaviji i u današnjoj Hrvatskoj. Antifašizam u Jugoslaviji povezan je s Narodnooslobodilačkom borbom, socijalističkom revolucijom i Komunističkom partijom Jugoslavije koja ih je predvodila i nakon rata preuzela vlast. Antifašizam je tako postao gradivni element službene jugoslavenske ideologije

i pripadajućih mitova (usp. Jović, 2017.), pri čemu je doprinio i konstituiranju vladajuće klase i njezinom razlikovanju od potencijalnih ili stvarnih ideoloških suparnika. Raspadom Jugoslavije rastvara se veza antifašizma sa socijalizmom i multietničnošću. Države nasljednice, uključujući Hrvatsku, naglašavaju nacionalnu dimenziju antifašizma i njegovu vezu s liberalno-demokratskim, a ne socijalističkim vrijednostima (usp. Matić, 2018.). Premda se vladajuća ideologija i vodeća stranka mijenjaju (čak prema „anti-antifašizmu“ – usp. Kuljić, 2006.), modaliteti korištenja ideologije u svrhu konstituiranja elite uglavnom preživljavaju (usp. Račić, 2021.). Nasuprot nacionalnoj hegemonijskoj vladavini Hrvatske demokratske zajednice, u Istri se oblikuje hegemonija Istarskog demokratskog sabora, poduprta ideologijom istrijanstva. Novim ideološkim diskursom reorganizirani su lebdeći elementi antifašizma, multinacionalnosti i multietničnosti baštinjeni iz jugoslavenske prošlosti te su povezani s aktualnim idejama decentralizacije i regionalizma (Ušić, 2017.). I reducirani nacionalni antifašizam i ekspresivni istarski antifašizam komplementarni su s klijentelističkom vladavinom nad društvom i gospodarstvom.

Ana Radaković

ANTIFAŠIZAM U NASTAVNIM PROGRAMIMA I UDŽBENICIMA ZA ISTORIJU U ŠKOLAMA U REPUBLICI SRBIJI (1990–2020)

Promena dominantnog ideološkog narativa, ali i postojanost socijalističkih struktura i forme, u velikoj meri su obeležile obrazovni sistem Republike Srbije u poslednje tri decenije nakon raspada SFRJ. Tranzicija u kojoj se našla Srbija, ali i ostale bivše jugoslovenske republike, otvorila je vrata najpre relativizaciji institucija, a potom i njihovom postepenom nestajanju. Kada se govori o obrazovanju u ovom procesu, među najosetljivijim temama je upravo nastava istorije. Uzevši u obzir značaj istorije u tvorbi prevashodno nacionalnog, ali i svih ostalih identiteta, borba za moć ko će donositi odluke o tome šta se uči u školama na njenim časovima, vrlo je razumljiva. Međutim, u toj borbi neretko stradaju upravo oni ključni pojmovi predmeta istorije koji se smatraju

beskompromisnim – poput „antifašizma“. Antifašizam je od 1990-ih do danas dobio potpuno novi oblik i značenje. U međuvremenu prilagođen je novim političkim potrebama i pretenzijama i kao takav dospao u učionice. Cilj ovog izlaganja biće da komparativnom analizom nastavnih programa i udžbenika za predmet istorija u periodu od 1990. do 2020. godine ukaže na ključne momente u promeni percepcije i upotrebe „antifašizma“ u srpskom društvu.

Mateja Ratej

HITLERISM IN THE WIDER MARIBOR SURROUNDINGS IN THE 1930S

After the German occupation of Austria, a not so small number of Slovene Styrians eagerly expected the march in of German soldiers and this is evident from the Slovene literature and memoirs. But people who, mostly after 1938, saw Hitler's ideology as a possibly better future did not behave – as literature and memoirs suggest – in a deviant manner like rebellious individuals in a national movement (so called *nemčurji*), but it was more the case of a mass psychosis of people on the northern Yugoslav border, which was the result of huge social inequality. In around hundred and fifty criminal records, which the author researched in more details and were published in the 2021 book *Svastika na pokopališkem zidu* (Swastika on the Graveyard Wall), the protagonists were seldom members of the Maribor German community, but almost exclusively Slovenes from Maribor and its surrounding (farmers, workers, craftsmen). They were not politically aware and (in the face of media lies or better “fake news”) they even mixed the concepts of Hitlerism and communism as predominant ideologies of the period. Hitler was supposed to “make the order”, chase away Serbs and return Styria to German hands. Hitlerism of Slovene population in Styria was an illusion of a better life, represented by the German state from the moment Hitler took over its leadership. In the 1930s, the Yugoslav state gave in to Hitler, so Maribor judges were the last defenders against Hitlerism in the service of the state in that time.

Rade Ristanović

NEORUŽANI ANTIFAŠISTIČKI OTPOR U BEOGRADU TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA

Beograđani su tokom demonstracija 27. marta 1941. nedvosmisleno i masovno pokazali svoje antifašističko opredeljenje. Tragom ovakvog odnosa autor će u ovom radu nastojati da uoči i analizira oblike neoružanog otpora običnih građana u Beogradu tokom Drugog svetskog rata. Rad je podeljen na tri tematsko-hronološke celine. U prvoj nastojaćemo da utvrdimo razmere prikupljanja i širenja zabranjenih vesti, kao oblika otpora koji je važan za podrivanje okupacionog režima i njegovo nastojanje da ukine slobodu govora i informisanja. U ovom kontekstu sagledavaćemo i svakodnevno opiranje, drsko ponašanje i druge oblike neposlušnosti običnih građana. Od prvog dana u Beogradu Jevreji su se našli na udaru represivnog aparata okupatora. U trećem delu rada analiziraćemo primere spašavanja ovog dela gradske populacije. Posebna pažnja biće posvećena identitetu ljudi koji su na ovaj način ispoljavali otpor. Nastojaćemo da otkrijemo njihovu starosnu dob, profesionalno opredeljenje i socijalni status. Fokus istraživanja biće i na metodologiji rada i kažnjeničkoj politici koju je represivni sistem primenjivao na prekršajima ove vrste.

Francesca Rolandi

PATHS OF EXILE ACROSS THE BRIDGE: SUŠAK AS A SPACE OF TRANSIT AND A HAVEN FOR ANTIFASCISTS FROM ITALY

During the interwar period, Fiume and Sušak (united in 1947 to form today's Rijeka) developed as two interconnected urban centers in Italy and Yugoslavia, separated by a porous state border, which coincided with the bridge on the river Rječina. While crossing the border became part of everyday life for many, it represented the first stage of a new migration path for those wanted to leave Italy behind, being at odds with the fascist regime. Members of irredentist pro-Yugoslav associations, Fiumian autonomists, Italian antifascists, interacted with the local society of the border town.

The city of Sušak acted as a transit space for political refugees escaping Italy, but also as a haven for some who found a new home across the bridge from Fiume. Drawing on the existing archival sources, the paper will investigate the biographies of some exiles, the mutual relations among different political groups as well as the tight relationship they established with the state authorities. While loyalty was a mandatory precondition for resettling in the sensitive border area, shifting affiliations at the local level entangled with the bilateral relations between the two countries.

Monika E. Schoop

**MUSICAL MEMORIES OF THE ANTI-NAZI
RESISTANCE: BEARING WITNESS TO
THE EDELWEISSPIRATEN**

This paper inquires into music as a medium of memory of antifascism, looking at the *Edelweißpiraten*, groups of young people who refused to conform to the Nazi regime, in the city of Cologne, Germany. It does so by examining the music project Es war in Shanghai, which brought together musicians from Cologne's music scene and surviving *Edelweißpiraten* in the early 2000s, and recent editions of the Edelweißpiratenfestival, a yearly music festival, conceptualized as a "living memorial" for the youth opposition. Drawing on participant observation and semi-structured interviews, the paper explores how music is employed to keep the voices and memories of the eyewitnesses alive. It specifically asks: (1) How can music provide platforms for the transgenerational transmission of memory? (2) How is music used as a medium of memory by "secondary witnesses" (A. Assmann, 2006), who have taken over the responsibility to share the stories of the *Edelweißpiraten* in the light of their physical absence today? In doing so, the paper provides insights into the vital role of music in bearing witness to the Nazi past and in the construction of collective memories of historical antifascism.

Evan Sedgwick-Jell

**ANTIFASCISM AS ANTIDEPRESSANT:
INCELS, THE ONLINE RIGHT AND THE
STRUGGLE FOR DEPRESSION**

It is no coincidence that leading "alt-right" intellectual Jordan Peterson is a psychologist. His worldview and brand of self-help offer an initial understanding for depressed young men, that is however underpinned by numerous fascist tropes, among them the belief in the mystical power of the (white, male and able-bodied) individual, a hatred of women's autonomy and sexual expression, and the diversification of sexual and gender identities to name but a few. Peterson typifies the way in which a type of fascist self-help is crystalizing in online spaces, utilizing the younger generations' newfound language of "mental health" and their concurrent search for explanation and balance, as a means of inserting the fascist illusion of the downfall of Western society due to the corruption of Christian conservative norms as depression's root cause. This paper investigates the "Incel" (involuntarily celibate) category as an expression of this, as well as left-wing and socialist counter-explanations and mobilizations. I wish to offer a vision of a Marxist theory of mental health, that can fight this "fascist self-help" and stop it in its tracks.

Dubravka Sekulić

**PRELIMINARY THOUGHTS ON THE
REALLY USEFUL SPATIAL KNOWLEDGE**

Space plays the central role in racial, gender, and class ordering, and it is both the site of political struggle and the site of political subjectivation. In the recent decades, capitalism has been increasingly relying on what David Harvey has termed spatial fix in order to start new cycles of primitive accumulation, mostly by finding new forms of enclosures and privatizations. Space, both in urban and rural context, becomes the crucial site of a struggle for the better world. However, understanding of the centrality of space for the production of the political subjectivities is only

recently gaining momentum, mostly through the work of various social movements against enclosures, policing, and environmental degradation. There is a systemic lack of interpretative tools for understanding conditions under which space is produced. There is a pressing need for a really useful spatial knowledge which transcends professional and academic sphere. Cultural institutions, especially public cultural institutions such as public libraries, can play an important role in shaping the process of spatial consciousness raising, as similar process to what Bell Hooks articulated as feminist conscious raising. Thinking with feminism, which, as Lola Olufemi reminds us “is a political project of what could be,” and communing, as a political project against enclosures, in my paper I would offer preliminary thoughts about what really useful spatial knowledge can be and the role of culture in the process of its articulation and dissemination.

Sara Svati Sharan

**ZNAČENJE PRISTOJNOSTI U AKTUALNIM
FEMINISTIČKIM I ANTIFEMINISTIČKIM
POLITIČKIM DOGAĐAJIMA**

Zdravstvena i socioekonomska kriza koja se stvorila tokom pandemije COVID-19 produbila je stare teškoće i također stvorila nove. Značajan je porast nasilja nad ženama i u obitelji, a porast femicida posebno zabrinjava. Iako se Istanbulska konvencija bavi nasiljem nad ženama i regulira pravno područje, Turska je odustala od nje, a Poljska također želi slijediti njihov primjer. Desno političko područje Istanbulske konvenciju shvaća kao dokument koji potiče odstupanje od norme jer pored zaštite žena od nasilja, regulira i područje LGBT+ zajednice. Svaka emancipacija žena shvaća se opsceno jer se razlikuje od tradicionalnog pogleda na strukturu obitelji. Zbog važnosti samog koncepta pristojnosti sasvim je neočekivano da je desničarska vlada Janeza Janše u Sloveniji podržala promjenu zakona o redefiniranju kaznenog djela silovanja u model pristanka, tj. u model „samo da znači da“. Promjenu zakona ubrzalo je svjedočenje glumice Mie Skrbinač kako ju je profesor na fakultetu seksualno uznemiravao te je izlaskom iz šutnje osnažila druge žrtve i detabuizirala javni diskurs.

Napor feminističkih kolektiva za regulaciju toga područja prepoznali su i desničari kao nešto što je vrijedno prisvojiti jer će „pročistiti ovo pokvareno društvo danas“. Primjerom tekućih događaja želim pokazati kako koncept pristojnosti u desničarskoj politici može dovesti do potpuno nepredviđenih rezultata.

Ivan Smoljan

**ANTIFAŠIZAM NA ZIDOVIMA, ANTIFAŠIZAM
U SJEĆANJIMA: OŽUJAK 1946. U ISTRI**

Završetkom Drugog svjetskog rata 1945. godine nije definirana granica nove Jugoslavije s Italijom, već je ona (većim dijelom) određena mirovnim ugovorom 10. veljače 1947. u Parizu. Početkom 1946. godine u Istri traju opsežne pripreme za dolazak Međusavezničke komisije za definiranje granice između Italije i Jugoslavije. Komisija u Zoni A boravi od 7. do 15. ožujka, a u Zoni B od 15. do 24. ožujka 1946. godine. Izlaganje ukazuje na slojevite pripreme i organiziranost jugoslavenske strane za doček komisije, kao i rijetko viđen masovan odaziv stanovništva u ovom specifičnom načinu diplomatske borbe, koja je između ostalog uključivala ispisivanje zidnih parola, manifestiranja, dekoriranja prostora i slično, što u najvećoj mjeri provode članovi Saveza komunističke omladine Jugoslavije i Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske po nalogu agitpropa. U radu se analizira i boravak, odnosno kretanje komisije po Zoni B te se donosi uvid u ove događaje iz aspekta samih sudionika.

Milan Sovilj

**OSVRT NA JUGOSLAVIJU I TOK DRUGOG
SVETSKOG RATA U IZVEŠTAJIMA ČEHOSLOVAČKIH
DIPLOMATSKIH I VOJNIH PREDSTAVNIKA U EGZILU**

Iako su neki od posljednjih čehoslovačkih diplomatskih i vojnih predstavnika napustili jugoslovensku teritoriju nepoređno pre ili tokom kratkotrajnog Aprilskog rata 1941. godine, praktično kroz celo razdoblje Drugog svjetskog rata, čehoslovački diplomatski i

vojni predstavnici u egzilu pratili su dešavanja na jugoslovenskom tlu i o tome izveštavali svoju izbegličku vladu u Londonu i njena ministarstva. Čehoslovački pogledi na razvoj ratnih prilika na jugoslovenskoj teritoriji do određene mere pratili su interesovanja Velike Britanije i njene kontakte sa četničkim pokretom Dragoljuba Mihailovića. Tek od kraja 1943. godine, kada su saveznici posvetili veću pažnju partizanima Josipa Broza Tita, izveštavanje čehoslovačkih diplomatskih i vojnih predstavnika počelo je da se usmerava ka Narodnooslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima Jugoslavije. Vrlo kompleksni odnos saveznika prema jugoslovenskoj izbegličkoj vladi, našao je svoj odraz i u vezama čehoslovačke izbegličke vlade i njenih jugoslovenskih kolega u egzilu. Do određene mere na te odnose su mogli uticati izveštaji čehoslovačkih diplomatskih i vojnih predstavnika, kao i informacije koje su do njih dolazile iz drugih izvora o situaciji na jugoslovenskoj teritoriji. Tematika je proučavana prevashodno na osnovu arhivskih dokumenata čehoslovačke provenijencije, relevantne literature i malobrojnih memoarskih spisa.

Federico Spinetti

**FISCHIA IL VENTO (THE WIND HOWLS):
EXPLORING MEMORY, IMAGINATION AND
POLITICAL STRUGGLE THROUGH AN
ITALIAN ANTIFASCIST SONG**

This paper explores the contribution of popular music to the enduring relevance of the memory of the World War II antifascist Resistance (*Resistenza*) across different phases of Italy's post-war political and social history. It does so through a focus on *Fischia il vento* (The Wind Howls), one of the most emblematic songs of the Italian *Resistenza*. I trace song's social lives and changing performance contexts across the decades, and further consider how it has provided a platform for reinterpretations and intertextual practices in newly produced popular music songs. Drawing on examples from the protest music of the 1960s, as well as from the wave of politically engaged rock artists that have emerged since the 1990s up until today, I show how the *Resistenza* has been

repeatedly called upon as an ethical point of reference, a resource for the imagination, and a discursive framework in order to sustain a variety of emancipatory struggles and political propositions. In my discussion, I highlight processes of remediation and imaginative engagement with the past as foundational strategies of musical memorialization, and elucidate how the reformulation of memory signs in Italian popular music has played into the continuing vitality of antifascism in Italy.

Ana Stojanoska

**ANTIFAŠIZAM IZ VIZURE
MAKEDONSKOG KAZALIŠTA**

Kazalište izravno komentira/reagira na političke promjene u društvu, a antifašizam je jedna od tema koja može promijeniti samo kazalište. Istražiti fenomen antifašizma u kazališnoj praksi znači identificirati utjecaj antifašizma ili reakciju kazališta na antifašizam. Antifašizam iz vizure makedonskog kazališta može se analizirati na nekoliko načina: antifašizam kao tema predstava, antifašizam kao praksa (djelovanje agitpropa i pisanje namjenskih dramskih tekstova), antifašizam kao razlog za nove estetske paradigme (nove kazališne forme, izravan utjecaj na političko kazalište) i slično. Kroz nekoliko studija slučaja, izlaganje će dati teorijski uvid u različita kazališna iskustva i prakse povezane s antifašizmom.

Paul Stubbs

**RE-IMAGINING ANTIFASCIST
INTERNATIONALISMS: BANGUNG, THE NON-
ALIGNED, AND THE TRICONTINENTAL**

In the years between the end of the World War II and the fall of the Berlin Wall in 1989 three separate, but interlinked, attempts at progressive planetary internationalism sort to break down Cold War divisions between East and West and challenge the exploitation of the Global South by the Global North: the Bandung Afro-Asian conference of April 1955, the Belgrade Non-Aligned summit of

September 1961, and the Havana Tricontinental conference of January 1966. All can trace a direct lineage from struggles against fascism, colonialism, and racism. Although only the Non-Aligned formed themselves into a formal international organization, whilst continuing to present themselves as a movement, the global imaginaries of all three events lived on in a broader spirit of antifascism, anti-racism and decolonialism, in the struggle for a new global economic order, in campaigns for nuclear disarmament and in attempts to reform the United Nations into a genuinely democratic forum of global governance. Revisiting the three events, and tracing their “afterlives”, allows for a more nuanced understanding of the contradictions, challenges and achievements of global antifascism in this period and beyond and, in particular, the tensions between reformist and revolutionary transformations and between struggles “from above” and “from below”.

Oliver Sukrow

**MURALS AS ANTIFASCIST PRACTICE?:
THE RECEPTION OF MEXICAN MURALISM
IN THE GDR**

Murals were part of the usual decor in public spaces in the German Democratic Republic. Immediately after the World War II, an extensive examination of Mexican muralism began, which later became more differentiated and influenced both painting practice and theory. The paper deals with the cultural-political framework of the reception movement and with some of the persons involved, and specifically asks about the exemplary nature of Mexican muralism for an antifascist, collective art practice in the GDR. Case studies for murals from Dresden, Berlin and Erfurt are presented, which are examined for their antifascist iconography, their cultural-political significance, and their embedding in the urbanistic environment.

Sanjukta Sunderason

**FRONT LINES: ART, TESTIMONY AND
PARTIINOST IN THE 1940S INDIA**

My talk will draw from my recent book, *Partisan Aesthetics: Modern Art and India's Long Decolonization* (Stanford University Press, 2020) to reflect on the ways in which art became political during the tumultuous closing decade of anticolonial struggle in India in the 1940s, marked by war, famine, protests, displacements and political congregations. Focusing on “artist cadres” associated with the Communist Party of India (CPI) between 1941 and 1948 like Chittaprosad, Somnath Hore, Mani Roy, Surya Roy, or Debabrata Mukhopadhyay, I will discuss the new “activist” genre of visual reportage, activism and testimony from pictorial reports, cartoons, sketches, or even diaries that appeared across organs of the CPI, conference grounds of the students federation or peasant congresses, or famine relief exhibitions. These echoed a wider transnational images of war, resistance and collectivities that were visualizing “front lines” beyond borders, and activated new negotiations around the idea of partisanship or *partiinnost* (“partyness”) in art. New art writing not necessarily from art critics but from a range of intellectuals and party figures contributed to the formation of this particular modality of partisanship in art, by reflecting on what revolutionary art must mean, what the scopes of the national in art should be, how the question of artistic form must engage with that of social commitment, etc.

Kaja Širok

**REMEMBERING THE PARIS TREATY (1947):
COMMEMORATION AND MEMORY
FORMATION AFTER 2004**

Is the archive of collective memory a static storage of the past or does it react to socio-political changes? I will analyze the media and political discourse towards the newly established Italian (2004) and Slovene (2005) days of remembrance, especially in relation to the issue of antifascism today. If before 2004 only very few

citizens of both countries knew the meaning of the dates of 10 February and 15 September, since 2006, these remembrance days have become an important part of the national collective memory and today play an important role in national identity building. Both days of remembrance commemorate specific events that happened in the same historical period and present them from different perspectives, emphasizing different emotions and shaping different interpretative meanings. Celebrations on one side are a source of contempt for the other and vice versa, wherein family tragedies become political instruments in shaping narratives of victimhood and heroism. Over the course of fifteen years, political discourses and new narratives on the subject have shaped the understanding of the past of the territory, border formation and a (national) collective guilt. Each year the media debate who was the victim and who the executioner, who was the hero and who the villain; politicians on both sides try to get more public attention and new voters.

Ljubinka Škodrić
UČITELJICE I ANTIFAŠIZAM U
OKUPIRANOJ SRBIJI 1941-1944.

U radu je na osnovu arhivske građe, štampe i literature analizirana antifašistička delatnost učiteljica u Srbiji tokom nemačke okupacije u Drugom svetskom ratu. Ova delatnost sagledana je sa tri aspekta – kroz učešće učiteljica u Narodnooslobodilačkom pokretu, kroz aktivnost u radu komunističke organizacije i kroz vid individualnog ispoljavanja građanskog otpora. Razmatrani su motivi, očekivanja i uloga učiteljica u pružanju antifašističkog otpora. U Kraljevini Jugoslaviji značajan broj učiteljica je pokazivao naklonost ka komunističkim idejama i bio aktivan u profesionalnim organizacijama. Posle vojnog poraza Kraljevine Jugoslavije i nacističke okupacije Srbije, tokom leta 1941. godine, one su učestvovala u ustanku i pristupile Narodnooslobodilačkom (partizanskom) pokretu. U partizanskim odredima učiteljice su zauzimale značajne, često političko-propagandne pozicije, i zbog toga bile prepoznatljive u javnosti. To je uticalo da su postale i jedna

od meta protivničke propagande koja ih je optuživala za surovost i nemoral. U tom smislu karakteristične su sudbine učiteljica Natalije Dugošević i Boginje Mihajlović. Učiteljice su imale i aktivnu ulogu u radu komunističke organizacije u Srbiji, a ispoljavale su i lični otpor postojećem sistemu. Zbog toga su ostajale bez posla, bile hapšene i zatvarane u logore. Samo u logoru na Banjici bilo je zatvoreno preko 70 učiteljica, od čega je 13 streljano.

Krešimir Škuljević
SIBINJSKE ŽRTVE KAO NESTVARNA UTOPIJA

Smrt kralja Aleksandra 9. listopada 1934. predstavlja prvi atentat u poznatoj europskoj povijesti koji je snimljen na filmskoj vrpici. „Nova Jugoslavija“ nakon smrti Stjepana Radića naginje prema nacizmu. Tome treba pridodati i svjetsku krizu, pad cijena prehrambenih proizvoda i degradaciju stanovništva hrvatskog porijekla u javnim službama. Hrvatski narod nije više želio biti ugnjetavan i želio se slobodno izražavati. Žandari su na svojoj strani imali zakon jer su ga predstavljali te bi na svaki manji prijestup postupali s maksimalnom strogošću (brojna nepotrebna i dugotrajna uhićenja, prijetnje, premještaji i sl.). Rad promatra detalje vezane uz „Sibinjske žrtve“, događaj koji se zbio 19. veljače 1935. kada je ubijeno osam seljaka, europsku periodiku toga vremena i stvara rekonstrukciju iz perspektive povijesnih izvora Rimokatoličke crkve. Postavlja se opravdano pitanje povezanosti toga događaja kao diplomatskog kompromisa s ciljem definiranja odnosa Jugoslavije i Rimokatoličke crkve s konkordatom. Metodologija istražnog procesa koji je vođen nakon 19. veljače 1935. u svim institucijama nije bila jednoznačna (režim – totalitaran; Crkva – preslika Biblije) te je komunikacija u istragama uz taj događaj završavala šutnjom pisanih izvora, retroaktivnim, zakašnjelim aktima te odmakom važnijih aktera poput biskupa Akšamovića. Navedeno potvrđuje rezultate istraga u redovima Crkve s rezultatima političkih izbora 5. svibnja 1935. godine.

Federico Tenca Montini

**THE FALL OF ITALY (8TH SEPTEMBER 1943)
IN ISTRIA: A RECONSTRUCTION OF EVENTS
BASED ON NEW ARCHIVAL SOURCES**

Events related to the Istrian uprising which followed Italy's ceasefire after 8th of September 1943 have played a central role in the process of history revision of the World War II which Italy has been experiencing since the 1990s. Events which have been traditionally interpreted as the consequence of a twenty-years long period of fascist domination are now portrayed – at least in the media and at the level of political discourse - as the result of a project of deliberate eradication of Italian presence in the area. New documents found in the archive of Croatian republic-level OZNA (Odjeljenje za zaštitu naroda, the Yugoslav secret service active until 1947) help shed new light on how state level authorities perceived and investigated such events, and on the measures implemented to address their consequences. By the other hand, documents compiled by Anton Vratuša – the main link between Slovene/Yugoslav and Italian resistance movements – give better understanding on how state propaganda in the so-called Italian Social Republic (founded in northern Italy in late 1943) took advantage of killings perpetrated by the Yugoslavs in Istria in the previous months presenting them as the sole result of ethnic and political hatred, which sounds like the findings of today's historical revisionists.

Nataša Urošević

**ANTIFAŠIZAM U ISTRI U DJELU
MIJE MIRKOVIĆA/MATE BALOTE**

U radu će se analizirati antifašistički diskurs u stvaralaštvu znamenitog istarskog znanstvenika, književnika i polihistora Mije Mirkovića/Mate Balote (1898.–1963.). Akademik, ekonomist i sociolog, kulturni i ekonomski povjesničar te osnivač većine znanstvenih institucija u regiji, posvetio je svoje stvaralaštvo kulturnom i ekonomskom razvoju te očuvanju kulturnog identiteta Istre i Hrvatske u međuratnom razdoblju. U radu će se prikazati

ključne odrednice Mirkovićeve stvaralaštva koje obuhvaćaju raznorodne književne, publicističke i znanstvene žanrove, no svima je zajednički humanistički doprinos i valorizacija zajedničkih elemenata regionalne i europske kulturne povijesti. Posebno će se analizirati antifašistički diskurs u seriji feljtona „Istra se mijenja“ koje je Mirković pod pseudonimom objavio u emigrantskom časopisu *Istra* (1937/1938.) i u kojima kritički prikazuje socio-kulturne promjene u svojem zavičaju za vrijeme fašističkog režima; pjesničkoj zbirci *Dragi kamen* (1938.), znanstvenoj monografiji *Flacius* (1938.) te monografiji *Puna je Pula* (1954.). Ukazat će se da je u prijelomnim razdobljima, poput onih u kojima je Mirković živio i stvarao, refleks nacionalno-emancipatorske funkcije, antifašističkog diskursa i socijalnog angažmana obilježio glavninu fikcionalnih i nefikcionalnih žanrova.

Eric Ušić

**PISANJE KAO NAČIN BORBE:
PARTIZANSKI GRAFITI U ISTRI**

Pored oružane borbe, jugoslavenski je antifašistički pokret otpora koristio i razna simbolička sredstva i načine borbe, poput partizanskog tiska, letaka, kazališnih družina, zidnih novina itd. U tom se kontekstu ističe i specifična praksa ispisivanja zidnih parola, odnosno grafitu u javnim prostorima gradova i sela. Autorice i autori grafitu, u prvom planu aktivistkinje i aktivisti Saveza komunističke omladine Jugoslavije, ispisivali su razne antifašističke slogane i sažete poruke kojima se, s jedne strane, nastojalo utjecati na moral stanovništva i potaknuti mobilizaciju novih snaga, dok se s druge strane pisanjem po zidovima nastojalo popularizirati, „prevesti“ i koncizno artikulirati politiku i ciljeve Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP). Uz to, ispisivanje grafitu predstavljalo je i svojevrsnu simboličku reappropriaciju javnoga prostora – grafiti su, kao politički prostorni markeri i subverzivne prakse, ukazivali na prisutnost i djelovanje NOP-a na određenom teritoriju i time narušavali i izazivali simbolički poredak i pozicije moći fašističkih vlasti. Na primjeru partizanskih grafitu u Istri, izlaganje će analizirati i interpretirati funkcije i značenja

antifašističkih grafita u povijesnom kontekstu njihova ispisivanja osvrtno na zapise tadašnjih političkih organizacija, medijske reprezentacije grafita te svjedočanstva i sjećanja autorica i autora.

Sabina Veladžić

**SOCIJALIZAM NA OPTUŽENIČKOJ KLUPI
ETNONACIONALNE BOŠNJAČKE MEDIJSKE
ELITE 1990-1995.: DISKURZIVNA (RE)KONSTRUKCIJA
BOŠNJAČKO-MUSLIMANSKE POVIJESTI
U PERIODU SOCIJALIZMA**

Potkraj 1980-ih, promjeni socijalističke i komunističke idejno-političke, društvene i ekonomske paradigme u Bosni i Hercegovini, i uspostavi nove, etno-nacionalne, doprinijela je i „mladomuslimanska grupa“ – poznata po sarajevskom procesu iz 1983. – koja je činila idejno dominantno jezgro Stranke demokratske akcije, kao „nacionalnog pokreta“ Muslimana i, nakon izbora 1990, ključnog demokratskog predstavnika tog kolektiva u novouspostavljajućem etnokraskom poretku. Svoj politički legitimitet ta grupa je velikim dijelom gradila na frustriranom idejnom antikomunizmu, koji se ponajprije očitovao u viktimizatorskom prikazu povijesti muslimanskog nacionalnog kolektiva u doba Drugog svjetskog rata i socijalizma. Kraj 1980-ih i početak 1990-ih je vrijeme sveprisutne esencijalizacije i naturalizacije nacionalno-kulturnih identiteta, unutar kojih vjerski, islamski identitet, barem kod mladomuslimanskih ideologa, predstavlja i temelj kolektivnog kulturno-civilizacijskog identiteta. Naročito je ostrašćen ideološki i revizionistički osvrt na proces modernizacijske i sekularizacijske preobrazbe Muslimana u periodu socijalizma, u kojem, kako se smatra, oni gube svoj „identitet“. Taj diskurzivni osvrt, u vremenu do banalnosti pojednostavljene percepcije ljudskog identiteta, koji se politizirao do krajnjih granica i svodio isključivo na nacionalno-kulturnu matricu, te vremenu kulturnog fundamentalizma za kojeg Nira Yuval Davis piše da je „zamijenio rasizam kao primarni diskurs desnice“, posebno oštro, pogotovo u periodu rata, bio je usmjeren na pripadnike miješanih brakova u BiH, kao „ideoloških diktiranih, neslobodnih, nasilnih“ bračnih zajednica.

Autorica će u razradi svoje teme donijeti analizu dijelova navedenog diskursa koji je služio ksenofobnom, isključujućem zatvaranju nacionalnog kolektiva, i krajnje problematičnom detektiranju i delegitimiranju unutrašnjeg i spoljnog ideološkog neprijatelja, kao novog društvenog farmakosa, te analizu onog diskursa koji se u raspadajućem bosansko-hercegovačkom društvu, posebno u ratnim okolnostima, odupirao toj nacionalističkoj/desničarskoj, nedemokratskoj i antisekularnoj tendenciji.

Mirjam Vida Blagojević

**ANTIFAŠISTIČKI IMAGINARIJ:
MEDIJSKA SLIKA ŽENE I ŽENSKOGA
TIJELA U ŽENSKIM ČASOPISIMA
OD 1933. DO 1943. GODINE**

U ranijim razdobljima povijesti žensko je tijelo viđeno kao anomalija, a muško se tijelo prikazivalo kao adekvatni predstavnik „ljudskih svojstava“ (Shilling, 2003.). Više se puta pokušalo ograničiti ženska građanska, socijalna i politička prava na temelju inferiornosti njihova nestabilnog tijela, što je oblikovalo patrijarhalno shvaćanje ženskoga tijela, a posebno maternice, kao mjesta rađanja nacije. Time je uloga žene ograničena na ulogu majke i njegovateljice obitelji. Iako u Prvom svjetskom ratu dolazi do redefiniranja rodni obrazaca, a razvojem potrošačkog društva ženskom se tijelu dodaje i uloga ljepote te seksualnosti, u jeku antifašističke borbe žena postaje sudionicom do tada patrijarhalnog nacionalizma, te se prikazuje golih ramena, s puškom u jednoj ruci i djetetom u drugoj (*Žena u borbi*, 1943.), mireći svoj feminitet s maskulinom ulogom. Usmjereni na samoosvješćivanje žena i revolucionarni, politički odgoj, ženski su časopisi onoga vremena (*Ženski svijet*, *Žena danas*, *Žena u borbi*, *Ženski svet*, *Ženski pokret*, *Žena*) odigrali ključnu ulogu u promjeni poimanja ženstvenosti i uloge ženskoga tijela. Analizom te interpretacijom tekstova u časopisima, kao i analizom fotografija, umjetničkih slika i plakata, cilj je izlaganja prikazati na koji su način mediji oblikovali sliku žene i ženskoga tijela. Također, izlaganje će pokušati predočiti kako je ovaj imaginarij utjecao na rodne stereotipe i položaj žena u navedenom razdoblju.

Bojana Videkanić

**SOCIALIST EMANCIPATORY ART:
REALISM, POLITICAL ENGAGEMENT,
AND BUILDING OF OTHER MODERNISMS**

The proposed paper is part of a larger research project that seeks to challenge the idea that Western art represented the epicenter of modernism. I look at the interplay between art, socialist politics, and state building in Yugoslavia before, during and after the World War II, and the ways in which Yugoslav socialist political ethos was embedded in art practices, enabling an idiosyncratic and open approach to art making. Paying special attention to the politically engaged art – Naïve art, and art referencing antifascist struggle – I seek to situate Yugoslav-varied forms of modernism within global modernism. The paper is focused on the period between the 1920s and the late 1950s, and looks at the work of several key artists (Krsto Hegedušić, Antun Augustinčić, Franjo Mraz and Marijan Detoni) who were producing engaged art, seeking to break traditional hierarchies of art that existed at the time. Offering an immanent critique of art as an institution, these artists grappled with questions of what constituted Yugoslav autochthone socialist aesthetics which would be based in Yugoslavia's recent and older histories of subjugation – or colonial positioning. Their vision of an engaged art reflected struggles for self-realization, political emancipation and sovereignty that continued through the 20th century and were especially visible in the antifascist socialist struggle. The paper will analyze these works in the context of materialist and postcolonial theories, placing Yugoslav socialist art both within similar debates in the West, but also within a much broader context of anti-imperialist, anti-capitalist, decolonial debates in the countries such as Mexico, Egypt or India. By doing this, the paper, and project more broadly, aim to uncover how these particular artistic histories helped establish socialist Yugoslavia's Non-Aligned cultural diplomacy and art.

Ičo Vidmar

**READING *DYNAMITE*: LOUIS ADAMIČ
AND HIS/STORY OF CLASS VIOLENCE
IN AMERICA RECONSIDERED**

The extensive work of Louis Adamič (1898-1951), well known American writer and prominent public figure of Slovene descent, has been cyclically revived among literary and social historians, mostly in Slovenia and USA. Recent interest in his writings and political interference during 1930's and 1940's has been mainly focused on his observations about immigrant workers in American capitalist society ("founder of multiculturalism"), his active role in debunking of Yugoslav dictatorial regime in the 1930s, on his advocating of Yugoslav national liberation struggle and the role of partisans during the World War II and on his specific, mostly favorable standpoint about the development of socialist Yugoslavia during the Cold War. *Dynamite* (first published in 1931, revised edition in 1934; translated in Croatian language and published in Zagreb in 1933), which brought broader public acclaim and Guggenheim fellowship to Adamič as a writer, is one of the first systematic attempts of writing "his/story" of class struggle in industrial America from the mid-19th century till the beginning of The Great Depression. Based on the exhaustive sources – newspapers reports, workers' organizations pamphlets, his personal connections, recollections of his experience as a worker – *Dynamite* also differs from his subsequent novels, mostly written in the "journalistic style" at the crossroads between the earlier form of "muckraking novel" (in the vein of *Jungle*, famous novel written by his friend Upton Sinclair) and "literary journalism" with autobiographical elements. The relevance of his liberal-socialist evaluation of the centrality of violence in class struggle in America, and very direct, but sympathetic depiction of "doomed" social actions of Industrial Workers of the World in comparison to other (also failed) forms of organized labor in the USA, was taken into account by comprehensive social history and historiography of labor movement in USA. History of (class) violence, so brutally depicted in *Dynamite* profoundly resonates in these, violent social times of ours.

Nikola Vojnović

BAŠTINA ANTIFAŠIZMA U JUŽNOJ ISTRI KAO OSNOVA RAZVOJA MEMORIJALNOG TURIZMA

Istraživanje razmatra materijalnu baštinu antifašizma u južnoj Istri i njezin potencijalni utjecaj na razvoj memorijalnog turizma kao nedovoljno afirmiranog oblika kulturnog turizma u turističkoj ponudi Istarske županije. Memorijalni turizam se u ovom istraživanju definira kao posjet i boravak u mjestima pojedinačnih i masovnih žrtava uzrokovanih ratom i drugim oružanim sukobima, isključujući žrtve prirodnih katastrofa, industrijskih i prometnih nesreća. U mikroregiji južne Istre, koja obuhvaća gradove Pulu i Vodnjan te općine Barban, Fažanu, Ližnjan, Marčanu, Medulin i Svetvinčenat, od kraja Prvog svjetskog rata do kraja Drugog svjetskog rata i neposrednog poraća događale su se povijesne prekretnice obilježene oružanim sukobima, progonom stanovništva te pojedinačnim i masovnim ljudskim žrtvama. Primjenom metoda prostorne analize, analize rezultata povijesnih istraživanja te uporabom tipologije lokaliteta memorijalnog turizma u južnoj je Istri utvrđeno svih šest tipova lokaliteta povezanih s antifašizmom: memorijalne izložbe i muzeji, mjesta zatočeništva, groblja, mjesta smrti ili pokopa povijesnih osoba, mjesta oružanih sukoba te mjesta masovnog stradavanja stanovništva. Najveći broj potencijalnih lokaliteta memorijalnog turizma povezanih s antifašizmom nalazi se na području grada Pule i općina Marčana i Barban. Složenom metodom terenskoga istraživanja i sudioničkog promatranja testirane su potencijalne tematske rute memorijalnog turizma koje se mogu samostalno ili s rutama srodnih oblika turizma aplicirati u turističku ponudu.

Hrvoje Volner

„BRATSTVO I JEDINSTVO“ KAO INTERKULTURALAN MODEL PROIZVODNJE INTEGRATIVNIH VEZA NA PROSTORU HRVATSKE I JUGOSLAVIJE

Antifašizam je kao političko opredjeljenje na prostoru Hrvatske tijekom Drugog svjetskog rata imao prvenstveno zadatak spriječiti sukob između etničkih zajednica. Neprijatelj je etničku zajednicu

vidio kao krajnju svrhu, ali i kao sredstvo za ostvarenje te svrhe. Pri tome je ostvarenje svrhe zaustavljeno u pljački i uništenju prijašnjih vlasnika. Novi vlasnici postaju uspješni članovi zajednice i prihvaćaju izokrenute vrijednosti kojima se propisuju obrasci ponašanja. Ako se htjelo pokatoličiti Srbe, izuzimale bi se obrazovane osobe, učitelji, svećenici, bogati seljaci. Pridruženi elementi novoj zajednici čekaju zadnji u redu i glavni motiv pokornosti im je strah, na čemu se i temelji lojalnost sustavu. Komunistički pokret na čelu antifašističkih snaga kroz svoju se propagandnu djelatnost oslanja na ideale prosvjetiteljstva i na retoriku koja svojom logikom može obuhvatiti univerzalističku poruku kršćanstva (solidarnosti, jednakosti), a političku zajednicu tvori na vrijednostima koje su se tek trebale apsorbirati. Zbog toga je i plan i put – ostvarenje socijalističkog čovjeka. Inače bi se radilo o instrumentalizaciji lumpenproletarijata. Socijalistički čovjek mora izgraditi moderno društvo. Zbog navedenog problema, koji se u kadrovskom smislu može okarakterizirati kao socijalno neadekvatan, interkulturalno društvo se nije moglo ostvariti. Neki primjeri iz nacionalno miješanih jedinica u ratnim okolnostima dodatno ukazuju na postojanje dubokog nepovjerenja.

Nesa Vrečer

FROM TRADITION TO EMANCIPATION: FASCIST AND ANTIFASCIST SEXUALITY

The paper will first outline a trajectory from the pre-war bourgeois sexuality to the sexual revolutions of the 1960s. Then I will elucidate the tensions between tradition and emancipation in the last decade, mostly on the example of Slovenia. In the beginning, I will focus on the discrepancies inherent to the perception of sexuality in fascist Italy and Nazi Germany. I will examine the internal tensions, mostly stemming from the disconnection of the ideal of a core family on one hand, and the ideal of strong brotherhoods of soldiers, of men on the other. Then I will look at the attitude to sexuality in occupied areas and through these discrepancies explain the (re)emergence of traditionalist views on sexuality in the post-war era. The sexual revolutions of the 1960s, immersed in antifascist ideology,

transformed the traditionalist views on sexuality and reproductive rights. The process of emancipation of women was different in socialist states, as exemplified by Yugoslavia. After the breakdown of those states, a battle to retain those rights began once again. In the recent years, we are once again witnessing pushbacks to more traditionalist views, especially in terms of reproductive rights and LGBT rights.

Frane Vrkčić

ANTIFAŠIZAM: (NE)POTREBNA SASTAVNICA SUVREMENE HRVATSKE

Antifašizam se kao pojam, od svojih početaka 1930-ih te kroz cijelo 20. i u prvim desetljećima 21. stoljeća, u svakom vremenskom razdoblju reinterpretera, tj. redefinira, samim time dobivajući novi sloj višeznačajnosti. U suvremenoj Hrvatskoj nakon 1990. antifašizam ima dva glavna uporišta: Preambulu Ustava i Dan antifašističke borbe 22. lipnja, iz kojih se među ostalim izvlači odnos prema traumatičnom razdoblju Drugoga svjetskog rata te ulogi Josipa Broza Tita. Prvo uporište predstavljalo je „nužan“ ustupak u procesu osamostaljivanja, dok je drugo očišćeno od jugoslovenstva i komunizma, čime su položeni temelji za političku reinterpretaciju novije povijesti te služe kao sredstva za očuvanje jugoslavenske baštine i nastavak dominacije struktura iz komunističke Jugoslavije. Time je Franjo Tuđman postao „idejni tvorac“ suvremenog hrvatskog „antifašizma“, premda je upitno kako ga je on zamišljao jer njegova politika „nacionalne pomirbe“ nikada nije bila do kraja izgrađena. Manihejski odnos prema političkom konstrukt „ljevice“ fašizam – antifašizam kao odrazu totalitarnog naslijeđa zadnjih desetljeća, onemogućava svaku raspravu i gdje se umjesto potpunog odbacivanja, rješenje nudi u obliku aforizma „promijenit ćemo sve da ne promijenimo ništa“.

Kristina Vugdelija

(ANTI)FAŠIZAM I (ANTI)HEROIZACIJA: SLUČAJ MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA

U izlaganju se analizira heroizacija popularnog hrvatskog glazbenika Marka Perkovića Thompsona od njegove pojave na sceni ratnih 1990-ih do danas. Polazi se od teze da evokacije ustaške/fašističke prošlosti vezane uz Thompsonov lik i djelo predstavljaju herojsku transgresiju – prelazak granice društvenih normi koji konstituira herojsku figuru (Schlectriemen, 2019.). Herojska transgresija je prekretnica koju u pravilu slijedi isključiva reakcija zajednice – ili se penalizira kao prijestup ili heroizira kao herojski čin. U hrvatskom društvu koje je u postsocijalističkom i poslijeratnom kontekstu duboko podijeljeno oko interpretacija vlastite prošlosti događa se oboje, te herojska figura postaje istovremeno heroj i antiheroj. U izlaganju će se pratiti (anti) herojski narativi konstruirani oko Thompsona i njihove promjene u kontekstu suvremenih kultura sjećanja i njihova međudnosa s nacionalnim povijesnim narativom konstruiranim od 1990-ih naovamo, obilježeni stigmatizacijom socijalističke/antifašističke i relativizacijom ustaške/fašističke prošlosti. U analizi će se heroizaciji pristupiti kao procesu društvene i političke konstrukcije koji uključuje različite aktere i koji podrazumijeva kontinuirane prijepore i pregovore oko značenja heroizma. Polazeći od shvaćanja heroja kao personificirane koncentracije društveno-kulturnih normi i sustava vrijednosti, propitat će se na koji su način koncepcije heroizma povezane s predodžbama o fašističkoj i antifašističkoj nacionalnoj prošlosti te dati uvid u shvaćanja antifašizma i fašizma i njihova naslijeđa u suvremenom hrvatskom društvu.

Vladan Vukliš

ANTIFAŠIZAM, JUGOSLOVENI I GRAĐANSKI RAT U ŠPANJI: ŠTA NAM DONOSE NOVIJA ISTRAŽIVANJA

Više od 1800 ljudi koji su rođeni na području buduće, socijalističke Jugoslavije, uzeli su učešća u Španskom građanskom ratu na strani Republike. Ova činjenica je za samo jugoslovensko društvo bila od dvostruke važnosti. Sa jedne strane, primjetan odziv građana

Kraljevine Jugoslavije pozivu u odbranu Republike Španije, među kojima oko 440 uspijeva otići direktno iz zemlje, imao je značajan efekat na pozicioniranje Stojadinovićeveg režima prema ratu koji je predstavljao čvorište tadašnje evropske politike. Sa druge strane, oko 250 veterana iz Španije borili su se na području okupirane Jugoslavije tokom Drugog svjetskog rata, gdje su predstavljali važan dio borbenog jezgra komunističkog, odnosno partizanskog pokreta otpora. U tom smislu, Španski građanski rat je imao presudan značaj za pozicioniranje jugoslovenskog društva na relacijama fašizam/antifašizam i desnica/ljeвица, u predvečerje Drugog svjetskog rata. Retrospektivno, možemo da vidimo da je u vremenu socijalističke Jugoslavije objavljen značajan broj memoarskih zapisa veterana rata u Španiji. Ipak, uprkos značaju ove teme, istoriografija je kaskala za memoaristikom i publicistikom, pa tek u prethodnoj deceniji primjećujemo nešto značajnije istraživačke rezultate. Autor donosi pregled rezultata novijih istraživanja, uključujući i sopstvena, posebno u kontekstu pozicioniranja antifašističke borbe u savremenim političkim okolnostima.

Peter Vukman

ANTIFASCISM, TITOISM, YUGOSLAVISM IN THE BAJA TRIANGLE AFTER 1945

In November 1944 Yugoslav partisans occupied the so-called Baja triangle, the multi-ethnic area close to the Hungarian-Yugoslav border where Hungarians, Germans and South Slavs had lived side by side for centuries. At many places, councils of national liberation and local militias were formed and some villages declared their intentions to join Tito's Yugoslavia. Many local South Slavs joined to the partisans at the time or supported their struggles. In my paper I will try to investigate what happened to those partisans after the end of the World War II. What role have they played in local communities thereafter and how did the twists and turns of Yugoslav-Hungarian relations (comradely relations until 1948, escalation of tensions during the Soviet-Yugoslav conflict, normalization after 1953) affect their existence and their roles in local communities? I will also try to analyze how the local ethnic

Hungarian communities regarded their activities during this period. Some of local South Slavs also played important roles in their countrywide organization, which makes another comparison possible. If the archival sources make it possible, I would also like to find an answer to the question on how antifascism, Titoism and Yugoslavism interrelated on the consciousness of the South Slavic minorities of the area.

Vesna Vuković

UMJETNOST „DRUGE LINIJE“ 1980-IH I ANTIFAŠIZAM: SLABE VEZE I JAKA POLITIKA

Umjetnost „druge linije“ (J. Denegri) obuhvaća historijski širok raspon umjetničkih praksi 20. stoljeća, od pojave avangardi do 1989., koje obilježava radikalnost u izrazu i kritički odnos prema društvenom kontekstu. U prvoj polovici stoljeća te su prakse usko isprepletene s antifašizmom, nerijetko i aktivnim sudjelovanjem u političkim borbama. Druga polovica stoljeća značila je, barem u europskom kontekstu, njihovo tješnje povezivanje s institucijom umjetnosti i sve labaviju vezu s pokretima. U povjesničarsko-umjetničkim interpretacijama ona se dominantno čita kao radikalna, društveno-angažirana umjetnost, bez nijansiranja na podlozi historijskog konteksta.

U fokusu izlaganja bit će zadnja dekada umjetnosti „druge linije“ u lokalnom kontekstu i njezin odnos prema politici antifašizma. Antifašizam, još uvijek kao ideološki stub službene politike, u umjetničkoj artikulaciji „druge linije“ nije politička tema, osim kao predmet kritike, zajedno s kritikom institucionalnog okvira. U izlaganju ću otvoriti prostor za novo, dijalektičko čitanje ovog fenomena. Poseban ću naglasak staviti na pitanje „heroizma“ kao konstitutivnog dijela antifašizma, i osobito antifašističke estetike, s jedne, te na politiku snažnog individualizma i antiautoritarni stav s druge strane. Pitanje ću razmotriti analizom nekoliko izabranih radova prominentnih predstavnika ove struje (Tomislav Gotovac, Sanja Iveković, Braco Dimitrijević).

Charles Oscar Warner

**THE *KRSNIK* AMONG US: CRITICAL FABULATION,
COMBAT VETERANS, AND (RE)IMAGINING DEFENDER
NARRATIVES IN CROATIA**

Taking as a point of departure Saidiya Hartman's concept "critical fabulation", this work discusses the (re)imagining of historical and contemporary veteran/defender narratives in Croatia. The approach is informed by the ongoing ethnographic fieldwork alongside combat veterans in Croatia; Istrian folklore with *krsnik* as mythical defenders against witches or illness; and personal encounters with Croatian archives and histories as both an anthropologist and a veteran. Furthermore, this research builds with themes evolving from Renata Jambrešić Kirin's examination of the heritage of war as well as Luka Šešo's work in folklore and new contexts of supernatural beings (Encountering Fear project, Institute of Ethnology and Folklore, Zagreb). Following these lines, it is proposed that (re)imagining the veteran renders visible the obscured aspects of the veteran social identity and (affective) veteran communities; each maintained by interplays of social, historical, and archival "truths". This allows our recognition of a "realm of [veteran] experience which is situated between two zones of death – social and corporeal death" (Hartman). The conclusion asserts that with expanded, (re)imagined narratives of dynamic veteran identity, we see and empower cadres of (potential) activists within veteran communities. These veterans, with a social status as already defenders (the *krsnik*) of Croatian nation-building lore, then emerge from stereotypical tropes and stigmas to act in public arenas as (now civil) defenders against authoritarianism, extremism, and fascism.

Sonja Zdravkova Djeperoska

**REKONTEKSTUALIZACIJA PARTIZANSKIH PJESAMA
U MAKEDONSKIM DEMONSTRACIJAMA IZ 2016.**

Suvremeno društvo koristi različita povijesna razdoblja kroz koja želi postići povratak određenim vrijednostima, događajima, ali i izazvati reakciju. Antifašističko razdoblje najčešće koriste ljevičarske

stranke u svojim nastupima, programima itd. Makedonija se 2016. nalazila u napetom razdoblju u kojem je nezadovoljstvo izbilo nizom prosvjeda studenata, profesora, stanovnika Skoplja, koji su prerasli u masovne demonstracije protiv vladajuće stranke organizirane pod nazivom Šarena revolucija. Šarena revolucija ujedinila je razne nevladine organizacije, nezadovoljne građane, ali se ovom pokretu pridružila i najveća opozicijska stranka. U višemjesečnim demonstracijama korišteni su različiti oblici performativnosti: glazba, umjetničke instalacije, pa čak i dramske predstave. U ovom skupu elemenata u glazbeni sloj svrstavaju se i partizanske pjesme koje su dobile novo značenje i trebale su potaknuti stvaranje određenih paralela s razdobljem Narodnooslobodilačke borbe i poratnih godina. Naime, potreba organizatora da se poveže s ovim razdobljem i rezultati te akcije bili su izuzetno važni u stvaranju značenja i simbolike, ali i učinka koji su oni proizveli.

Mladen Zobec

**THE HISTORY BEHIND YOUR LOCAL *BUREKDŽINICA*:
UNCOVERING ALBANIAN MIGRATION TO THE
YUGOSLAV NORTHWEST**

Predominantly rural in origin, Albanian labor migrants gravitated to industrial centres in the Yugoslav Northwest in search of work, particularly during the industrial expansion across Yugoslavia and growing tourism along the Adriatic coast. Based on the archival research conducted in the historical archives in Belgrade, Zagreb, Ljubljana and Istria, this paper explores the phenomenon of the migration of Albanians from Kosovo and Macedonia to Slovenia and Croatia during socialist period. The presence of Albanians, mostly labour migrants and private business owners from Kosovo and Macedonia, was ubiquitous in the towns and cities of the Yugoslav Northwest, yet their migration has not been systematically researched. Security services kept a watchful eye on the economic and political activities of Albanians, particularly after 1981. Despite cultural racism and animosity, sources of solidarity and an alignment of political interests also existed between Yugoslav Albanians and the Northwest republics, particularly given the

common fear of Serb hegemony. A common Yugoslav state framework, the ideology of brotherhood and unity, and a degree of cultural familiarity could help undergird Albanian migrants in the Yugoslav Northwest. By the late 1980s, elements of the party-state in Croatia and Slovenia openly supported Kosovar Albanians striking against the revocation of the province's autonomy.

Vukašin Zorić

**KOLEKTIVNA AUTOBIOGRAFIJA: TUMAČENJE
ISTORIJE ANTIFAŠIZMA U ISTORIJSKOJ RUBRICI
LISTA ČETVRTI JUL (1962-1992)**

Na Četvrtom kongresu Saveza boraca 1961. godine dogodila se fuzija Saveza boraca sa Savezom ratnih vojnih invalida i Udruženja rezervnih oficira i podoficira, iz koje je nastao krovni Savez udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata (SUBNOR). Među najvažnijim ciljevima organizacije istaknuto je održavanje sećanja na antifašističku borbu i Narodnooslobodilački rat, što kroz rad na memorijalizaciji i istoriografiji, što kroz kontakt sa omladinom. Cilj ovog istraživanja je da analizira istorijsku rubriku nedeljnih novina *Četvrti jul*, koje je u Beogradu izdavao SUBNOR Jugoslavije. Vremenski okvir, od 1962. do 1992. godine, obuhvatio bi čitav period izlaženja novina. Zahvaljujući širem vremenskom opsegu, biće moguće uočiti evoluciju diskursa o antifašizmu, kao i promene iznesenih pogleda na epizode i ličnosti iz antifašističke borbe. Pored toga, cilj je utvrditi kako je formirana slika neprijatelja, te da li se koristilo sećanje na antifašističku borbu u dnevopolitičke svrhe. Naposljetku, važno je utvrditi i kakvo je boračko samopojmanje bilo propagirano u centralnim boračkim novinama, i kakvo je mesto pripisivano antifašizmu među ostalim odlikama novog socijalističkog čoveka.

Petar Žarković

**ANTIFAŠIZAM U POLITIČKOM DELOVANJU
DRAGOLJUBA JOVANOVIĆA**

Dragoljub Jovanović (1895-1977) bio je srpski naučnik, univerzitetski profesor i političar. U mladosti bio je simpatizer ideja srpskih socijalista, da bi po okončanju doktorskih studija u Parizu 1923, započeo svoj višedecenijski intelektualni i politički angažman u obe Jugoslavije. Kao jedan od vodećih imena zemljoradničke levice Dragoljub Jovanović je u međuratnom periodu bio važan glasnogovornik seljačkog pitanja, oštar kritičar autoritarizma i diktature, te istaknuta ličnost opozicionog delovanja protiv nedemokratskih postupanja vlasti. Od 1940. bio je jedan od osnivača Narodne seljačke stranke u Srbiji. Prepoznatljiva kritička angažovanost u politici Jovanoviću je donela direktne sukobe sa vlašću, progone, hapšenja, i više od decenije provedene u zatvoru. Antifašizam Dragoljuba Jovanovića bio je neraskidiv deo njegove privrženosti demokratskom socijalizmu. Do početka Drugog svetskog rata u javnosti bio je oštar kritičar fašizma i jedan od osnivača Narodnog fronta u Jugoslaviji. Podršku antifašističkoj borbi španskih republikanaca iskazao je odlaskom u Španiju 1938. godine. U toku rata suprostavljao se nemačkoj okupaciji kroz ilegalni rad. Odbio je da potpiše „Apel srpskim intelektualcima“ i simpatizere svoje stranke je upućivao na saradnju sa partizanskim pokretom. Cilj mog izlaganja je da prikažem povezanost političkog angažmana Dragoljuba Jovanovića sa razvojem ideje zemljoradničke levice kao važnog ishodišta njegovih antifašističkih uverenja.

Sara Žerić

**DONNE CONTRO IL FASCISMO: ANTIFAŠISTIČKO
DJELOVANJE ISTARSKIH ŽENA 1921-1941.**

Godine 1920. Rapalskim ugovorom i Zakonom o aneksiji Istra je formalno priključena Kraljevini Italiji. Početkom iste godine u Puli djeluje snažan pokret žena čiji je glavni cilj bila borba protiv fašističkog režima u gradu i na poluotoku te borba za socijalna prava. Zatim, 1921. u Puli je bilo formirano Žensko komunističko

društvo Rosa Luxemburg. U to vrijeme društvo je okupljalo oko 60 žena, a nekoliko godina kasnije spominje se brojka od 12 žena. Sastanci su se održavali svakoga tjedna, a na njima se raspravljalo o političkim i socijalnim pitanjima. S time u vezi, uvelike se istaknula Palmira Silić Albanese, koja je bila i tajnica društva. Tijekom čitavog razdoblja talijanske vladavine u Istri čvrsto se protivila fašizaciji svakodnevnog života te se borila za socijalna prava. Međutim, diljem Istre spontano su nastajali snažni pokreti žena koje su se borile protiv fašističke vlasti. Istarske žene nenijetko su se suprostavljale karabinjerima, stoga su njihova uhićenja bila gotovo pa svakodnevna pojava. Zbog svega navedenog, cilj ovog izlaganja bit će preispitati ulogu žena u antifašističkom, ali i socijalnom pokretu u međuratnoj Istri. Posebna pažnja bit će posvećena Ženskom komunističkom društvu Rosa Luxemburg iz Pule i Palmiri Silić Albanese.

Nikolina Židek

DUH IZ BOCE: ANGAŽMAN HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE IZ ARGENTINE U DOMOVINSKOJ POLITICI (1990.-)

Ovaj se rad bavi korijenima nacionalističkih ideja koje su se pojavile krajem 1980-ih i početkom 1990-ih u Hrvatskoj analizirajući tiskovine hrvatske političke emigracije u Argentini, gdje je velik dio političkog i vojnog vodstva Nezavisne Države Hrvatske (NDH) našao utočište. Od 1945. do 1990. tamo su kroz generacije sačuvali narativ o NDH kao ispunjenju tisućljetnog sna o hrvatskoj državnosti, a u kontekstu antikomunističkih saveza uspjeli su se i resignificirati kao žrtve jugoslavenskog komunizma, te u konačnici kao demokrati. Njihove su aktivnosti bile usmjerene na uništenje Jugoslavije i (ponovno) ostvarenje neovisne hrvatske države. Kad je Hrvatska postigla neovisnost, prestali su s radom u inozemstvu, a odjek svojih političkih ideja našli su u domovini, što je dovelo do priljeva povratnika koji su podržavali pokret za neovisnost predvođen Hrvatskom demokratskom zajednicom (HDZ). Vođa HDZ-a i prvi predsjednik Hrvatske, Franjo Tuđman temeljio je svoj politički projekt na pomirbi između potomaka zaraćenih strana u Drugom svjetskom ratu te jedinstvu domovinske i iseljene Hrvatske, koji je posljedično imao

neželjeni učinak implicitne rehabilitacije i političkog revizionizma. Stoga se ovaj rad fokusira na korijene i dugoročne posljedice ove nenamjerne rehabilitacije te na ulogu hrvatske političke emigracije na hrvatsku politiku 1990-ih, sa završnim osvrtima na njihov politički angažman u domovini do danas.

Marija Živković

RASIZAM, HOMOFObIJA I KSENOFOBIJA U BALETNOJ PROFESIJI

Klasični balet kroz institucionalno je školovanje i profesionalno djelovanje oduvijek bio dostupan tek rijetkima i pomno selektiranima. U tom dugotrajnom, rigoroznom i s obzirom na konačni ishod neizvjesnom procesu, širok spektar diskriminatornih praksi predominantan je obrazac kako školskih, tako i kazališnih politika. S obzirom na to da baletna umjetnost u velikoj mjeri počiva na estetskim idealima i izvođačkim prototipovima, rasizam, homofobija i ksenofobija prilično su rasprostranjene i *de facto* „normalne“ pojave. U radu se razmatraju njihovi karakteristični uzroci, oblici i primjeri, ali i razlozi zbog kojih im se – iako pripadaju najraširenijim vidovima diskriminacije, marginalizacije i stereotipizacije u baletnoj profesiji – ne može prilaziti isključivo, odnosno bez uvažavanja konteksta.

SUDIONICI • PARTICIPANTS

Tatjana Aleksić

University of Michigan, Ann Arbor
atatjana@umich.edu

Petar Bagarić

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
peroba@ief.hr

Nikola Baković

Justus Liebig University, Giessen
laonik.bakovic@gmail.com

Dragan Batančev

Conordia University, Montreal
batanchev@gmail.com

Gábor Bathó

National University of
Public Service, Budapest
gabor.batho1@gmail.com

Milivoj Bešlin

Institut za filozofiju i
društvenu teoriju, Beograd
milivoj.beslin@gmail.com

Albert Bing

Hrvatski institut za povijest, Zagreb
albert1.bing@gmail.com

Chiara Bonfiglioli

University College Cork
chiara.bonfiglioli@yahoo.it

Xavier Bougarel

Centre national de la
recherche scientifique, Paris
xbougarel@yahoo.fr

Tomislav Brandolica

Sveučilište u Zagrebu
tomislav.brandolica@gmail.com

Anita Buhin

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
anita.buhin@gmail.com

Ankica Čakardić

Sveučilište u Zagrebu
acakardi@ffzg.hr

Noemi De Haro García

Universidad Autónoma
de Madrid
noemi.deharo@uam.es

Balša Delibašić

Institut za filozofiju i
društvenu teoriju, Beograd
balsa.delibasic@instifdt.bg.ac.rs

Ana Dević

KU Leuven
ana.devic@kuleuven.be

Ana Dević

Sveučilište u Zadru
anadnjeprovna@gmail.com

Lorena Drakula

Sveučilište u Zagrebu
lorena.drakula@gmail.com

Karlo Držaić

Mreža antifašistkinja Zagreba
karlo.drzaic@gmail.com

Igor Duda

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
igor.duda@unipu.hr

Darko Dukovski

Sveučilište u Rijeci
darko.dukovski@uniri.hr

Lada Duraković

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
lada.durakovic@unipu.hr

Aleksandar Đenić

Univerzitet Singidunum, Beograd
aleksandar.djenic.20194011@
fmk.edu.rs

Marija Đorđević

Sveučilište u Zagrebu
dordevicmarija86@gmail.com

Jelena Đureinović

University of Vienna
dureinovicjelena@gmail.com

Viktor Fehér

Univerzitet u Novom Sadu
fehvik@gmail.com

Tina Filipović

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
tinafilipovic.pu@gmail.com

Colette Gaiter

University of Delaware
cgaiter@udel.edu

Maite Garbayo-Maestu

Universitat Oberta
de Catalunya
mgarbayom@uoc.edu

Ivo Goldstein

Sveučilište u Zagrebu
igoldste@ffzg.hr

Marko Grdešić

Sveučilište u Zagrebu
marko.grdesic@fpzg.hr

Antonio Grgić

TU Graz
antoniogrgich@gmail.com

Dinko Gruhonjić

Univerzitet u Novom Sadu
dinko.gruhonjic@ff.uns.ac.rs

Stefan Gužvica

University of Regensburg
guzvica.stefan@gmail.com

Franjo Habulin

Savez antifašističkih
boraca i antifašista Zagreb
sabh@sabh.hr

Ivana Hanaček

Sveučilište u Zadru
ivana.hanacek@gmail.com

Marta Harasimowicz

Charles University, Prague
ma.harasimowicz@gmail.com

Ana Hofman

Znanstvenoraziskovalni
center SAZU, Ljubljana
ana.hofman@zrc-sazu.si

Tamara Ivanović

Arhiv Jugoslavije, Beograd
tamara.ivanovic@gmail.com

Nataša Jagdhuhn

Independent researcher
jagdhuhn.natasa@gmail.com

Josip Jagić

Rosa Luxemburg Stiftung
Josip.Jagic@rosalux.org

Branimir Janković

Sveučilište u Zagrebu
bjankovi@ffzg.hr

Dunja Jelenković

University Ca' Foscari, Venice
dunja.jelenkovic@gmail.com

Igor Jovanović

OŠ Veli Vrh, Pula
igorj@ymail.com

Nemanja Jovanović

Univerzitet u Beogradu
n.jov92@gmail.com

Gal Kirn

Univerza v Novi Gorici
galkirn@gmail.com

Borut Klabjan

Znanstveno-raziskovalno
središče Koper
borut.klabjan@zrs-kp.si

Ana Kladnik

Inštitut za novejšo
zgodovino, Ljubljana
ana.kladnik@inz.si

Vida Knežević

Univerzitet umetnosti u Beogradu
vida.knezevic@gmail.com

Domna Koffa

National Center of Social
Research, Athens
domnara@gmail.com

Snježana Koren

Sveučilište u Zagrebu
skoren@ffzg.hr

Boris Koroman

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
boris.koroman@unipu.hr

Iva Kosmos

Znanstvenoraziskovalni
center SAZU, Ljubljana
iva.kosmos@zrc-sazu.si

Aleksandar Kraus

Savez antifašista Srbije
krausa.kraus8@gmail.com

Iva Kvakić

Mreža antifašistkinja Zagreba
iva.kvakic@gmail.com

Giannis Lainas

University College London
ioannis.lainas.20@ucl.ac.uk

Brigitte Le Normand

Maastricht University
b.lenormand@maastrichtuniversity.nl

Ana Lovreković

Faktiv
alovreko@gmail.com

Anne Madelain

Institut National des Langues et
civilisations orientales, Paris
anne.madelain@inalco.fr

Ksenija Marković Božović

Univerzitet umetnosti u Beogradu
ksenijamarkovicart@yahoo.com

Zdravko Matić

Hrvatsko vojno učilište
Dr. Franjo Tuđman, Zagreb
zdravko.matic71@gmail.com

Andrea Matošević

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
andrea.matosевич@gmail.com

Yorgos Michailidis

National Center of Social
Research, Athens
santet@otenet.gr

Smiljana Milinkov

Univerzitet u Novom Sadu
smilinkova@ff.uns.ac.rs

Marko Milivojević

Justus Liebig University, Giessen
milivojevicmirkoyu@yahoo.com

Iva Milovan Delić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
iva.milovan.delic@unipu.hr

Aleksandra Milovanović

Univerzitet umetnosti u Beogradu
lolamontirez@gmail.com

Gašper Mithans

Znanstveno-raziskovalno
središče Koper
gasper.mithans@zrs-kp.si

Nikola Mladenović

Univerzitet Union –
Nikola Tesla, Beograd
nmladjenovic@yahoo.com

Rastko Močnik

Univerza v Ljubljani
Josip.Mocnik@guest.arnes.si

Takuya Momma

Kwansei Gakuin University,
Nishinomiya
takuyamomma@gmail.com

Goran Musić

University of Vienna
goran.music@univie.ac.at

Magdalena Najbar-Agičić

Sveučilište Sjever, Koprivnica
mnajbar@unin.hr

Jovana Nedeljković

Muzej Jugoslavije, Beograd
nedeljkovic.jovana@mij.rs

Orlanda Obad

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
orlanda@ief.hr

Branko Oplanić

Saveza udruge antifašista
Istarske županije
Emova 1, Pula

Mila Orlić

Sveučilište u Rijeci
milaorlic@uniri.hr

Ana Panić

Muzej Jugoslavije, Beograd
ana.panic@mij.rs

Ivana Pantelić

Institut za savremenu
istoriju, Beograd
pantelic.ivana@gmail.com

Lujo Parežanin

Sveučilište u Zagrebu
lparezan@gmail.com

Goran Pavlić

Sveučilište u Zagrebu
go.pavlic@gmail.com

Tanja Petrović

Znanstvenoraziskovalni
center SAZU, Ljubljana
tanja.petrovic@zrc-sazu.si

Sanja Petrović Todosijević

Institut za noviju istoriju
Srbije, Beograd
uransp@gmail.com

Petra Požgaj

Sveučilište u Zagrebu
ppozgaj@ffzg.hr

Katja Praznik

State University of
New York, Buffalo
katjapra@buffalo.edu

Domagoj Račić

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku
domagoj.racic@mrezaznanja.hr

Ana Radaković

Univerzitet u Beogradu
ana.radakovic26@gmail.com

Mateja Ratej

Znanstvenoraziskovalni
center SAZU, Ljubljana
mratej@zrc-sazu.si

Zoran Restović

Udruga antifašističkih boraca i
antifašista grada Šibenika
udruga.antifasista.sibenik@gmail.com

Rade Ristanović

Institut za savremenu
istoriju, Beograd
raderistanovic@isi.co.rs

Francesca Rolandi

Czech Academy of
Sciences, Prague
rolandi@mua.cas.cz

Monika E. Schoop

Leuphana University Lüneburg
monika.schoop@leuphana.de

Evan Sedgwick-Jell

Birkbeck, University of London
Evan.jell@gmail.com

Dubravka Sekulić

Royal College of Art, London
dubravka.sekulic@rca.ac.uk

Sara Svati Sharan

Univerza v Ljubljani
sarasvatisharan@gmail.com

Ivan Smoljan

Muzej grada Pazina
ivan.smoljan@gmail.com

Milan Sovilj

Czech Academy of
Sciences, Prague
sovilj@hiu.cas.cz

Federico Spinetti

University of Cologne
fspinetti@uni-koeln.de

Nemanja Stanimirović

Central European University, Vienna
nemanja.stanimirovic96@gmail.com

Ana Stojanoska

Sveučilište Sv. Ćirila i
Metoda, Skoplje
arcanna10@gmail.com

Damir Stručić

Hrvatsko vojno učilište
Dr. Franjo Tuđman, Zagreb
dastrucic@yahoo.com

Paul Stubbs

Ekonomski institut, Zagreb
pstubbs@eizg.hr

Oliver Sukrow

Technical University Vienna
oliver.sukrow@gmail.com

Sanjukta Sunderason

University of Amsterdam
s.sunderason@uva.nl

Igor Šaponja

Ekonomska škola Pula
sapax2@gmail.com

Kaja Širok

Independent researcher
sirokkaja@gmail.com

Ljubinka Škodrić

Institut za savremenu
istoriju, Beograd
lj.skodric@gmail.com

Krešimir Škuljević

Osnovna škola Vladimir
Nazor, Slavonski Brod
skuljevickresimir@gmail.com

Federico Tenca Montini

University of Trieste
federicotenca@gmail.com

Nataša Urošević

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
natasa.urosevic@unipu.hr

Eric Ušić

Univerza v Ljubljani
usic.eric@gmail.com

Saša Vejzagić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
sasa.vejzagic@gmail.com

Sabina Veladžić

Univerzitet u Sarajevu
sabina.veladzic@iis.unsa.ba

Mirjam Vida Blagojević

Sveučilište u Zagrebu
mirjam.vida@gmail.com

Bojana Videkanić

University of Waterloo
bojana.videkanic@uwaterloo.ca

Ičo Vidmar

Univerza v Ljubljani
ico.vidmar@gmail.com

Nikola Vojnović

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
nvojnov@unipu.hr

Hrvoje Volner

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku
hvolner@ffos.hr

Nesa Vrečer

Univerza v Ljubljani
nesa.vrecer@gmail.com

Frane Vrkić

Sveučilište u Zadru
azneo057@gmail.com

Kristina Vugdelija

Sveučilište u Zagrebu
kvugdeli@ffzg.hr

Vladan Vukliš

Arhiv Republike Srpske,
Banja Luka
vladanv@live.com

Peter Vukman

University of Szeged
vuximaxi@gmail.com

Vesna Vuković

Independent researcher
vukovic.ves@gmail.com

Charles Oscar Warner

KU Leuven
charlesoscar.warner@kuleuven.be

Sonja Zdravkova Djeparoska

Sveučilište Sv. Ćirila i
Metoda, Skoplje
z.djeparoska@gmail.com

Mladen Zobec

University of Graz
mladen.zobec@uni-graz.at

Vukašin Zorić

Institut za filozofiju i
društvenu teoriju, Beograd
vukasinvzoric@gmail.com

Petar Žarković

Institut za filozofiju i
društvenu teoriju, Beograd
zarkovic011@gmail.com

Sara Žerić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
zericisara96@gmail.com

Nikolina Židek

IE University Madrid
nizidek@gmail.com

Marija Živković

Independent researcher
marija.zivkovic01@gmail.com

Organizator / Organizer

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli /
Juraj Dobrila University of Pula

Centar za kulturološka i povijesna
istraživanja socijalizma /
Centre for Cultural and Historical
Research of Socialism

Zagrebačka 30
52100 Pula
Croatia

ckpis@unipu.hr
www.unipu.hr/ckpis
www.facebook.com/ckpis.unipu

**Organizacijski odbor /
Organizing Committee**

Anita Buhin
Igor Duda
Lada Duraković
Tina Filipović
Boris Koroman
Andrea Matošević
Sara Žerić

**Programski odbor /
Programme Committee**

Chiara Bonfiglioli (Cork)
Ulf Brunnbauer (Regensburg)
Anita Buhin (Pula)
Igor Duda (Pula)
Lada Duraković (Pula)
Boris Koroman (Pula)
Andrea Matošević (Pula)
Tanja Petrović (Ljubljana)

**Zahvaljujemo na potpori /
We thank for the support**

Rosa Luxemburg Stiftung
Southeast Europe

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Centar za kulturološka i povijesna
istraživanja socijalizma
Biblioteka CeKaPISarnica
Svezak br. 16

© Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zagrebačka 30, 52100 Pula
www.unipu.hr

Knjiga je objavljena
u rujnu 2021. godine.
Dostupna na www.unipu.hr.

